

Warszawa, 27-10-2025 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

II.510.1260.2024.MA

Pani

Posel Barbara Dolniak

**Przewodnicząca Komisji Nadzwyczajnej
ds. zmian w kodyfikacjach**

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej

ePUAP

Szanowna Pani Posel,

mając na uwadze skierowanie do prac kierowanej przez Panią Posel Komisji Nadzwyczajnej ds. zmian w kodyfikacjach rządowego projektu ustawy o *zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 1600)*¹, dotyczącego przede wszystkim zmian w Kodeksie postępowania karnego² oraz m.in. w Kodeksie karnym³ oraz Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia⁴ czy Kodeksie karnym wykonawczym⁵, przedkładałam uprzejmie następujące uwagi do projektu wraz z załącznikami stanowiącymi dotychczasowe wystąpienia generalne obejmujące zagadnienia stanowiące materię projektu.

¹ <https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/druk.xsp?nr=1600> (dostęp: 2.10.2025 r.).

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 46 z późn. zm.; dalej: k.p.k.).

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 383; dalej: k.k.).

⁴ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 860; dalej: k.p.s.w.).

⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 911; dalej: k.k.w.).

Na wstępie należy szczególnie docenić zawarty w projekcie szeroki wymiar implementacji dyrektyw dotyczących prawa do pomocy tłumacza, prawa do informacji, prawa do pomocy obrońcy, w tym dostrzeżenie standardów, jakie powinny dotyczyć oskarżonych poniżej 18 roku życia, które do tej pory, tylko w formie deklaratywnej, były realizowane.

Słusznie uznano za pilne zmiany dotyczące przywrócenia właściwej roli prokuratora w świetle gwarancji konstytucyjnych: prawa do sądu, nietykalności i wolności osobistej, prawa do obrony, zasad równości, podziału i równowagi władz oraz demokratycznego państwa prawnego oraz wymogów, jakie niesie obowiązywanie poszczególnych zasad procesowych: „równości broni”, bezpośredniości, kontradiktoryjności czy samodzielności jurysdykcyjnej.

Projekt obejmuje bardzo istotne zmiany, natomiast ograniczają się one do najbardziej kontrowersyjnych, najpilniejszych zagadnień procesowych wymagających uzgodnienia ze standardem konstytucyjnym i konwencyjnym. W druku sejmowym nr 1600 zabrakło natomiast miejsca na oczekiwane zmiany w zakresie prawa karnego, które znajdowały się w wersji rządowej druku nr UD153⁶. Zmiany te wszakże wymagają namysłu, jednak powinny zostać sfinalizowane w procesie ustawodawczym, o czym przykładowo świadczą rozbieżności w orzecznictwie na gruncie warunkowego przedterminowego zwolnienia z kary dożywotniego pozbawienia wolności, które wymagały wystąpienia przeze mnie z pytaniem prawnym do Sądu Najwyższego (Załącznik nr 1)⁷. Niedosyt budzi fakt, że nadal projekt nie odpowiada na potrzebę uwzględnienia wszystkich regulacji międzynarodowych i unijnych oraz orzeczeń trybunałów międzynarodowych.

Przykładowo zastrzeżenia budzi kwestia wykonania wyroku ETPC w sprawie Pietrzak i Bychawska-Siniarska i inni przeciwko Polsce z 28 maja 2024 r.⁸, a także wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 30 lipca 2014 r., sygn. akt K 23/11⁹ - co było przedmiotem moich wystąpień i nie doczekało się odzwierciedlenia w procedowanym projekcie (Załącznik nr 2)¹⁰. Ponadto niedawne wydarzenia - ujawnienie korespondencji pozyskanej w wyniku oględzin telefonu komórkowego po udostępnieniu akt śledztwa przez prokuratora - przypominają o konieczności wykonania wyroku ETPC w sprawie

⁶ <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12390959/katalog/13091021#13091021> (dostęp: 7.10.2025 r.).

⁷ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-sn-pytanie-prawne-dozywocie> (dostęp: 7.10.2025 r.).

⁸ Wyrok ETPC z 28.05.2024 r. w sprawie Pietrzak i Bychawska-Siniarska i inni przeciwko Polsce, skargi nr 72038/17 i 25237/18.

⁹ Wyrok TK z 30.07.2014 r., K 23/11, LEX nr 1491305.

¹⁰ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-kontrola-operacyjna-przepisy-ms-mswia-koordynator-odpowiedz> (dostęp: 1.10.2025 r.).

Kaczmarek przeciwko Polsce¹¹ i wprowadzeniu podstaw prawnych pozwalających publicznie rozpowszechnić informacje z postępowania przygotowawczego, dotyczące tajemnicy komunikowania się (Załącznik nr 3)¹².

I. Zmiany w Kodeksie postępowania karnego.

1. Implementacja dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym¹³.

Projektowane: art. 72 § 2, § 2a i § 4 oraz art. 300 § 1a i § 1b k.p.k.

Uwagi

Proponowane zmiany należy ocenić tylko w części pozytywnie, w zakresie odnoszącym się do rozszerzenia zakresu tłumaczenia ustnego i pisemnego dla oskarżonego i podejrzanego. Nie wytrzymuje krytyki zaś brak zsynchronizowania uprawnień w obszarze prawa do tłumaczenia wobec pokrzywdzonego; warunki korzystania z zastrzeżeń co do jakości otrzymanego tłumaczenia przez podejrzanego czy limitowanie tłumaczeń pisemnych, uwarunkowanych nieprecyzyjną przesłanką „istotnego znaczenia dla realizacji prawa do obrony”.

Trzeba podkreślić, że właściwa implementacja dyrektywy 2010/64/UE wpisuje się nie tylko w realizację nałożonych na państwo zobowiązań unijnych, ale jest również jedyną, możliwą odpowiedzią na wymogi współczesności, w tym szerszy niż kiedykolwiek udział cudzoziemców w postępowaniach karnych toczących się przed polskimi organami, zarówno po stronie osób oskarżonych, jak i pokrzywdzonych (Załącznik nr 4)¹⁴. Niewystarczające władanie językiem polskim nie może prowadzić do ograniczenia obrony przed polskim sądem czy korzystania z praw przez osoby pokrzywdzone, a więc naruszać prawa do rzetelnego procesu, szczególnie na jego wczesnym etapie. Dla tego

¹¹ Wyrok ETPC z dnia 22 lutego 2024 r. w sprawie Kaczmarek przeciwko Polsce, skarga nr 16974/14.

¹² <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-sledztwo-informacje-media-ujawnianie-ms> (dostęp: 1.10.2025 r.).

¹³ Dz. U. UE. L. z 2010 r. Nr 280, str. 1; dalej: dyrektywa 2010/64/UE.

¹⁴ W latach 2021-2023 liczby te były odpowiednio dla pokrzywdzonych następujące: 9058, 14972 i 17200. Zob. informacja Komendanta Głównego Policji na interwencję Rzecznika w zakresie tłumaczeń zawiadomień o możliwości popełnienia przestępstwa przez cudzoziemców, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-cudzoziemcy-przestepstwa-zawiadomienia-kgp-odpowiedz> (dostęp: 2.10.2025 r.).

rodzaju osób ustanowienie tłumacza jest warunkiem tzw. faktycznej zdolności do działania w procesie¹⁵. Właściwe wypełnienie przez państwo prawa do pomocy tłumacza spełnia rolę gwarancyjną oraz stanowi realizację minimalnych standardów demokratycznego systemu prawnego, zapewniającego osobie niewładającej językiem danego kraju udostępnienie jej podstawowych dokumentów procesowych w znanym jej języku i kontakt z tłumaczem¹⁶.

Z akceptacją należy odnieść się do zaproponowanych zmian, w zakresie, w jakim dokonują implementacji obowiązków wynikających z dyrektywy 2010/64/UE, stanowiąc warunek konieczny dla budowania wzajemnego zaufania między państwami członkowskimi w dobie rozwoju przestępczości transgranicznej i pogłębionej współpracy w sprawach karnych, prowadzącej do stworzenia obszaru wolności, bezpieczeństwa oraz sprawiedliwości. W szczególności należy zaakceptować projektowane rozwiązania w zakresie tłumaczenia ustnego kontaktów między oskarżonym a jego obrońcą. Dotychczas istniejące ograniczenia pomocy tłumacza, jedynie w zakresie porozumienia się oskarżonego z obrońcą w związku z czynnością, do udziału w której oskarżony jest uprawniony, zostały ujęte zbyt wąsko, co poddane zostało powszechnej krytyce doktryny¹⁷ i orzecznictwa¹⁸, akcentowane było również przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka¹⁹. Zaproponowane rozwiązanie w projektowanym art. 72 § 2 k.p.k. wychodzi tym wymogom naprzeciw. Zapewniony został również wymóg poufności, opisany w art. 5 ust. 3 dyrektywy 2010/64/UE, co zostanie szerzej omówione w kontekście art. 180 § 2 k.p.k.

Proponowaną zmianę art. 300 § 1a i § 1b k.p.k. należy ocenić w dużej mierze krytycznie. Propozycja rozbudowania powyższego przepisu, która wprowadza odpowiednie pouczenie o uprawnieniach w zakresie dotyczącym prawa do pomocy tłumacza nie budzi zastrzeżeń o tyle, że spełnia wobec podejrzanego standard

¹⁵ Wyrok SN z 3.04.2003 r., III KKN 143/01, LEX nr 78914.

¹⁶ Wyrok SN z 22.03.2007 r., V KK 190/06, LEX nr 301125.

¹⁷ B. Zygmunt, *Prawo do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza w postępowaniu karnym w świetle standardów europejskich*, „Państwo i Prawo” 2004, nr 7, s. 76-87; K. Witkowska, *Tłumacz w postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2014, nr 1, s. 29-42.

¹⁸ Sąd Najwyższy usiłował w drodze orzecznictwa korygować niedostatki ustawy, także rozciągając prawo do tłumaczenia na inne dokumenty, niewymienione w art. 72 § 3 k.p.k., relewantne dla prowadzenia rzeczywistej i skutecznej obrony, m.in. środek zaskarżenia strony przeciwnej czy uzasadnienie orzeczenia. Zob. wyrok SN z 24.07.2008 r., V KK 28/08, LEX nr 438505; postanowienie SN z 8.10.2009 r., V KK 99/09, LEX nr 529606; wyrok SN z 27.11.2020 r., V KK 518/19, LEX nr 3095018; postanowienie SN z 16.06.2021 r., V KK 252/21, LEX nr 3347086.

¹⁹ Por. wyrok ETPC z 28.11.1978 r., *Luedicke, Belkacem i Koç przeciwko Niemcy*, skargi nr 6210/73, 6877/75, 7132/75, HUDOC; wyrok ETPC z 19.12.1989 r., *Kamasinski przeciwko Austria*, skarga nr 9783/82, HUDOC; wyrok ETPC z 28.08.2018 r., *VIZGIRDA przeciwko SŁOWENIA*, skarga nr 59868/08, LEX nr 2553425.

określony dyrektywą 2010/96/UE na poziomie prawa do informacji. Niemniej, warto tu zauważyć, że projektowany art. 300 § 1a i § 1b k.p.k. niejako peryferyjnie dekretuje prawo do składania zastrzeżeń, skoro jest o tym nowym prawie mowa tylko w tym miejscu ustawy procesowej, w tym wypadku zarezerwowanym dla zakresu pouczeń. Z punktu widzenia prawidłowej legislacji jest to rozwiązanie niewłaściwe. Treść art. 300 k.p.k. odnosi się bowiem do pouczeń o prawach przewidzianych w innych jednostkach ustawy, nie jest zaś jednocześnie miejscem kreowania nowych uprawnień, co w zaproponowanej wersji utrudnia czytelność i wewnętrzną spójność komentowanej regulacji. Stosowną wzmiankę o treści prawa do zgłaszania zastrzeżeń co do jakości tłumaczenia należałoby wpierw poczynić w kolejnych jednostkach art. 72 k.p.k., a w treści art. 300 k.p.k., tylko do tego uprawnienia odwołać się.

Krytycznie wypada odnieść się do kwestii oceny skutków procesowych zgłoszenia zastrzeżeń co do jakości tłumaczeń (konsekwencji ich braku przy formułowaniu środka zaskarżenia), możliwości wyegzekwowania tak przewidzianego prawa przez podejrzanego i warunków, w jakich organ procesowy będzie mógł dokonać efektywnej kontroli jakości tłumaczenia. Nie można się do końca zgodzić ze stanowiskiem, że poza obowiązkami organów postępowania karnego pozostaje jakość tłumaczenia i w tych okolicznościach kontrola powinna zostać wyłączona, gdyż weryfikowalne prawo do pomocy tłumacza sprowadza się jedynie do formalnych aspektów. Sam projektodawca do pewnego stopnia popada w sprzeczność, skoro przewiduje prawo do zgłaszania zastrzeżeń co do jakości otrzymanego tłumaczenia w nowym brzmieniu komentowanego art. 300 k.p.k. Do jakości tłumaczenia odnosi się bowiem szereg przepisów dyrektywy 2010/64/UE, w tym: art. 2 ust. 8, art. 3 ust. 9, które przypominają, że gwarancją rzetelności postępowania jest dopiero zrozumienie przez oskarżonych kierowanych przeciwko nim zarzutów i wskazywanych na ich poparcie dowodów, a nie sam fakt ustanowienia tłumacza. Skoro art. 5 dyrektywy 2010/64/UE zobowiązuje państwa członkowskie, aby podjęły konkretne środki w tym celu, a oskarżony miał możliwość w pełni skorzystać ze swoich praw, należałoby rozważyć, na ile prawo do odpowiedniej jakości tłumaczenia, projektowane propozycje zapewniają. O prawie tym przekonuje również orzecznictwo strasburskie wywodząc, że regulacje wynikające z art. 6 ust. 3 lit. c EKPC²⁰ muszą być praktyczne i skuteczne, celem zapewnienia lojalności procesowej wobec stron i elementarnej rzetelności postępowania, z czego wynika, iż obowiązek władz nie ogranicza się wyłącznie do

²⁰ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.; dalej: EKPC).

powołania tłumacza²¹. Pewną namiastką kontroli jakości tłumaczenia, zwłaszcza ustnego, byłoby pełne wdrożenie punktu 24 preambuły dyrektywy 2010/64/UE, w którym wskazuje się na konieczność zapewnienia przez państwa członkowskie możliwości skontrolowania adekwatności tłumaczenia ustnego w przypadku, gdy organy otrzymały uwagi w danej sprawie.

Projektowane regulacje nie zapewniają zarówno środka kontroli, jak i miarodajnych źródeł dla weryfikacji jakości tłumaczenia *ex post*. Samo pouczenie strony o możliwości zgłoszenia zastrzeżeń organowi procesowemu, bez skutecznego wyegzekwowania tego prawa czy ponoszenia procesowych konsekwencji, ma charakter iluzoryczny, a przynajmniej spóźniony, jeśli jest obliczony dopiero na możliwość formułowania w apelacji uchybień procesowych wobec orzeczenia kończącego postępowanie²². Instytucja zastrzeżeń procesowych jest chociażby przewidziana na gruncie procedury cywilnej, tj. art. 162 k.p.c.²³, tam zaś brak ich zgłoszenia rodzi dla podmiotu fachowego konkretne konsekwencje. Wprowadzenie tego prawa do projektowanej treści art. 300 § 1a i 1b k.p.k. świadczy o dostrzeżeniu wagi tego problemu przez projektodawcę, choć wydaje się, że w formie symbolicznej, nierzutującej na skuteczność zarzutów apelacyjnych zgłoszonych bez uprzednich zastrzeżeń co do jakości tłumaczenia.

Krytycznie oceniam nie tylko brak procesowej kontroli w zakresie jakości tłumaczenia, ale sam brak faktycznej możliwości ich kontroli, zwłaszcza, gdy przybiera ona formę ustną. Zanim bowiem przyjdzie rozważać i weryfikować treść zastrzeżeń zgłoszonych przez oskarżonego, istotne jest uprzednie wdrożenie środków technicznych pozwalających na udokumentowanie jakości tłumaczeń ustnych w procesie karnym. W tym celu postuluję, aby rozszerzyć obowiązki nagrywania czynności poprzez rozbudowanie art. 147 k.p.k. o te okoliczności, w których jest realizowane tłumaczenie ustne, oczywiście z wyjątkiem czynności porozumienia się oskarżonego z obrońcą, o których mowa w projektowanym brzmieniu art. 72 § 2 k.p.k. Przedmiotowy obowiązek nagrywania mógłby również odbywać się na wniosek oskarżonego (i pokrzywdzonego – o czym szerzej dalej). Szerszy obowiązek nagrywania czynności procesowych został wprawdzie przewidziany w osobno procedowanym poselskim

²¹ Wyrok ETPC z 19.12.1989 r., Kamasinski przeciwko Austrii, skarga nr 9783/82, LEX nr 81088.

²² M. Fingas, *Prawo oskarżonego do tłumaczenia...*, s. 122-123; A. Górski, M. Toruński, *Zmiany w treści prawa do tłumaczenia w postępowaniu karnym według Dyrektywy Komisji i Rady 2010/64/UE*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2014, nr 15, s. 137.

²³ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1568 z późn. zm.; dalej: k.p.c.).

projekcie ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz ustawy - Prawo o prokuraturze (druk nr 1205)²⁴, niemniej z zastrzeżeniem wyłącznie do utrwalenia za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk przesłuchania świadka lub biegłego na wniosek uczestnika tej czynności, co jednak nie wyczerpuje powyższych postulatów w zakresie realizacji ustnego tłumaczenia. Szersze wykorzystanie ustnych tłumaczeń, jak przewiduje komentowany druk nr 1600 wzmacnia celowość dokonania stosownych zmian w obszarze dokumentowania tych czynności, co ma nie tylko zapewnić stosowne gwarancje oskarżonemu, urealnić kontrolę *ex post* jakości tłumaczenia, ale także optymalnie zabezpieczyć prawidłowość i tok postępowania przed potencjalną możliwością wykorzystywania ustnej formy tłumaczenia do mataczenia przez oskarżonych.

Na krytykę zasługuje rozwiązanie zaproponowane w projektowanym art. 72 § 4 k.p.k., odnoszące się także do innych dokumentów, które będą objęte tłumaczeniem poprzez użycie przez projektodawcę kwantyfikatora „istotnego znaczenia dla realizacji obrony”. *In genere* jest to rozwiązanie pozostające w zgodzie z założeniem dyrektywy, aby ostateczne decyzje w tym zakresie pozostawiać organowi procesowemu. Trzeba jednak zgodzić się ze stanowiskiem wyrażonym w doktrynie, także przez praktyków prawa, że ustawa procesowa stanowiąca realizację dyrektywy nie może wymagać od oskarżonego czy obrońców zbyt szczegółowo umotywowanego wniosku, który zwłaszcza na etapie postępowania przygotowawczego prowadziłby do ujawnienia strategii obrony²⁵. Wymaganie zatem, aby pozostałe dokumenty objęte tłumaczeniem, częstokroć na wniosek obrońcy czy samego oskarżonego, miały istotne znaczenie dla realizacji obrony, może nakładać swoiste niebezpieczeństwo konieczności dodatkowego umotywowania tych wniosków, przy jednoczesnym braku realnych instrumentów wyegzekwowania i kontroli realizacji tego prawa po stronie wnioskodawców. Choć dyrektywa 2010/64/UE wspomina jedynie o zapewnieniu efektywności prawa oskarżonego do pomocy tłumacza, nie precyzując *expressis verbis* instrumentów temu służących, to konieczne wydaje się wprowadzenie w tym zakresie środka egzekwującego to prawo, co zdaje się projektodawca bagatelizować, wprowadzając jednocześnie niejasne pojęcia limitujące („istotności znaczenie dla realizacji obrony”). Mówimy tu bowiem o możliwości arbitralnej oceny przez organ procesowy, które z pozostałych dokumentów spełniają walor istotności dla obrony, a

²⁴ <https://www.sejm.gov.pl/Sejm10.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=1205> (dostęp: 3.10.2025 r.).

²⁵ M. Fingas, *Prawo oskarżonego do tłumaczenia ustnego oraz pisemnego w polskim procesie karnym w świetle unormowań dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z 20.10.2010 r.*, „Przegląd Sądowy” 2019, nr 6, s. 107-123.

przez to wymagają tłumaczenia, a więc samego zakresu formalnego dostępu do tłumacza, co może mieć znaczenie przesądzające na wczesnym etapie postępowania karnego.

Regulacji procesowych zawężających stopniowo prawo do obrony, a przecież prawo do tłumacza jest jednym z determinantów korzystania z tego prawa przez osoby nie władające w wystarczającym stopniu językiem polskim, nie ma w takim wymiarze w innych regulacjach ustawy. Dotychczas ustawodawca nie zdecydował się na stopniowość prawa do obrony, poprzez wyposażenie organu procesowego, także pełniącego funkcje oskarżycielskie na etapie inkwizycyjnego postępowania przygotowawczego w prawo do arbitralnej oceny *ab initio*, co ma „istotne” znaczenie dla realizacji prawa do obrony, a co znaczenie „mniej istotne”. Jest to rozwiązanie wysoce wątpliwe, niezależnie od tego, na ile przesądzimy obowiązek respektowania zasady obiektywizmu przez organ postępowania przygotowawczego, nie tylko *de iure*. Jeśli nawet kwantyfikator „istotności” jest przez ustawodawcę dotychczas używany, to przede wszystkim w aspekcie gromadzenia materiału dowodowego i toku przeprowadzonych czynności procesowych, z jednoczesnym wprowadzeniem w to miejsce remedium uzupełniającego standard prawa do obrony (zob. np. art. 76a § 1, art. 185a § 2 czy art. 375 § 2 k.p.k.). Tu zaś takiego wentyla bezpieczeństwa brak, sam projektodawca zdaje się to dostrzegać, argumentując tę lukę niebezpieczeństwem obstrukcyjnego wykorzystania przez strony nowych uprawnień z art. 72 § 4 k.p.k., a przy tym założeniem dobrej woli organu procesowego, który na etapie prejurysdykcyjnym gromadzi materiał dowodowy na potrzeby skargi oskarżycielskiej. **Oparcie argumentacji o dotychczasową, nienaganną praktykę sądową jest zaś nieprecyzyjne, jeśli zważyć, że komentowana jednostka redakcyjna przepisu, tj. art. 72 § 4, stanowi *novum* wobec dotychczasowego, enumeratywnie określonego katalogu dokumentów wymagających tłumaczenia** (art. 72 § 3 k.p.k.). Możliwość podważenia takich uchybień dopiero na etapie formułowania środka zaskarżenia od zapadłego wyroku jest spóźniona z punktu widzenia formułowania linii obrony.

Na krytykę zasługuje brak zsynchronizowania przez projektodawcę stosownych zmian w kontekście prawa do pomocy tłumacza dla pokrzywdzonego. Projektodawca zdaje się nie zauważać, że zobowiązania w tym zakresie wynikają z art.

7 ust. 1 i 3 dyrektywy 2012/29/UE²⁶. Stosownie do cytowanego odesłania, państwa członkowskie powinny zapewnić tłumaczenie ustne co najmniej podczas wszelkich rozmów z ofiarą oraz jej przesłuchań w toku postępowania przygotowawczego i sądowego, a także w związku z jej czynnym udziałem w rozprawie sądowej i we wszelkich niezbędnych posiedzeniach. Z kolei tłumaczenie pisemne przysługuje w zakresie co najmniej decyzji kończących postępowanie karne związanych z przestępstwem popełnionym na szkodę ofiary oraz na jej wniosek uzasadnienia decyzji albo krótkiego streszczenia tego uzasadnienia (z wyjątkiem decyzji wydanych przez ławę przysięgłych lub decyzji, których uzasadnienie jest poufne). Przy czym, jak wyjaśnia pkt 44 preambuły do dyrektywy 2012/29/UE, „decyzja kończąca postępowanie karne powinna obejmować sytuacje, w których prokurator postanawia o wycofaniu zarzutów lub umorzeniu postępowania”.

Powyżej określony standard tłumaczeń nie został implementowany do ustawodawstwa w satysfakcjonującym dla ofiar przestępstw zakresie, jeśli przeanalizować choćby treść zmian, które przyniosła nowelizacja z 2014 r.²⁷.

Komentowana ustawa wprawdzie wprowadziła nowe przepisy, tj. art. 56a k.p.k. oraz art. 60a k.p.k., przewidujące prawo do tłumaczenia pisemnego dla oskarżyciela posiłkowego oraz oskarżyciela prywatnego, ale nadal pozostawiając pokrzywdzonego poza marginesem procesowych gwarancji na etapie jurysdykcyjnym, zważywszy, że art. 204 § 2 k.p.k. nadal mówi o „stronie”. W ten sposób niejako uzależniono prawo do tłumaczenia pisemnego posiadaniem statusu formalnej strony postępowania sądowego, nie wyłączając posiedzenia w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania, postępowań konsensualnych czy posiedzeń w przedmiocie zastosowania środka zabezpieczającego²⁸. Tym bardziej więc prawa do pisemnych tłumaczeń polski proces karny nie gwarantuje pokrzywdzonym na etapie postępowania przygotowawczego, co trudno wyjaśnić zwłaszcza w kontekście decyzji kończących to postępowanie w postaci np. postanowienia o umorzeniu postępowania czy odmowie

²⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW, Dz. Urz.UE L 315/57 z dnia 14 listopada 2012 r.; dalej: dyrektywa 2012/29/UE.

²⁷ Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka, Dz.U. 2015. poz. 21; dalej u.o.p.p.ś.

²⁸ Na gruncie choćby posiedzenia w przedmiocie warunkowego umorzenia czy postępowań konsensualnych ustawodawca wyposażył pokrzywdzonego w szcątkowe uprawnienia przynależne stronie (m.in. art. 343, art. 444 § 1 czy art. 549 k.p.k.), bagatelizując aspekt prawa do tłumaczenia, choćby w tym obszarze postępowań.

jego wszczęcia, na które przysługuje pokrzywdzonemu zażalenie, stosownie do art. 306 § 1 i 1a k.p.k.

Występują też niedostatki polskiej ustawy karnoprocesowej w zakresie prawa pokrzywdzonego do ustnego tłumaczenia. Na gruncie postępowania przygotowawczego można upatrywać namiastki tego prawa wyłącznie w ramach przesłuchania pokrzywdzonego i dla zapoznania się z treścią przeprowadzonego dowodu, o czym stanowi art. 204 § 1 i 2 k.p.k. Jak podkreśla się w piśmiennictwie, dyspozycją przepisu nie są objęte inne czynności procesowe, choćby nawet pokrzywdzony w nich uczestniczył, skoro przepis dotyczy „zapoznania pokrzywdzonego z treścią przeprowadzanego dowodu”²⁹.

Wątpliwości budzi fakt przekazania pouczeń w postępowaniu przygotowawczym w zrozumiałym dla pokrzywdzonego języku, nie wyłączając tu ustnego tłumaczenia, skoro art. 300 § 2 k.p.k. mówi o „pouczeniu przed pierwszym przesłuchaniem”, zaś art. 204 § 1 k.p.k. odnosi się *stricte* do przebiegu czynności przesłuchania. Brak zmian dotyczących pouczenia pokrzywdzonego o zakresie jego prawa do pomocy tłumacza, dobitnie podkreśla instrumentalność dotychczasowych regulacji w zakresie prawa do pomocy tłumacza dla ofiar przestępstw, zważywszy, że jedynym szcątkowym odniesieniem jest odesłanie do art. 204 k.p.k. mające miejsce w art. 300 § 2 k.p.k. Powyższe uwagi unaocznily, że jest to odesłanie niezupełne, nawet nieuwzględniające nowych uprawnień przewidzianych w art. 56a i 60a k.p.k., czy tym bardziej szerszych gwarancji wywodzonych z treści art. 5 § 2 p.u.s.p., (o czym szerzej w dalszych rozważaniach). Druk nr 1600 pogłębia asymetrię tych rozwiązań, przewidując w projektowanym art. 300 § 1a i 1b k.p.k. prawo do pouczenia o możliwości zgłoszenia zastrzeżeń dotyczących jakości otrzymanego tłumaczenia tylko dla podejrzanego, który nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim, jest głuchy lub niemy, pomijając prawo pokrzywdzonego w tym obszarze.

Rozwiązania kwestii ustnych tłumaczeń dla pokrzywdzonego na gruncie postępowania sądowego można poszukiwać w regulacjach ustrojowych, tj. art. 5 § 2 p.u.s.p.³⁰, czego nie można uznać za rozwiązanie satysfakcjonujące. Choć w tym zakresie prawo do ustnego tłumaczenia obejmuje całe postępowanie sądowe, a więc także udział pokrzywdzonego w toku posiedzenia w przedmiocie warunkowego

²⁹ M. Toruński, *Prawo do tłumaczenia pokrzywdzonego w polskim procesie karnym – wybrane zagadnienia*, „Problemy Prawa Karnego” 2021, t. 5, s. 1-16.

³⁰ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 334 z późn. zm.; dalej: p.u.s.p.).

umorzenia postępowania karnego bądź w przedmiocie konsensualnego zakończenia postępowania karnego, to nadal przy braku zapewnienia pokrzywdzonemu pisemnych tłumaczeń dokumentów wytworzonych w postępowaniu sądowym, skoro *sensu stricto* obejmuje „prawo do występowania przed sądem w znanym przez nią języku”. **Przepis ustrojowy także nie dotyczy tłumaczeń ustnych w toku postępowania przygotowawczego, poza tym, co wąsko gwarantuje art. 204 § 1 i 2 k.p.k.** Treść art. 5 § 2 p.u.s.p. dotyczy komunikacji z sądem, a więc nadal nie rozwiązuje prawa do tłumaczenia kontaktu pokrzywdzonego z pełnomocnikiem, co pozostaje także nierozwiązanym problemem w fazie postępowania przygotowawczego³¹. **Nie wytrzymuje krytyki przeoczenie prawa do tłumaczenia ustnego kontaktów pokrzywdzonego z pełnomocnikiem.** Komentowany druk nr 1600 dostrzega jedynie to zagadnienie w aspekcie kontaktów oskarżonego z obrońcą, pomijając zobowiązania równoległe wypływające z dyrektywy 2012/29/UE i niepozostające we wzajemnej kolizji. Nie ma bowiem podstaw, aby zawężająco interpretować ujęte w dyrektywie 2012/29/UE sformułowanie „wszelkich rozmów z ofiarą”, ujęte obok terminu przesłuchania pokrzywdzonego, uwzględniając przy tym *ratio legis* i aksjologię tej dyrektywy. Jeśli zaś zważyć, całokształt powyższych zastrzeżeń, to **można stwierdzić, że polska ustawa procesowa traktuje prawo pokrzywdzonego do pomocy tłumacza wybiórczo, bardziej sprowadzając jego osobę do źródła dowodowego niż zapewnienia podstawowych gwarancji ofiar przestępstw.**

Wątpliwości nasuwają także rozwiązania w zakresie rozliczenia kosztów procesu dotyczące oskarżyciela prywatnego, który przegrywając proces, uprzednio korzystał z pomocy tłumacza. Stosownie do art. 619 § 3 k.p.k. Skarb Państwa ponosi koszty związane z udziałem w postępowaniu tłumacza w zakresie koniecznym dla zapewnienia oskarżonemu jego prawa do obrony (tak jak kosztów mediacji), a więc niezależnie od wyniku postępowania. Nie zmienia się ta optyka rozliczeń także w przypadku uniewinnienia czy umorzenia postępowania w sprawach z oskarżenia publicznego (art. 632 pkt 2 k.p.k.), czyli również prowadzonych na skutek subsydiarnej skargi oskarżyciela posiłkowego, którego nie obciąża się kosztami tłumacza. Inaczej zaś ta sytuacja kształtuje się wobec oskarżyciela prywatnego w sytuacji uniewinnienia i umorzenia (art. 632 pkt 1 k.p.k.), co może wpływać na zakres wykorzystania prawa do tłumaczenia (art. 60a k.p.k.) i niezasadne różnicowanie sytuacji pokrzywdzonych w zależności od trybu ścigania, w jakim dochodzą swojego prawa do pomocy tłumacza. Brak uwzględnienia tych zastrzeżeń, przy jednoczesnej implementacji dyrektywy

³¹ M. Toruński, *Prawo do tłumaczenia ...*, s. 1-16.

2010/64/UE rozszerzającej zestaw gwarancji podejrzanego, tylko pogłębia dysharmonię w obszarze zasad kontryktoryjności czy równości broni.

2. Implementacja dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800 z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym³².

Projektowane: art. 147 § 2a, art. 249 § 3b, art. 301a i art. 79 § 3a k.p.k.

Uwagi

Proponowane zmiany należy ocenić pozytywnie, choć z zastrzeżeniami w zakresie zbyt wąsko zakreślonej obligatoryjności zapisu audiowizualnego.

Proponowana zmiana art. 147 § 2a k.p.k. dotyczy implementacji art. 9 ust. 1 dyrektywy 2016/800/UE, który stanowi, że „Państwa członkowskie zapewniają, by przesłuchania dzieci przez policję lub przez inne organy ścigania w postępowaniu karnym nagrywano w postaci zapisu audiowizualnego, jeżeli jest to proporcjonalne z uwagi na okoliczności sprawy, biorąc pod uwagę między innymi ewentualną obecność adwokata oraz fakt pozbawienia dziecka wolności, pod warunkiem że uwzględnia się przede wszystkim najlepszy interes dziecka”.

Aprobowano należy odnieść się do zaproponowanych zmian w projektowanym art. 249 § 3b i art. 301a k.p.k. umożliwiających udział obrońcy w przesłuchaniu podejrzanego, który nie ukończył 18 lat, co nie tylko w związku z postępowaniem aresztowym jawi się jako konieczność. Wyjątkowe odstępstwa, jakie przewiduje projektowany art. 249 § 3b zd. drugie k.p.k. czy w art. 301a k.p.k. poprzez odesłanie do odpowiedniego stosowania projektowanego art. 301 § 8, 9 i 11 k.p.k., jedynie wzmacniają konieczność rejestracji audiowizualnej czynności z udziałem podejrzanego, który nie ukończył 18 lat. Odnosząc się zaś do przesłanki obrony obligatoryjnej, ujętej w projektowanym art. 79 § 3a k.p.k., należy zauważyć, że zasadniczo przesłanka obrony nie odpada po osiągnięciu pełnoletności i trwa do prawomocnego zakończenia postępowania. Wyjątek, jaki stwarza przepis pozostawiony został do decyzji sądu, z cezurą nie wcześniejszą niż ukończenie przez oskarżonego 21 lat, co stanowi zabezpieczenie dla procesów obarczonych przewlekłością, gdzie dalsza reprezentacja pełnoletniego oskarżonego okazuje się nadmiarowa.

³² Dz. U. UE. L. z 2016 r. Nr 132, str. 1; dalej: dyrektywa 2016/800/UE.

Krytycznie należy zaś ocenić zakres czynności dopuszczających rejestrację obrazu lub dźwięku, gdyż nadal nie uczyniono zadość uwagom zgłaszanym w wystąpieniach mojego poprzednika (Załącznik nr 5)³³, postulujących rozszerzenie zakresu obowiązku nagrywania toku czynności protokołowanych w postępowaniu karnym (w tym rozpraw i posiedzeń). Optymalnym rozwiązaniem byłoby wprowadzenie przynajmniej nagrywania czynności przesłuchania każdego podejrzanego, świadka czy biegłego na wniosek uczestnika tej czynności, jego obrońcy czy pełnomocnika. Wprawdzie procedowany równolegle (poselski druk nr 1205³⁴) przewiduje rozszerzenie utrwalania za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk przesłuchania świadka i biegłego (projektowany art. 147 § 2 k.p.k.), nadal jednak pomijając czynność przesłuchania podejrzanego w postępowaniu przygotowawczym, która w praktyce generuje najwięcej zastrzeżeń w obszarze prawa do obrony i rzetelnego postępowania. Nie dostrzega się przy tym, że projektowana treść art. 301 § 2 k.p.k. przekonuje, iż nadal podejrzany będzie miał możliwość rezygnacji z udziału obrońcy przy pierwszym przesłuchaniu, albo w wyjątkowych wypadkach, opisanych w treści art. 301 § 8 k.p.k., sam organ może przystąpić niezwłocznie do pierwszego przesłuchania, nawet jeżeli podejrzany oświadczy, że chce skorzystać z pomocy obrońcy. Potencjalne tylko niebezpieczeństwo wykorzystywania przez organy procesowe szeroko zakrojonych przesłanek odstępstw od przesłuchania z udziałem obrońcy, o jakich mowa w projektowanym art. 301 § 8 k.p.k., powinno przekonywać o konieczności wprowadzenia zmian w rejestracji tej czynności procesowej. Te dwa wyjątki, także dobrowolna rezygnacja z uprawnienia do żądania udziału obrońcy w pierwszym przesłuchaniu, nie zawsze dostatecznie uświadomiona przez podejrzanego wskutek braku rozeznania i dużej presji towarzyszących okoliczności, skłaniają do **zapropowania, aby w okolicznościach opisanych w projektowanym art. 301 § 2 i 8 k.p.k., podejrzany mógł (w sposób wiążący organ) przynajmniej wnioskować o nagranie przebiegu jego przesłuchania bez udziału obrońcy, o czym powinien być stosownie pouczony.** Do tego należy dodać, że wprowadzenie obligatoryjności nagrywania obrazu i dźwięku podczas tych wybranych czynności protokołowanych, doprowadziłoby do możliwości pełnego odtworzenia wypowiedzi uczestników tej czynności na dalszym etapie postępowania karnego, gdyby zaistniała taka potrzeba. Nagrywanie dźwięku podczas przesłuchania prowadzonego w toku postępowania przygotowawczego pozwoliłoby w szczególności na ograniczenie ryzyka naruszania praw procesowych osób przesłuchiowanych (zwłaszcza tych występujących na swój wniosek bez obrońcy lub nieposiadających pełnomocnika), w tym poprzez znaczne

³³ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/node/24296/revisions/25796/view> (dostęp: 3.10.2025 r.).

³⁴ <https://www.sejm.gov.pl/Sejm10.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=1205> (dostęp: 3.10.2025 r.).

ograniczenie możliwości wywierania niedozwolonego wpływu na ich treść. Stanowiłoby to także wyższy poziom ochrony funkcjonariuszy publicznych, w szczególności policjantów i prokuratorów, przed pomówieniami o nadużycie uprawnień lub niedochowanie obowiązków. Dzisiejsze rozwiązanie przewidziane w art. 147 § 2b k.p.k. jedynie w ograniczonym zakresie realizuje postulat nagrywania rozpraw, gdyż szeroko określony wyjątek od tej zasady powoduje, że nagrywanie często nie jest prowadzone.

3. Implementacja dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym³⁵.

Projektowane: art. 156 § 5a, art. 246 § 1a, art. 249a § 1, w tym uchylony art. 250 § 2b k.p.k.

Uwagi

Projektowane zmiany należy ocenić krytycznie w zakresie pozostawienia w dotychczasowym brzmieniu regulacji art. 156 § 5 i 5b k.p.k.

Przychylnie należy odnieść się do zmian, jakie niesie projektowany art. 156 § 5a k.p.k., dotyczący udostępnienia podejrzanemu i jego obrońcy akt sprawy w części zawierającej treść dowodów dołączonych do wniosku aresztowego, które realizują postulaty zawarte w dotychczasowych wystąpieniach Rzecznika. Dostęp do akt stanowi bowiem warunek rzetelności postępowania i realizacji zasady kontradyktoryjności, równości broni i prawa do obrony³⁶. Projektodawca rezygnuje zatem z wyłączenia dostępu do akt sprawy w części zawierającej treść dowodów z zeznań świadków, o których mowa w art. 250 § 2b k.p.k., które nie są ujawniane podejrzanemu, pomimo że stanowią podstawę ustalenia dużego prawdopodobieństwa popełnienia przez niego przestępstwa. Jest to bowiem powrót do rozwiązania zbliżonego do obowiązującego przed wyrokiem

³⁵ Dz. U. UE. L. z 2012 r. Nr 142, str. 1; dalej: dyrektywa 2012/13/UE.

³⁶ Orzecznictwo strasburskie akcentuje obowiązek zapewnienia podejrzanemu i jego obrońcy dostępu do dokumentów, które mają istotne znaczenie dla zakwestionowania legalności stosowania tymczasowego aresztowania (wyrok ETPC z 25.3.1999 r. w sprawie Nikolova przeciwko Bułgarii, skarga nr 31195/96, HUDOC, § 58; wyrok ETPC z 19.10.2000 r. w sprawie Włoch przeciwko Polsce, skarga nr 33475/08, HUDOC, § 127; wyrok ETPC z 24.6.1993 r. w sprawie Schuler-Zgraggen przeciwko Szwajcarii, skarga nr 14518/89, HUDOC; wyrok ETPC z 25.06.2012 r. w sprawie Migoń przeciwko Polsce, skarga nr 24244/94, HUDOC; wyrok ETPC z 6.11.2007 r. w sprawie Chruściński przeciwko Polsce, skarga nr 22755/04, HUDOC; wyrok ETPC z 15.01.2008 r. w sprawie Łaskiewicz przeciwko Polsce, skarga nr 28481/03, HUDOC; wyrok ETPC z 30.3.1989 r. w sprawie Lamy przeciwko Belgii, skarga nr 10444/83, HUDOC, § 29).

Trybunału Konstytucyjnego z 3 czerwca 2008 r., w sprawie o sygn. akt K 42/07³⁷, umożliwiającego arbitralne wyłączenie jawności materiałów postępowania przygotowawczego, które uzasadniają wniosek prokuratora w przedmiocie tymczasowego aresztowania, uznanego na skutek wniosku Rzecznika za niezgodne art. 2 oraz art. 42 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

W zakresie projektowanego art. 246 § 1a k.p.k. należy zgodzić się z projektodawcą, że nowa jednostka redakcyjna przepisu odpowiada wymogom wynikającym z art. 7 ust. 1 dyrektywy 2012/13/UE, stanowiąc wyraz rozwiązania sygnalizowanego przeze mnie problemu braku dostępu do akt dla zatrzymanego, któremu następnie nie przedstawiono zarzutów (Załącznik nr 6)³⁸. Zgodnie z cytowanymi normami, gdy osoba zostaje zatrzymana i aresztowana na jakimkolwiek etapie postępowania karnego, państwa członkowskie zapewniają osobom zatrzymanym lub ich obrońcom dostęp do dokumentów będących w posiadaniu właściwych organów, które są związane z konkretną sprawą i mają istotne znaczenie dla skutecznego zakwestionowania legalności zatrzymania lub aresztowania. W przeciwnym razie, osoba zatrzymana nie otrzyma dowodów, zarówno faktycznych, jak i prawnych, służących zakwestionowaniu podstaw zatrzymania przedstawionych przez władze.

Kolejna kwestia zasługująca na akceptację dotyczy podstaw dowodowych tymczasowego aresztowania oraz kontroli decyzji dotyczących wglądu w akta postępowania w sprawach dotyczących tymczasowego aresztowania, pozostawionych w gestii prokuratora, a więc słusznie proponowanego uchylecia art. 250 § 2b k.p.k. Decyzję, co do utajnienia zeznań takiego świadka przed podejrzanym i obrońcą podejmuje prokurator. Jak podkreślał to Rzecznik w swoich wystąpieniach (Załącznik nr 7)³⁹, ustawa nic nie mówi o formie, w jakiej ma on podjąć tę decyzję, nie przewiduje też możliwości jej zaskarżenia do niezawisłego sądu, który dokonałby oceny, czy spełniono przesłanki uzasadniające utajnienie przed podejrzanym i jego obrońcą zeznań świadka, których treść może stanowić podstawę tymczasowego aresztowania. Skutkuje to nieujawnieniem podejrzanemu zawartych w tych zeznaniach okoliczności niekorzystnych dla niego, które mogą stanowić podstawę tymczasowego aresztowania. Ogranicza to podejrzanemu możliwości efektywnego podważania zasadności stosowania lub przedłużania tymczasowego aresztowania w warunkach

³⁷ LEX nr 382607. Wyrok zapadł na skutek wniosku RPO z dnia 10 marca 2006 r.

³⁸ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-zatrzymanie-brak-zarzutow-akta-sprawy-dostep-ms-odpowiedz> (dostęp: 2.10.2025 r.).

³⁹ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/odmowa-udostepniania-akt-obronie-minister-sprawiedliwosci-nie-odpowiedzial-rpo-pisze-do-premiera> (dostęp: 2.10.2025 r.).

zgodnych z art. 5 ust. 4 EKPC. Z tych racji uchylenie art. 250 § 2b k.p.k. jest nie tylko słuszne, ale i konieczne.

Krytycznie należy ocenić brak zmian w art. 156 § 5 i 5b k.p.k., wprowadzonych nowelizacją z 2021 r.⁴⁰, która w sposób znaczący ograniczyła dostęp do akt postępowania przygotowawczego po jego zakończeniu: stronom, obrońcom, pełnomocnikom i przedstawicielom ustawowym, zrównując możliwości odmowy udostępnienia im akt z przesłankami, które dotyczyły toczącego się postępowania. Jak słusznie zauważono w doktrynie, obecne regulacje stwarzają możliwość ograniczenia dostępu do akt zakończonego postępowania przygotowawczego ze względu na ogólną przesłankę ważnego interesu państwa, czyniąc w praktyce kontrolę odmów podjęcia ścigania czysto iluzoryczną⁴¹. Jest to również rozwiązanie ingerujące w gwarancje prawa do informacji, jakie wypływają z art. 61 Konstytucji RP, w tym prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne. Trudno uznać, aby w stanie *de lege lata*, przez wzgląd na warunki ograniczania konstytucyjnych wolności i praw (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) zostały również spełnione szczególne przesłanki limitacyjne z art. 61 ust. 3 Konstytucji RP.

Nie znajduje też akceptacji brak odzwierciedlenia w projekcie innego postulatu zgłaszanego przeze mnie w toku procedur legislacyjnych (II.510.61.2021). Należy tu dostrzec, że pośród projektowanych przesłanek, na które może powołać się prokurator odmawiając dostępu do akt są tylko dwie wskazane w art. 156 § 5 k.p.k. w postaci potrzeby zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania lub ochrony ważnego interesu państwa. **Nie ma zaś przesłanki, która pozwalałaby na ochronę interesów pokrzywdzonego, do których naruszenia może dojść, gdy każdy będzie mógł przeglądać niepoddane anonimizacji akta zakończonego postępowania przygotowawczego.** Warto wskazać, że zgodnie z orzecznictwem Naczelnego Sądu Administracyjnego dobro publiczne nie przemawia za tym, aby ujawniać bez zgody osoby jej dane osobowe, jeśli była oskarżona o popełnienie przestępstwa, ale postępowanie wobec niej zostało umorzone. W interesie publicznym jest, aby osoba, której organy państwa postawiły zarzuty, ale nie wykazały ich zasadności, nie ponosiła

⁴⁰ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1023).

⁴¹ A. Sakowicz, *Dostęp do akt zakończonego postępowania przygotowawczego po nowelizacji z 20.04.2021 r.* (w:) W pogoni za rzetelnym procesem karnym. Księga dedykowana Profesorowi Stanisławowi Waltosowi, red. D. Szumiło – Kulczycka, Warszawa 2022, s. 401.

w związku z tym żadnych dodatkowych dolegliwości⁴². Ochrona interesów pokrzywdzonego wymaga zatem uczynienia pokrzywdzonego stroną postępowania incydentalnego w przedmiocie dostępu do akt sprawy, w której miał on taką rolę procesową. Wydaje się konieczne ustanowienie ochrony praw pokrzywdzonego przestępstwem poprzez przyznanie mu uprawnienia do zaskarżenia zgody na dostęp do akt zakończonego postępowania przygotowawczego.

Nadal nierozwiązanym problemem, który dostrzeżono w wystąpieniach RPO (Załącznik nr 8)⁴³, jest postulat wprowadzenia rejestru wniosków o dostęp do akt sprawy i zarządzeń odmawiających dostępu na podstawie art. 156 § 5a k.p.k.

4. Zmiany dotyczące implementacji dyrektyw w zakresie prawa do pomocy obrońcy: dyrektywy 2013/48/UE⁴⁴ i dyrektywy 2016/1919/UE⁴⁵.

Projektowane: art. 71 § 1; art. 74 § 3, § 3a i § 4; art. 85 § 2, 4 i 5; art. 189 pkt 3; art. 308 § 1; art. 335 § 1; art. 219 § 1; art. 237 § 4; art. 244; art. 247 § 1; art. 278; art. 295 § 1; art. 225 § 2; art. 517c § 1; art. 664; art. 248 § 3; art. 245 § 1, § 2, § 3, § 4 i § 5; art. 178 pkt 1; art. 517j; art. 301; art. 84 § 2a; art. 81 § 1; art. 81a § 1a; art. 313 § 1, § 1a i § 5; art. 325g § 2 i § 3; art. 327 § 1 i § 2; art. 328 § 1; art. 339 § 3 pkt 8, § 3b i 5; art. 171 § 7a; art. 261 § 1a; art. 607da; art. 607z § 3; art. 607l § 3a oraz art. 607k § 3b k.p.k.

Uwagi

Projektowane zmiany należy ocenić krytycznie w zakresie nowej definicji „podejrzanego” i związanych z tym procesowych konsekwencji.

Nie można zignorować słusznej zmiany w postaci uchylecia art. 313 § 1a k.p.k., o co od samego początku wnosilem przedstawiając na etapie prac legislacyjnych uwagi

⁴² Wyrok NSA z dnia 13 stycznia 2011 r. I OSK 440/10, LEX nr 952041.

⁴³ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/na-jakich-zasadach-mozna-odmowic-podejrzanemu-dostepu-do-akt-i-dowodow-w-postepowaniu> (dostęp: 2.10.2025 r.).

⁴⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumienia się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności, Dz. Urz. UE L 294 z 6.11.2013 r., s. 1 i n; dalej: dyrektywa 2013/48/UE.

⁴⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania, Dz. Urz. UE z dnia 4 listopada 2016 r., Seria L nr 297, str. 1; dalej: dyrektywa 2016/1919/UE.

komisjom senackim (Załącznik nr 9)⁴⁶. Zaproponowany do uchylecia art. 249 § 3a k.p.k. czy art. 313 § 1 i 1a k.p.k. skutkuje obecnie rozwiązaniem naruszającym prawo oskarżonego do obrony w ujęciu materialnym w rozumieniu art. 42 ust. 2 Konstytucji RP, gdyż pozwala na orzeczenie i wykonywanie wobec osoby, której ani nie powiadomiono o treści zarzutu, ani której nie ogłoszono zarzutu, środków zapobiegawczych, w tym najsurowszego z nich w postaci tymczasowego aresztowania. Podkreślić przy tym należy, że osoba podejrzewana, co do której zachodzą przesłanki z art. 313 § 1a k.p.k., w przypadku stosowania wolnościowych środków zapobiegawczych, może nie mieć nawet obrońcy. W przypadku zaś postępowania w przedmiocie izolacyjnego środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania, zgodnie z art. 249 § 3a k.p.k., gdy przyznano jej obrońcę z urzędu, usprawiedliwiona nieobecność obrońcy z przyczyn losowych, nie tamuje rozpoznania sprawy, co również narusza konstytucyjnie zagwarantowane prawo do obrony.

Z aprobatą należy się odnieść do projektu w zakresie propozycji zapewnienia pomocy obrońcy od pierwszych chwil podjęcia czynności ukierunkowanej na ściganie. Może tylko budzić wątpliwość szereg konstrukcji i nowych form pełnienia tych czynności obrończych: od jednorazowego porozumienia się zatrzymanego (art. 245 § 2 k.p.k.), przez tymczasowego obrońcę na żądanie, zanim organ procesowy wyznaczy obrońcę z urzędu z listy obrońców pełniących dyżur (art. 301 § 5 k.p.k.), także na okoliczność, o której mowa w art. 79 § 1 k.p.k. (art. 301 § 6 k.p.k.). Z pewnością może cieszyć też fakt uporządkowania zagadnień dotyczących dyżurów adwokackich i pomocy prawnej dla osób pozbawionych wolności, której koszty na okoliczność porady w ramach art. 245 § 2 k.p.k. poniesie Skarb Państwa. Długo oczekiwane przez Rzecznika regulacje dotyczące zapewnienia poufności kontaktów zatrzymanego z obrońcą i zapewnienie szerszych ram dla obecności obrońcy przy pierwszym przesłuchaniu, rodzą nadzieję na zapewnienie oskarżonemu skuteczniejszej obrony na najwcześniejszym etapie postępowania, co w świetle wątpliwości, jakie rodzi art. 233 k.k., wydaje się jeszcze bardziej pożądane.

Z pełną akceptacją należy przyjąć regulacje, które na poziomie zatrzymania osoby, której dotyczy nakaz europejski przewidują pełny zestaw pouczeń o przysługujących uprawnieniach, a przede wszystkim dają możliwości skorzystania z prawa do ustanowienia obrońcy w państwie wydania nakazu europejskiego lub uzyskania tam pomocy obrońcy z urzędu (art. 607z § 3 k.p.k.). Słusznie zrezygnowano również ze zdalnego udziału zatrzymanego w posiedzeniu przeprowadzonym w sposób określony

⁴⁶ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-prawo-zmiany-opinia-senat> (dostęp: 1.10.2025 r.).

w art. 250 § 3b k.p.k., co znalazło wyraz w modyfikacji art. 248 k.p.k. Usankcjonowanie elektronicznych doręczeń wniosków do sądu na etapie wyznaczania obrońcy z urzędu (art. 81a § 1 k.p.k.), jak również w procedurze aresztowej posiada walor zapewnienia maksymalnej sprawności postępowania i dostępności do materiałów, które z punktu widzenia prowadzonych działań obrończych są kluczowe (art. 250 § 3 k.p.k.). Postulaty w zakresie doręczeń drogą elektroniczną kierował Rzecznik w swoich wystąpieniach, co zwłaszcza dotyczy stron przebywających za granicą (Załącznik nr 10)⁴⁷.

Projektowane przepisy, zgodnie z wyrażaną przez Rzecznika intencją, w myśl art. 8 ust. 2 dyrektywy 2013/48/UE, przewidują, że przesłuchanie bez udziału obrońcy rzutuje na kwestię niedopuszczalności dowodowego wykorzystania wyjaśnień złożonych pod nieobecność obrońcy, w tym wprowadzonego na tę okoliczność zakazu dowodowego. Celowe okazuje się także określenie minimalnego czasu 3h, na jakie dopuszczalne byłoby wstrzymanie czynności w oczekiwaniu na obrońcę, z możliwością odroczenia na okres dłuższy, według uznania organu. Minimalne ramy czasowe określono także dla poufnej rozmowy podejrzanego z obrońcą, co stanowi istotne *novum*, urealnijające przygotowanie strategii obrony i zebranie przez obrońcę najpotrzebniejszych informacji, czy zapewnienie pewnego emocjonalnego wsparcia na ten moment podejrzanemu przed pierwszym, zwykle najważniejszym przesłuchaniem (art. 301 § 3 k.p.k.).

Projekt uwzględnia stanowisko Rzecznika⁴⁸, wyrażone dodatkowo w dwóch postępowaniach toczących się przed Trybunałem Konstytucyjnym, w zakresie umożliwienia zaskarżenia zażaleniem decyzji sądu o stwierdzeniu braku sprzeczności interesów między oskarżonymi reprezentowanymi przez tego samego obrońcę. Dotychczasowe rozwiązania należy ocenić jako niezgodne z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP (zasada równości wobec prawa) w związku z art. 78 Konstytucji RP (prawo do zaskarżenia decyzji pierwszej instancji); art. 42 ust. 2 Konstytucji RP (prawo do wyboru obrońcy); art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji RP (zasada dwuinstancyjności) oraz art. 45 ust. 1 (prawo do sądu) w związku z art. 77 ust. 2 Konstytucji RP (prawo do wynagrodzenia szkody). W wyroku z dnia 27 kwietnia 2022 r. w sprawie o sygn. akt SK 53/20⁴⁹ Trybunał Konstytucyjny podzielił argumenty Rzecznika i uznał, że brak możliwości zaskarżenia decyzji sądu stwierdzającej brak sprzeczności interesów podejrzanych bronionych przez jednego obrońcę - narusza Konstytucję RP.

⁴⁷ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/mieszkasz-w-panstwie-ue-korespondencja-z-sadu-czy-prokuratury-w-polsce-powinna-przychodzic-mailem> (dostęp: 1.10.2025 r.).

⁴⁸ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/node/17876/revisions/17927/view> (dostęp: 1.10.2025 r.).

⁴⁹ LEX nr 3337648.

Z akceptacją należy odnieść się do zmian, o które postulowano zarówno w piśmiennictwie, jak i w orzecznictwie w zakresie wydania postanowienia w przedmiocie uznania udziału obrońcy w postępowaniu za nieobowiązkowy wobec treści opinii biegłych psychiatrów i spełnienia warunków określonych w art. 79 § 4 k.p.k., co znajdzie swoje przełożenie w art. 339 § 3 pkt 8 k.p.k. Usunie to wątpliwości, czy ustanie stosunku obrończego następuje w tym wypadku z mocy prawa, czy decyzję w tym zakresie podejmuje dopiero sąd lub prezes sądu i na jakim forum ta decyzja powinna zapaść⁵⁰.

Nie został jednak uwzględniony inny postulat Rzecznika, podnoszony w wystąpieniach, dotyczący osób niepoczytalnych korzystających w toku procesu karnego z obligatoryjnej pomocy obrońcy (art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k.), także obrońcy z urzędu jedynie do czasu uprawomocnienia się wyroku, bez prawa do takiego obrońcy na etapie wniesienia kasacji – co rodzi konieczność ponownego wyznaczenia obrońcy z urzędu. Powinien istnieć przepis, który obligowałby sąd do wyznaczenia z urzędu obrońcy do rozważenia sporządzenia kasacji, jeśli stwierdził on niepoczytalność oskarżonego i zastosował środki zabezpieczające (Załącznik nr 11)⁵¹.

Inne zagrożenie, nieobojętne z punktu widzenia prawa do skutecznej obrony w sensie formalnym, dotyczy stosowania przez prokuratora w ramach śledztwa środka w postaci zakazu wykonywania działalności zawodowej wobec adwokata lub radcy prawnego. Budzi to zastrzeżenia, gdyż daje możliwość instrumentalnego wykorzystania tej instytucji w celu pozbawienia podejrzanego możliwości skutecznej obrony, a sama możliwość zażalenia takiej decyzji do sądu nie jest wystarczająca, bo nie wstrzymuje zawieszenia, które jest natychmiast wykonalne. Rozpoznanie zażalenia może trwać zaś kilka tygodni. Z tej racji Rzecznik postulował wprowadzenie przepisu stanowiącego, że na etapie postępowania przygotowawczego środek zapobiegawczy określony w art. 276 k.p.k. względem adwokata lub radcy prawnego wykonującego zawód stosuje sąd (Załącznik nr 12)⁵².

Nie wymagają tu szerszego odniesienia inne modyfikacje, wyłącznie wynikowe wobec nowej definicji podejrzanego, ujętej art. 71 k.p.k., do których należy zaliczyć: art. 74 § 3, § 3a i § 4 k.p.k., art. 189 pkt 3 k.p.k., art. 308 § 1 k.p.k., art. 335 § 1 k.p.k., art. 219 § 1 k.p.k., art. 237 § 4 k.p.k., art. 247 § 1 k.p.k., art. 278 k.p.k., art. 295 § 1 k.p.k., art. 225 § 2

⁵⁰ Por. post. SN z 27.10.2005 r., I KZP 30/05, LEX nr 159149.

⁵¹ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-%C2%A0osoba-niepoczytalna-skierowana-do-zakladu-psychiatrycznego-prawo-do-kasacji> (dostęp: 1.10.2025 r.).

⁵² <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-zawieszac-w-czynnosciach-podejrzanego-adwokata-powinien-sad> (dostęp: 3.10.2025 r.).

k.p.k., art. 517c § 1 k.p.k., art. 178 pkt 1 k.p.k., czy art. 171 § 7a k.p.k. Propozycje w tym zakresie stanowią w części wyraz realizacji zgłaszanych przez Rzecznika postulatów, także w zakresie pełnej implementacji dyrektywy 2013/48/UE i 2016/1919/UE (Załącznik nr 28)⁵³, czy ochrony osoby podejrzanej przed samooskarżaniem w czasie przesłuchiwania w charakterze świadka, gdzie Rzecznik postulował skorzystanie z rozwiązań francuskich i wprowadzenie tzw. świadka z asystą (Załącznik nr 13)⁵⁴. Z pewnością przygotowany projekt wychodzi naprzeciw wskazaniom, o których mowa w art. 2 ust. 1 dyrektywy 2013/48/UE, że osoba mająca procesowy status „osoby podejrzanej” w dotychczasowym rozumieniu k.p.k. winna mieć zapewniony dostęp do adwokata, gdyż przepisy unijne stosuje się do podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym od chwili poinformowania ich przez właściwe organy państwa członkowskiego, za pomocą oficjalnego powiadomienia lub w inny sposób, o tym, że są podejrzani lub oskarżeni o popełnienie przestępstwa, niezależnie od tego, czy zostali pozbawieni wolności.

Zmiana definicji podejrzanego, czyniona na gruncie art. 71 k.p.k. może jednak budzić pewien terminologiczny zamęt zważywszy, że na okoliczność opisu tego samej strony w postępowaniu przygotowawczym używa się terminów: „osoba, co do której istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przez nią przestępstwa”, „podejrzany”, a nawet w art. 192a § 1 k.p.k. nadal dotychczasowego pojęcia „osoba podejrzana”, czy tak jak w art. 189 pkt 3 k.p.k. „świadek podejrzany”. Nie prowadzi to oczywiście do jasnego i zrozumiałego odczytania intencji projektodawcy, który choćby na gruncie art. 192a k.p.k., czy w innych miejscach, gdzie rezygnuje z przywołania statusu podmiotu, daje asumpt do stwierdzenia, że przyjęta definicja jest niezupełna, stwarzając pewne obszary, które nie są objęte ochroną wspomnianych dyrektyw obrończych. Nie jest to kwestia podrzędna, gdyż z chwilą ustalenia statusu podejrzanego jako strony może on liczyć na szereg niedostępnych dla pozostałych podmiotów praw i obowiązków, od których inni uczestnicy są zwolnieni. W postępowaniu karnym, które tak dotkliwie uderza w najbardziej wrażliwe i osobiste sfery życia zawodowego, majątkowego czy rodzinnego, nie może być miejsca na wątpliwości co do posiadanego statusu.

Nie rozwiązuje również wątpliwości użycie przez projektodawcę innych niejasnych sformułowań, jak „dostateczne podejrzenie”, czy „czynność

⁵³<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-dyrektywy-prawo-do-obrony-implementacja-ms-odpowiedz> (dostęp: 3.10.2025 r.).

⁵⁴<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-proponuje-przesluchanie-jako-swiadka-osoby-faktycznie-podejrzanej-tylko-z-udzialem-adwokata> (dostęp: 2.10.2025 r.).

ukierunkowana na ściganie". Nagromadzenie tak niedookreślonych terminów dla ustalenia statusu procesowego **jest wątpliwe w świetle zasady określoności prawa (art. 2 Konstytucji RP)**. Wprowadzenie tych zmian może okazać się szczególnie dotkliwe, gdy dojdzie do kumulacji ról procesowych, gdyż płynność statusu procesowego, niewyznaczanego jak dotychczas sformalizowaną czynnością przedstawienia zarzutów, może prowadzić do dezorientacji obywatela, co do faktu korzystania z podstawowych instrumentów prawa do obrony i zakazu samooskarżania. Dla samych organów procesowych, zwłaszcza w sprawach o skomplikowanej strukturze podmiotowo – przedmiotowej, może to się okazać szczególnie skomplikowane, choćby z punktu widzenia stosowania instytucji podjęcia czy wznowienia postępowania przygotowawczego. Brak pewności co do posiadanego statusu, wbrew zamierzeniom projektodawcy, może w ostatecznym rozrachunku doprowadzić wręcz do samoograniczenia w korzystaniu z zakresu prawa do obrony. Oznacza to, że brak wyraźnego i formalnego określenia momentu uzyskania statusu podejrzanego tylko pogłębi zastrzeżenia co do przejrzystości, stabilności i efektywności tak prowadzonego postępowania.

Powstaje zatem pytanie, czy bez zmian na gruncie zaproponowanej terminologii, bez uszczerbku dla przejrzystości konstrukcji procesowych, nie można osiągnąć tego samego rezultatu poprzez precyzyjne określenie uprawnień dla dotychczasowej osoby podejrzanego, którą należałoby zdefiniować w sposób, do jakiego przekonuje dyrektywa, a co stało się członem nowej definicji z art. 71 § 1 k.p.k.: „osoba, wobec której podjęto czynności procesową ukierunkowaną na jej ściganie”. Dzisiejsze rozbudowane przepisy z opisowym sformułowaniem „osoby, co do której istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przez nią przestępstwa”, tracą na przejrzystości i zwięzłości.

Dodatkowe wątpliwości budzi rozbudowanie w art. 313 § 1 k.p.k. odstępstw od przesłuchania podejrzanego, bez zachowania gwarancji, jaką stanowiła czynność przedstawienia zarzutów, pozbawiając jednostkę bezpieczeństwa prawnego, zdefiniowanego również przez przewidywalność działania organów państwa. Otóż cytowany przepis dopuszcza jedynie przykładowe formy przyczyn leżących po stronie podejrzanego, które pozwalają na odstępstwo od ogłoszenia postanowienia lub przesłuchania podejrzanego, o czym przekonuje użyte sformułowanie „w szczególności”. *Novum* stanowi także dopuszczenie innego wyjątku od dopełnienia pozostałych warunków skutecznego przedstawienia zarzutów, poza formalnym jego sporządzeniem, w postaci upływu terminu zatrzymania przewidzianego w art. 248 § 1 k.p.k. Nie sposób uznać, że upływ dopuszczalnych terminów zatrzymania jest przyczyną zawinioną po stronie podejrzanego, jak wprost stanowi to cytowany art. 313 § 1 k.p.k.

Upływ czasu nie jest tu okolicznością zarzucalną, zważywszy, że zatrzymany ze względu na detencję, nie jest w stanie realnie wpłynąć na efektywność podejmowanych działań i ich skuteczność. Powyższe, a więc brak przesłuchania w terminach określonych w art. 248 § 1 k.p.k., nie usprawiedliwia dopuszczonej przez projektodawcę możliwości skierowania przez prokuratora wniosku o tymczasowy areszt w oparciu o „papierowe/aktowe” uznanie, nie przesłuchując uprzednio zatrzymanego. Stosowanie najbardziej dotkliwego ze środków zapobiegawczych, także przez wzgląd na zasadę *ultima ratio* i nieodwracalne skutki dla życia aresztowanego i jego najbliższych, nie powinno następować poprzez odstępstwo od elementów gwarancyjnych. W dzisiejszych uwarunkowaniach, zanim aresztowany trafi na posiedzenie sądowe, zostaje gruntownie przesłuchany, najpierw przez organ zatrzymujący, następnie przez prokuratora, co ma stanowić dla organu dostateczny filtr zasadności przedsięwziętych działań, a aresztowanemu stworzyć warunki do przedstawienia argumentów przeciwnych. Statystyki, które od lat świadczą o przychylności sądów wobec kierowanych wniosków o areszt, w tym znacznie krótszy termin dla sądu na podjęcie decyzji, **stwarzają obawę o intencjonalne nadużywanie przez organy procesowe okoliczności, które pozwoliłyby na opóźnienie w dopełnieniu czynności pełnego przedstawienia zarzutów, zwłaszcza w sprawach aresztowych.**

5. Zmiany dotyczące środków zapobiegawczych.

Projektowane: art. 248 § 2; art. 250 § 3; art. 257 § 2; art. 258 § 1 pkt 1 i § 2; art. 259 § 3; art. 261 § 1a; art. 263 § 2, 4, 4c i 8; art. 266 § 1a, w tym uchylone: art. 249 § 3a; art. 249a pkt 2; art. 250 § 2b, 3b-3h; art. 257 § 3; art. 258a; art. 266 § 3 i art. 276a k.p.k.

Uwagi

Proponowane zmiany należy ocenić pozytywnie, zwłaszcza w zakresie częściowo limitującym stosowanie tymczasowego aresztowania, choć nadal są to zmiany niewystarczające.

Na akceptację zasługują zmiany w zakresie art. 248 § 2, art. 250 § 3 i 3b-3h k.p.k. Rezygnacja z antygwarancyjnych rozwiązań, tylko pozornie wprowadzonych na czas pandemii pozostaje w zgodzie ze standardem konstytucyjnym, w tym art. 41 ust. 3 Konstytucji RP i art. 5 ust. EKPC. Dotychczasowe zdalne posiedzenia aresztowe, z wysoce niedoprecyzowanymi przesłankami, odstępujące od doprowadzenia podejrzanego do sądu i poprzestające na ogłoszeniu postanowienia o tymczasowym aresztowaniu, a co z tym idzie, także ograniczające możliwość kontaktowania się

podejrzanego z obrońcą, wymagają koniecznej interwencji ustawodawcy⁵⁵. Za słuszne uznaje zmiany w zakresie rozszerzenia pakietu informacyjnego dla osoby tymczasowo aresztowanej, która nie ukończyła 18 lat oraz jej prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi w czasie pozbawienia wolności (art. 261 § 1a k.p.k.).

Z zadowoleniem należy przyjąć obrany kierunek minimalizacji stosowania tymczasowego aresztowania, co odbywa się w komentowanym druku nr 1600 na kilka sposobów. Dotyczy to zarówno zmian na gruncie poręczenia majątkowego (art. 257 § 2 i 3 oraz art. 426 § 2 k.p.k.), poprzez eliminację sprzeciwu prokuratora zawieszającego wykonalność postanowienia czy rezygnację z wyznaczania terminu na złożenie poręczenia majątkowego. Z tych samych względów zasługują na akceptację propozycje w zakresie art. 258 § 1 pkt 1 k.p.k., gdzie wprowadzie nie rezygnuje się jeszcze z przesłanki stałego pobytu w kraju, ale przynajmniej zrównuje pobyt w Polsce ze stałym miejscem pobytu w innym państwie Unii Europejskiej. Nowa redakcja przepisu pozwoli ograniczyć stosowanie środków zapobiegawczych tylko do okoliczności, że miejsce pobytu oskarżonego znajduje się w państwie spoza Unii Europejskiej. Jest to emanacja warunków przed jakimi stoi polski wymiar sprawiedliwości prowadzący szereg postępowań karnych, zarówno wobec naszych obywateli coraz częściej migrujących po Europie czy cudzoziemców korzystających z unijnej swobody przepływu osób.

Słusznie uchyla się art. 258a k.p.k., którego wprowadzenie wydawało się od początku *superfluum*, przy jednoczesnym zignorowaniu faktu, że prokurator lub sąd są zawsze zobowiązani dbać o efektywność wykonywania środka zapobiegawczego i kontrolować aktualność przesłanek jego zastosowania⁵⁶. Mimo, że przepis został wprowadzony na czas epidemiczny, jego przesłanki nie miały nic wspólnego z deklarowanym *ratio legis* i nie służyły rozwiązaniu konkretnego problemu społecznego.

W tym samym duchu, limitującym stosowanie aresztów pozostają zmiany zaproponowane w art. 258 § 2 k.p.k. i art. 259 § 3 k.p.k., które są odpowiedzią na dokonany w ostatnich latach wzrost ustawowego zagrożenia kar. Można oczywiście spekulować, na ile proponowane podniesienie w ramach przesłanki szczególnej, górnej

⁵⁵ P. Misztal, *Zdalne posiedzenia aresztowe w trybie art. 250 § 3b–3h Kodeksu postępowania karnego. Uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Studia Prawnoustrojowe” 2021, <https://doi.org/10.31648/sp.7188> (dostęp: 1.10.2025 r.). Na niefunkcjonalność posiedzeń w formie wideokonferencji zwracał również uwagę RPO VII kadencji, zob. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/koronwirus-faq-na-zdalnych-rozprawach-nic-nie-slychac-prawo-w-praktyce> (dostęp: 1.10.2025 r.).

⁵⁶ K. Eichstaedt [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX/el. 2024, art. 258(a); J. Karaźniewicz [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Zagrodnik, Warszawa 2024, art. 258 (a).

granicy kary pozbawienia wolności z 8 na 10 lat, czy wyeliminowanie stosowania najsurowszego środka zapobiegawczego w sprawach o czyny zagrożone karą do 2 lat pozbawienia wolności, przyniesie spodziewane korzyści.

Zaprobować należy zmiany dyscyplinujące sądy, które przedłużają tymczasowe aresztowanie, zarówno w postępowaniu przygotowawczym (art. 263 § 2 k.p.k.), jak i sądowym, także ponad okresy maksymalne (art. 263 § 4 k.p.k.) – do oceny sprawności dotychczasowego postępowania i rozliczania organów procesowych ze stopnia realizacji czynności procesowych wskazanych we wnioskach o przedłużenie środka izolacyjnego. Ze wszech miar jest to rozwiązanie pożądane, o ile poszczególne sądy będą skrupulatnie wyciągać konsekwencje z dostrzeżonych zaniedbań, nie przerzucając odpowiedzialności za niepowodzenia śledczych na aresztanta.

Krytycznie należy ocenić brak uwzględnienia postulatów zgłaszanych od wielu lat – także w wystąpieniach RPO (Załącznik nr 14)⁵⁷ – usunięcia przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania, opisanej w art. 258 § 2 k.p.k., opartej na surowości kary. Nie zmienia tej oceny określenie przez projektodawcę górnej granicy grożącej kary do co najmniej 10 lat, w założeniu obniżające liczbę stosowanych aresztów, przy jednocześnie odnotowanym wzroście ustawowego zagrożenia kar, co w ostatecznym rozrachunku może bilansować wynik. **Zasadne byłoby całkowite wyeliminowanie omawianej przesłanki, a co najmniej przywrócenie przepisu w brzmieniu sprzed nowelizacji z kwietnia 2016 r.⁵⁸, aby stosowanie aresztu mogło wynikać „także z surowości grożącej kary”, co zadekretowałoby *expressis verbis* brak samoistności tej przesłanki i automatyzmu po stronie sądów stosujących areszty.** Nie jest bowiem dopuszczalne utrzymywanie człowieka w długiej izolacji tylko dlatego, że grozi mu surowa kara w sytuacji, gdy nie występują żadne inne przesłanki to uzasadniające. Takie ukształtowanie przesłanki aresztu jest niezgodne z art. 41 ust. 1, 42 ust. 3 w zw. z art. 42 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 31 ust. 3 Konstytucji RP oraz z art. 30 Konstytucji RP. Przesłanka ta nie realizuje też w sposób prawidłowy standardu wynikającego z orzecznictwa ETPC. Rzecznicy Praw Obywatelskich od dawna zajmują się praktyką stosowania oraz przedłużania tymczasowego aresztowania. Najpierw z inicjatywy RPO wydano uchwałę SN (7) z 19 stycznia 2012 r. I KZP 18/11⁵⁹, w której przesądzono nakaz prognozowania grążącej *in concreto* aresztowanemu kary, podstawę surowości kary

⁵⁷<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/mozliwosc-skutecznych-zazalen-na-areszty-coraz-bardziej-iluzoryczna-adam-bodnar-proponuje-zmiany> (dostęp: 3.10.2025 r.).

⁵⁸ Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 437 z późn. zm.).

⁵⁹ Uchwała SN (7) z 19.01.2012 r., I KZP 18/11, LEX nr 1102081.

łącząc z ogólną przesłanką, zasadą *ultima ratio* i brakiem przesłanek negatywnych z art. 259 § 1 i 2 k.p.k. Niestety uchwała ta spotkała się z różnorodną interpretacją, w większości przypadków dostarczyła sądom argumentów usprawiedliwiających liberalną wykładnię przesłanki surowości kary, czyniąc z niej wygodny instrument dla samodzielnego jej stosowania. Trybunał Konstytucyjny zarówno w sprawie SK 3/12⁶⁰, jak i K 3/16⁶¹ ponownie podzielił argumentację Rzecznika, choć z przyczyn formalnych nie mógł orzec w tym zakresie. W następstwie tego Trybunał wydał postanowienie sygnalizacyjne z dnia 17 lipca 2019 r. o sygn. akt S 3/19⁶², powtarzające argumentację Rzecznika, która nie doczekała się oczekiwanej odpowiedzi, także w przedłożonym projekcie.

Krytycznie należy ocenić brak rozwiązań, które niwelowałyby niekonstytucyjność odpowiednich przepisów w zakresie, w jakim nie oznaczają maksymalnego czasu trwania tymczasowego aresztowania oraz dopuszczają jego przedłużenie bez konieczności spełnienia przesłanek to uzasadniających, na co już wcześniej zwracali uwagę Rzecznicy poprzednich kadencji (Załącznik nr 14)⁶³. Przedłużanie aresztowania bez jakiegokolwiek określenia górnej granicy, po której przekroczeniu nie można byłoby przedłużyć środka o kolejny okres, narusza zasadę zaufania obywatela do państwa, zasadę dostatecznej określoności i zasadę poprawnej legislacji. Brak granic tymczasowego aresztowania czy przynajmniej przesłanek umożliwiających prognozowanie okresu pozbawienia wolności, narusza zasadę demokratycznego państwa prawnego. Uderza również w podmiotowość oraz autonomię jednostki i godność człowieka. Dowolne przedłużanie aresztowania bez określenia górnej granicy lub wskazania szczegółowych przesłanek przedłużenia aresztu nie da się pogodzić z art. 41 ust. 1 Konstytucji RP w kontekście art. 5 ust. 1 lit. c, art. 5 ust. 3 i art. 6 ust. 1 EKPC.

Pewną emanacją, choć w moim przekonaniu niewystarczającą, maksymalnego terminu stosowania tymczasowego aresztowania, jest projektowany art. 263 § 4c k.p.k., wprowadzający ograniczenie stosowania tymczasowego aresztowania na podstawie przesłanki surowości kary do czasu wydania wyroku przez sąd pierwszej instancji nieprzekraczalnym terminem 12 miesięcy. **To nadal jednak nie rozwiązuje szczególnych nadużyć w zakresie przedłużenia aresztów po wydaniu wyroku pierwszej instancji.** Rzecznik przystąpił do skargi konstytucyjnej o sygn. SK 3/12, w

⁶⁰ Wyrok TK z 20.11.2012 r., SK 3/12, LEX nr 1227894.

⁶¹ Wyrok TK z 10.07.2019 r., K 3/16, LEX nr 2691997.

⁶² Postanowienie TK z 17.07.2019 r., S 3/19, LEX nr 2712693.

⁶³ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/mozliwosc-skutecznych-zazalen-na-areszty-coraz-bardziej-iluzoryczna-adam-bodnar-proponuje-zmiany> (dostęp: 3.10.2025 r.).

następstwie której stwierdzono niekonstytucyjność art. 263 § 7 k.p.k. w zakresie, w jakim nie określa przesłanek przedłużenia aresztu po wyroku pierwszej instancji ze wzorcem opisanym w art. 41 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 oraz art. 40 w zw. z art. 41 ust. 4 Konstytucji RP. Znaczna ilość spraw, w których zostało stwierdzone naruszenie przez Polskę art. 5 ust. 3 Konwencji, dotyczyła spraw, w których stosowanie aresztu uzasadniano surowością kary już po wydaniu wyroku I instancji, co przy braku wykonania wyroku o sygn. SK 3/12, będzie dalej powodować niekorzystne rozstrzygnięcia przeciwko Polsce. Obecne regulacje procesowe nie zawierają mechanizmów dyscyplinujących sądy po wydaniu wyroku pierwszej instancji i zapobiegających możliwości nadużywania tego środka zapobiegawczego na tym etapie. Brak jest bezpiecznika w postaci organu kwalifikowanego (choćby powiększonego składu sądu apelacyjnego), brak jest też szczególnych przesłanek dalszego stosowania aresztu i terminów względnie maksymalnych.

Trzeba też rozważyć, czy nie należałoby wprowadzić regulacji, które będą minimalizowały brak indywidualizujących uzasadnień, wyjaśniających, dlaczego *in concreto* nie zastosowano środka nieizolacyjnego. Powinien zostać odwrócony ciężar tych uzasadnień tak, aby to sąd stosujący areszt, zmuszony był wytłumaczyć, dlaczego nie zastosował środka nieizolacyjnego. Do tych zmian powinno skłaniać stanowisko Komitetu ONZ Przeciwko Torturom (CAT) z 9 sierpnia 2019 r. (Załącznik nr 15),⁶⁴ którego niepokoi m.in. brak maksymalnego terminu aresztowania, zwłaszcza po wydaniu pierwszego wyroku, jakość uzasadnień aresztowych czy brak zagwarantowania, że tymczasowe aresztowanie jest środkiem wyjątkowym.

5. Zmiany dotyczące przywrócenia właściwej roli prokuratora w postępowaniu przed sądem (zasada równości broni).

Projektowane: art. 12 § 3 i art. 34 § 3 i 4; art. 37 § 1; art. 55 § 1, 2 i 4; art. 257 § 2; art. 281; art. 330 § 2; art. 360; art. 374 § 3; 387 § 2, w tym uchylone: art. 12 § 4; art. 34 § 5 i 6; art. 37 § 2; art. 55 § 2b i 5; art. 60 § 5; art. 257 § 3; art. 281 § 2 i 3; art. 330 § 2a i 4 oraz art. 360 § 2 k.p.k.

Uwagi

Wszystkie zaproponowane w tym obszarze zmiany należy ocenić pozytywnie, gdyż przywracają zasadę, że to sąd jest *dominus litis* na etapie jurysdykcyjnym, a

⁶⁴ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-areszty-dlugotrwalosc-termin-ms-odpowiedz>
1.10.2025 r.).

(dostęp:

nie prokurator. Istnieją jednak zagadnienia, które nadal wymagają interwencji ustawodawcy, co było przedmiotem również wystąpień RPO.

Projekt słusznie zakłada, że aktualne rozwiązania naruszają konstytucyjne prawo do sądu, gwarantujące rzetelne i sprawiedliwe postępowanie sądowe, w którym zachowana jest równość stron procesowych oraz władcza pozycja sądu jako gospodarza procesu karnego. W wielu aspektach uczyniono bowiem z prokuratora podmiot decyzyjny postępowania, a sąd jedynie podmiot legitymizujący jego decyzje, co nie odpowiada zasadzie niezależności władzy sądowniczej.

Słusznie uznano, że niepożądane jest, aby w sprawach wnioskowych, w których szczególnie wybija się na plan pierwszy interes indywidualny pokrzywdzonego, nadal prokurator sprawował ostatecznie nadzór nad ściganiem konkretnego sprawcy, także po rozpoczęciu przewodu sądowego, swoim sprzeciwem uniemożliwiając cofnięcie wniosku o ściganie. Projektodawca słusznie chce zrezygnować z ingerencji prokuratora w prowadzenie postępowania w sprawie o przestępstwo z art. 190 § 1 k.k., pomimo niezłożonego wniosku o ściganie, co w stanie *de lege lata* uzależnione jest od dwóch nieostrych przesłanek: obawy pokrzywdzonego o odwet i wystąpienia interesu społecznego w ściganiu. Wątpliwości interpretacyjne stwarza już samo użycie słowa „odwet”, sugerujące „odwzajemnienie pokrzywdzonemu przez sprawcę tym samym złem za wyrządzone zło”. Jednocześnie użyte wyjątki pozwalają obecnie prokuratorowi w sprawach o przestępstwo z art. 190 § 1 k.k. całkowicie arbitralnie, bez żadnego udziału ani kontroli sądu decydować o pozbawieniu pokrzywdzonego możliwości decydowania o ściganiu tego przestępstwa, skoro zdecydować może już sama przesłanka „interesu społecznego”. Powyższe budzi tym bardziej sprzeciw, gdyż samą istotą przestępstw ściganych na wniosek jest przewaga interesu indywidualnego nad społecznym. Trudno również nie dostrzec niekonsekwencji, gdyż większość przestępstw przeciwko wolności, opisanych w rozdziale XXIII Kodeksu karnego, ściganych jest na wniosek pokrzywdzonego, a jednak z nieznanych powodów, ustawodawca zdecydował się zabezpieczyć ściganie wyłącznie groźby karalnej, pomijając pozostałe kwalifikacje: art. 190a § 1 i 2, art. 191 § 1 i 1a, art. 191a, czy art. 193 k.k.

Projekt zasadnie wprowadza w art. 34 § 3 i 4 k.p.k. odejście od nieuzasadnionego różnicowania kwestii zaskarżalności postanowienia w postępowaniu przygotowawczym i sądowym, wprowadzając regułę, że postanowienie o wyłączeniu sprawy do odrębnego rozpoznania nie jest zaskarżalne. Należy przychylić się do zdania projektodawcy, że brak zaskarżalności w tym zakresie, nie wywiera negatywnych skutków w sferze interesów stron.

W kontekście art. 37 § 1 k.p.k. projektodawca zasadnie uznał, że nie do pogodzenia ze standardami rzetelnego procesu i dyrektywą równości stron jest ukształtowana pozycja prokuratora, zważywszy, że pozostałe strony w tym względzie mogą jedynie składać wnioski o podjęcie czynności z urzędu w trybie art. 9 § 2 k.p.k. Wyjątkowy charakter instytucji *forum extraordinatum*, a w rezultacie konieczność restryktywnej wykładni nie pozwala na uczynienie z niej kolejnej instytucji o wyłączenie nie tyle sędziów, ale całego sądu, co zresztą podkreślane jest w piśmiennictwie jako niespójność systemowa wobec umiejscowienia art. 37 k.p.k. w rozdziale zatytułowanym „Właściwość i skład sądu”⁶⁵.

Proponowane zmiany w zakresie subsydiarnego aktu oskarżenia należy ocenić pozytywnie, odpowiadają one inicjatywom zgłaszanym dotychczas przez Rzecznika (Załącznik nr 16)⁶⁶, w tym senackiej inicjatywie podjętej na wniosek Rzecznika dotyczącej zmiany art. 330 k.p.k. z uwagi na naruszenie art. 45 ust. 1 Konstytucji RP (druk senacki nr 74). Należy zgodzić się z projektodawcą, że aktualna regulacja utrudnia pokrzywdzonemu korzystanie z jego gwarancji konstytucyjnych, poprzez podwójne uprzywilejowanie organu prokuratorskiego, w tym przyznanie prokuratorowi nadrzędnego prawa do rozpoznania ponownie zażalenia na drugą z rzędu odmowę wszczęcia lub umorzenie postępowania oraz umożliwienie prokuratorowi wstąpienia do procesu zainicjowanego skargą subsydiarną, nie tylko jako oskarżyciel, ale również uczestnik postępowania, jeżeli uzna, że wymaga tego ochrona praworządności lub interes społeczny. Mała liczebność wnoszonych skarg subsydiarnych, a przy tym obciążenie prokuratora nadrzędnego dodatkową czynnością kontrolną świadczy, że nadzór prokuratorski, realizowany na etapach wcześniejszych jest pozorowany lub nieskuteczny. Brak zaś możliwości sądowej weryfikacji tych działań prokuratury pozwala stwierdzić, że zaproponowany dotychczas model kontroli zaniechania ścigania może być udaremniony na etapie rozpoznawania zażalenia przez prokuratora nadrzędnego. Nowa rola prokuratora w procesie, obwarowana przesłankami o niskim stopniu przejrzystości i jednoznaczności, stwarza dodatkowe pole do nadużyć, wydłużenia drogi pokrzywdzonemu do etapu złożenia skargi, stawiając prokuratora po raz kolejny w roli organu weryfikującego uprawnienia pokrzywdzonego do sądu⁶⁷. Na

⁶⁵ D. Świecki [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024, art. 37.

⁶⁶ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/subsydiarny-akt-oskarzenia-senat-podejmuje-inicjatywe-zmiany-prawa-na-wniosek-rpo> (dostęp: 5.10.2025 r.).

⁶⁷ Z. Mierzejewski, *Postępowanie w sprawach z subsydiarnego aktu oskarżenia – uwagi do zmian wprowadzonych ustawami z 7.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw oraz z 7.07.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw*, PS 2024, nr 4, s. 80-94.

gruncie art. 6 ust 1 EKPC i art. 14 ust. 1 MPPOiP⁶⁸ dochodzi wprowadzenie do zawężenia prawa do sądu w sprawach karnych, w zasadzie jedynie do osoby oskarżonego lub dochodzenia przez pokrzywdzonego roszczeń cywilnych, ale coraz wyraźniej akcentuje się inny aspekt udziału pokrzywdzonego w sprawach karnych, którym nie jest ani prawo do inicjowania sprawy karnej, ani prawo do wytoczenia oskarżenia, ale zapewnienie przez instytucje krajowe „równości broni”⁶⁹, czy prawa do skutecznego działania organów ścigania⁷⁰, co na gruncie regulacji art. 55 w zw. z art. 330 k.p.k. jest wyraźnie zagrożone. Aktualne brzmienie art. 55 w zw. z art. 330 k.p.k. nie pozostaje także w zgodzie z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2 Konstytucji RP oraz z art. 77 ust. 2 Konstytucji RP.

Projektowaną zmianę art. 60 § 1 i uchylenie § 5 k.p.k., należy ocenić pozytywnie, także jako konsekwencje zmian art. 55 k.p.k. Zachowują tu aktualność uwagi dotyczące roli prokuratora w postępowaniach, które ze względu na swoją istotę, przedkładają interes indywidualny nad społecznym. W zakresie czynów prywatnoskargowych warto podkreślić, że projektodawca słusznie usuwa dodatkową formę udziału prokuratora w tych postępowaniach jako rzecznika praworządności i interesu społecznego, budzącą wątpliwości z punktu widzenia dotychczasowego podziału podstawowych ról procesowych, a w kontekście prokuratora również jego funkcji ustrojowych⁷¹.

Podtrzymuję też dotychczasowe stanowisko wyrażone na etapie wprowadzania kwestionowanego art. 257 § 2 i 3 k.p.k., przedstawione senackiej Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji (Załącznik nr 17)⁷², że przyjęta konstrukcja pozwala na arbitralność działań prokuratora, skoro przepisy nie regulują przesłanek złożenia ani uzasadnienia przez niego sprzeciwu, w zakresie stosowania warunkowego tymczasowego aresztowania. Sprzeciw nie podlega kontroli sądu, który pozostaje związany inicjatywą prokuratorską, tracąc tym samym właściwą tu rolę gwarancyjną. Jest to przykład nie tylko zachwiania równowagi w zakresie pozycji sądu jako gospodarza postępowania incydentalnego i dokonywanej przez niego oceny *ultima ratio*, ale także pogwałcenie zasady równości broni na rzecz stosowania, na szeroką

⁶⁸ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167; dalej: MPPOiP).

⁶⁹ Wyrok ETPC z 22.07.2003 r., Edwards i Lewis przeciwko Wielka Brytania, skarga nr 39647/98, LEX nr 80327.

⁷⁰ Wyrok ETPC z 12.02.2004 r., Perez przeciwko Francji, skarga nr 47287/99, LEX nr 103219.

⁷¹ J. Zagrodnik, M. Burdzik [w:] S. Głogowska, J. Karaźniewicz, M. Klejnowska, N. Majda, I. Palka, K. Sychta, K. Żyła, J. Zagrodnik, M. Burdzik, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2024, art. 55.

⁷² <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-sad-nie-prokurator-ma-decydowac-czy-podejrzany-opusci-areszt-po-zaplaconiu-kaucji> (dostęp: 2.10.2025 r.).

skale, przez bliżej nieokreślony czas i wbrew woli sądu aresztów, zanim zapadnie rozstrzygnięcie sądu drugiej instancji⁷³.

Pozytywnie należy ocenić proponowaną zmianę w zakresie listu żelaznego ujętego w art. 281 k.p.k. Pozostają aktualne uwagi odnoszące się do zachwiania i deprecjacji roli sądu okręgowego w zakresie stosowania omawianej instytucji, której powodzenie zostaje uzależnione od braku sprzeciwu jednej ze stron – prokuratora. Tu zaś, w odróżnieniu od pozostałych regulacji, sprzeciw prokuratora ma znaczenie tylko na etapie postępowania przygotowawczego, choć jest to zastrzeżenie przesądzające skuteczność tej instytucji, która najczęściej jest wdrażana na tym wczesnym, przedsądowym etapie postępowania. Wiążący charakter sprzeciwu spotkał się także z krytyką orzecznictwa, w odosobnionych przypadkach prowadząc do zignorowania tego rodzaju uprzywilejowania prokuratora w procedurze udzielenia listu żelaznego, przy jednoczesnym uwzględnieniu reguł efektywności, ekonomii procesowej, zasad kontrydiktoryjności i równouprawnienia stron⁷⁴. Uchylenie sprzeciwu koresponduje także z akceptacją projektowanej zmiany w zakresie wprowadzenia fakultatywnej obecności prokuratora na posiedzeniu w przedmiocie udzielenia listu żelaznego.

Projektowane rozwiązanie w zakresie art. 360 k.p.k., usuwające sprzeciw prokuratora wobec decyzji sądu o wyłączeniu jawności, należy przyjąć z pełną akceptacją jako konieczność podyktowaną względami gwarancyjnymi, jakie wyznacza EKPC. Warto tu dodatkowo zauważyć, że sprzeciw prokuratora w art. 360 § 2 k.p.k., z niejasnych przesłanek, także aksjologicznych, dotyczy sytuacji przesłuchania świadka, który nie ukończył 15 lat oraz wyłączenia jawności na żądanie osoby, która złożyła wniosek o ściganie. W tej sytuacji znów dochodzi do głosu arbitralność decyzji i dominacja prokuratora w zakresie dysponowania jawnością zewnętrzną, w tym jawnością rozprawy sądowej, co pozostaje w kolizji z zasadą samodzielności jurysdykcyjnej sądu (art. 8 § 1 k.p.k.). Nie można w związku z tym uznać, aby dotychczasowe rozwiązanie, stawiające prokuratora w uprzywilejowanej pozycji, spełniało standard konstytucyjny. Przepis narusza art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, oddając decyzję w zakresie wyłączenia jawności rozprawy w ręce prokuratora. Uprzywilejowanie tylko jednej strony narusza gwarancje wynikające z zasady równości stron, a także trójpodziału władzy (art. 10 ust.

⁷³ A. Sakowicz, S. Zabłocki, *Standard konstytucyjny i konwencyjny a warunkowe tymczasowe aresztowanie* (art. 257 § 2 i 3 k.p.k.), „Przegląd Sądowy” 2021, nr 10, s. 36–38.

⁷⁴ Postanowienie SA w Gdańsku z 29.03.2022 r., II AKz 222/22, LEX nr 3334354 wraz z aprobowaną glosą: Ł. Cora, *Glosa do postanowienia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 29 marca 2022 r., II AKz 222/22*, OSP 2022/7–8, poz. 62 i glosą krytyczną: R. A. Stefański, *Skutki procesowe sprzeciwu prokuratora w przedmiocie wydania listu żelaznego. Glosa do postanowienia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 29 marca 2022 r., II AKz 222/22*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2022, nr 7-8, s. 62.

2 w zw. z art. 175 i 177 Konstytucji RP)⁷⁵. Przechodząc na grunt strasburski, warto odnotować, że sama treść art. 6 ust. 1 zd. 2 EKPC wskazuje, że zasadą jest jawność postępowania sądowego, a wyjątki są dopuszczalne „w granicach uznanych przez sąd za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości”. To zaś utwierdza w przekonaniu, że obecny stan prawny nie czyni zadość normie konwencyjnej, według której tylko sąd powinien być organem rozstrzygającym o wyłączeniu jawności. Słusznie zaznacza się w doktrynie, że prokurator jako strona zyskuje niebagatelny wpływ na kształtowanie się formuły przeprowadzania postępowania dowodowego, wbrew zasadzie „równości broni”⁷⁶, co pozostaje w opozycji do uprawnień sądu w zakresie organizacji postępowania, opisanych w art. 366 § 1 k.p.k.

Projektowane zmiany art. 374 § 3 k.p.k. należy ocenić pozytywnie. Zmierzają one do usunięcia uprzywilejowania prokuratora w związku z zastosowaniem procedury prowadzenia rozprawy na odległość, gdyż tylko względem jego wniosku, sąd pozostaje związany. Z tego względu słusznie zawarty w tym przepisie zwrot „wyraża zgodę” zaproponowano zastąpić zwrotem „może wyrazić zgodę”, co pozostawia przewodniczącemu możliwość uwzględniania wniosku prokuratora, a przy tym sprawczość w zakresie kierowania rozprawą i czuwania nad jej prawidłowym przebiegiem, jednocześnie bacząc, aby zostały wyjaśnione wszystkie istotne okoliczności sprawy, przy zachowaniu dyrektyw efektywności. Tylko takie rozwiązanie zapewnia standard równości broni i wymogów wypływających z kontradyktoryjności postępowania, pozwala urzeczywistnić w pełni zasadę bezpośredniości, a w dalszej perspektywie, na zasadzie dialektycznego poznania, dojść do prawdy materialnej. Dotychczasowe rozwiązanie spotkało się również z jednolitym, krytycznym stanowiskiem doktryny, z którym nie sposób się nie zgodzić⁷⁷.

Proponowaną zmianę w art. 387 § 2 k.p.k. należy ocenić pozytywnie. Jest ona pożądana, gdyż jak ilustrują to statystyki, mamy do czynienia z regresją stosowania konsensualizmu, w każdej z jego odmian, do czego musiały przyczynić się poszczególne zmiany legislacyjne ostatnich lat, w tym także uchylenie art. 60a k.k., czy uszczelnienie

⁷⁵ D. Świecki [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024, art. 360.

⁷⁶ Wyrok ETPC z 22.02.1996 r., Bulut przeciwko Austria, skarga nr 17358/90, HUDOC.

⁷⁷ Ł. Brzezowski, *Udział prokuratora w rozprawie i posiedzeniu zdalnym*, „Prokuratura i Prawo” 2021, nr 3, s. 33-48; A. Orzechowska, *Realizacja standardu "równości broni" na rozprawie głównej*, „Przegląd Sądowy” 2023, nr 2, s. 65-81; A. Zbiciak, *Wybrane aspekty wykorzystywania nowoczesnych technologii w pracy sędziego orzekającego w sprawach karnych. Stan obecny i perspektywa na przyszłość*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2024, nr 2, s. 22-36.

stosowania skróconej rozprawy, najpierw przesłanką braku sprzeciwu prokuratora, a ostatecznie koniecznością uzyskania z jego strony zgody na poddanie się karze. Dla zilustrowania liczbami, warto wskazać, że jeszcze w 2014 r. liczba wniosków o poddanie się karze wynosiła 39 112 podczas, gdy w 2016 r. zmalała o dokładnie połowę (21 357), w 2018 r. wynosząc zaledwie 14 598 wniosków⁷⁸, co musi przekładać się na zwiększenie skali przewlekłych postępowań. Jest to tym bardziej istotne, że konsensualizm nie tylko przyczynia się do przyśpieszenia postępowania i uzyskania oszczędności, które w dobie kryzysu wymiaru sprawiedliwości są niebagatelne, ale również poprzez aktywną rolę oskarżonego i pokrzywdzonego, pozwala szybko i efektywnie doprowadzić do kompensacji szkód i reintegracji oskarżonego ze społeczeństwem poprzez uzyskanie korzystnego dla oskarżonego wymiaru kary⁷⁹.

Krytycznie należy zaś odnieść się do skrócenia terminu na cofnięcie wniosku o ściganie, ponownie opierające się na cezurze otwarcia przewodu sądowego. Jest to ograniczenie zasady dyspozycyjności stron, w tym pokrzywdzonego i zmniejszenie szans na zawarcie nieformalnej mediacji/ugody ze sprawcą. Jednocześnie dostrzegam potrzebę zabezpieczenia interesów pokrzywdzonych przestępstwem z art. 190 § 1 k.k. w sposób systemowy i instytucjonalny, na co pozwala ustawa z dnia 28 listopada 2014 roku o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka⁸⁰. **Postuluję, aby rozszerzyć katalog przestępstw, których popełnienie przemawia za wdrożeniem środka w postaci ochrony osobistej o czyny określone w art. 190 § 1 k.k., art. 190a § 1 k.k. czy art. 193 § 1 k.k. (Załącznik nr 18)**⁸¹. Nadal, również na gruncie procesowym funkcjonują inne elementy ochrony świadka, które chronić mogą przed reperkusjami ze strony sprawcy (np. art. 177 § 1a, art. 184, art. 185a-d k.p.k. dotyczące także przestępstw popełnionych z użyciem groźby bezprawnej, art. 191 § 1b, art. 390 § 2 k.p.k.).

Nadal pozostaje nierozstrzygnięta kwestia braku zaskarżenia postanowienia o niewyłączeniu sędziego od udziału w sprawie z uwagi na wątpliwości co do bezstronności (art. 41 § 1 k.p.k.), co stanowiło przedmiot moich wystąpień, gdyż ewentualne zarzuty w tym zakresie można podnieść dopiero w postępowaniu odwoławczym, a jeśli okażą się one zasadne – orzeczenie należy uchylić, zaś sprawę

⁷⁸ Dane z działalności powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w sprawach karnych za rok, cyt. za: S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2023, s. 314 – 315.

⁷⁹ S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys ...*, s. 313.

⁸⁰ Dz. U. z 2015 r., poz. 21; dalej: u.o.p.p.ś.

⁸¹ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-ochrona-pokrzywdzonego-swiadka-ustawa-ms> (dostęp: 1.10.2025 r.).

przekazać do ponownego rozpoznania (Załącznik nr 19)⁸². Wprowadzenie możliwości zaskarżenia postanowienia o niewyłączeniu sędziego pozwoliłoby na kontrolę tej decyzji bez konieczności przeprowadzenia całego postępowania w I instancji i pozwoliłoby na uniknięcie przewlekłości procesu wynikającej z konieczności powtórzenia postępowania. Zagadnienie to jest również przedmiotem skargi konstytucyjnej w sprawie o sygn. akt SK 78/22⁸³ o zbadanie zgodności art. 41 § 1 w związku z art. 459 § 1 i 2 k.p.k. w zakresie, w jakim „nie przewiduje możliwości zaskarżenia w formie zażalenia postanowienia sądu o oddaleniu wniosku o wyłączenie sędziego złożonego w oparciu o art. 41 § 1 k.p.k., wydanego w pierwszej instancji” z art. 45 ust. 1 w związku z art. 78 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 2 oraz preambułą Konstytucji RP. Warto tu wskazać dla porównania sprawę przed Trybunałem Konstytucyjnym (sygn. SK 38/09⁸⁴), gdzie stwierdzono, że brak możliwości zaskarżenia postanowienia sądu II instancji oddalającego wniosek o wyłączenie sędziego, złożony w postępowaniu przed sądem cywilnym II instancji jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i 176 ust. 1 Konstytucji RP (zasadą dwuinstancyjności postępowania sądowego).

Podtrzymuję zastrzeżenia w zakresie art. 281 § 4 k.p.k., wyrażone na etapie wprowadzenia zmian legislacyjnych w 2021 r. (Załącznik nr 20)⁸⁵. Ustawodawca bowiem nie unormował relacji pomiędzy stosowaniem listu żelaznego a stosowaniem europejskiego nakazu aresztowania (ENA) oraz pomiędzy stosowaniem listu żelaznego a zgłoszeniem za pośrednictwem Ministra Sprawiedliwości wniosku o wydanie przez państwo obce osoby, przeciwko której wszczęto postępowanie karne, albo o wydanie osoby w celu przeprowadzenia postępowania sądowego (art. 593 k.p.k.). Samo uchylenie przez prokuratora albo przez sąd postanowienia o tymczasowym aresztowaniu nie oznacza jeszcze uchylenia postanowienia o zastosowaniu ENA oraz cofnięcia wniosku o ekstradycję. Przyjęte rozwiązanie może zatem prowadzić do powstania sytuacji procesowej, w której wobec oskarżonego w obrocie prawnym będą stosowane jednocześnie dwa instrumenty: list żelazny i ENA albo list żelazny i wszczęta procedura ekstradycyjna, co prowadzi do sprzeczności projektowanego rozwiązania z zasadą lojalności państwa wobec obywatela (art. 2 Konstytucji RP).

⁸² <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-tk-odmowa-wylaczenia-sedziego-brak-zazalenia-niekonstytucyjnosc> (dostęp: 1.10.2025 r.).

⁸³ <https://trybunal.gov.pl/s/sk-78-22> (dostęp: 1.10.2025 r.).

⁸⁴ Wyrok TK z 2.06.2010 r., SK 38/09, LEX nr 578851.

⁸⁵ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/uwag-rpo-do-poselskich-zmian-w-prawie-karnym-druk-867> (dostęp: 2.10.2025 r.).

6. Zmiany dotyczące wyrokowania i uzasadniania wyroków sądów pierwszej i drugiej instancji.

Projektowane: art. 99a § 1; art. 100 § 1; art. 114 § 1-3; art. 402 § 2a; art. 404 § 2a; art. 404b; art. 439 § 1 pkt 2; art. 404c i art. 448 § 1a k.p.k., w tym uchylone: art. 100 § 1a oraz art. 114 § 4 k.p.k.

Uwagi

Projektowane zmiany należy ocenić krytycznie, przede wszystkim w zakresie odnoszącym się do formularza uzasadnień (art. 99a § 1 k.p.k.), modyfikacji w zakresie składania zdania odrębnego czy odstąpienia od ogłoszenia wyroku na rozprawie (art. 100 k.p.k.), aprobując je w pozostałym zakresie.

Z akceptacją należy przyjąć projekt uchylecia i zmiany art. 402 § 2a, art. 404 § 2a, art. 404b, art. 439 § 1 pkt 2, art. 404c i art. 448 § 1a k.p.k., co zmierza łącznie do usunięcia kolejnych odstępstw od zasady bezpośredniości, jakie wprowadził ustawodawca w ostatnich latach, tym razem w zakresie odstąpienia od zasady ciągłości składu, która niewątpliwie stanowi istotny element rzetelnego procesu. Treść tej regulacji nie służy przyśpieszeniu biegu postępowania. Ustawodawca poczynił tu niedopuszczalne analogie z postępowaniem cywilnym, wprowadzając m.in. „wstępną naradę” i „wyrok częściowy”, pozbawiając stronę podstawowych gwarancji, nieuchronnie skłaniając także strony do podważania bezstronności sędziego wydającego wyrok częściowy, podczas gdy dotychczasowe rozwiązania były optymalne, choćby w zakresie możliwości korzystania z instytucji sędziego dodatkowego. Trudno również dopatrzyć się tu szczególnych elementów ekonomicznej analizy, która pozwoliłaby w powiązaniu z art. 34 k.p.k., usprawnić bieg postępowania.

Krytycznie należy ocenić proponowaną zmianę art. 99a k.p.k. Uzasadnienie wyroku sądowego musi spełniać standard konstytucyjny i konwencyjny, co stanowi istotny komponent rzetelnego postępowania⁸⁶, na który składa się również prawo do zapoznania się z częścią motywacyjną wyroku. Tym samym, jak podkreślają judykaty polskich sądów, wykładnia art. 424 § 1-3 k.p.k. winna uwzględniać

⁸⁶ Postanowienie TK z 11.04.2005 r., SK 48/04, LEX nr 149976 oraz wyroki TK z: 16.01.2006 r., SK 30/05, LEX nr 182438; 20.10.2010 r., P 37/09, LEX nr 607429; 22.10.2013 r., SK 14/11, LEX nr 1393839. Por. E. Łętowska, A. Paprocka, I. Rzucidło-Grochowska, *Podstawy uzasadniania w prawie konstytucyjnym i międzynarodowym* [w:] *Uzasadnienia decyzji stosowania prawa*, red. I. Rzucidło-Grochowska, M. Grochowski, Warszawa 2015, s. 15 i n.; E. Skrętowicz, *Istota i znaczenie uzasadnienia wyroku sądu karnego po nowelizacji z 2003 r.*, [w:] *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego – księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Wąska*, red. L. Leszczyński, E. Skrętowicz, Z. Hołda, Lublin 2005, s. 679.

standardy określone w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz w art. 6 ust. 1 EKPC. Podtrzymuję stanowisko z dnia 11 lipca 2024 r. (Załącznik nr 21⁸⁷), wyrażone w odniesieniu do poselskiego projektu ustawy - o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (druk nr 409), przewidującego uchylenie art. 99a k.p.k.⁸⁸. Zaproponowane rozwiązanie polegające na zmianie treści przepisu z dotychczasowego obowiązku przygotowania uzasadnienia na urzędowym formularzu na możliwość jego sporządzenia przez sąd, nie doprowadzi do oczekiwanych rezultatów, ale pogłębi i tak już występujące w orzecznictwie rozbieżności interpretacyjne. Już na gruncie stanu *de lege lata* niektóre sądy uznawały, że formularz nie zagwarantuje stronie prawa do rzetelnego procesu odwoławczego i z powołaniem na art. 91 ust. 2 Konstytucji RP sporządzały uzasadnienie w sposób tradycyjny, uznając przy tym, iż prawa strony do rzetelnego procesu mają prymat przed uprawnieniem do rozwiązań o charakterze biurowo-technicznym⁸⁹. Projektowana redakcja przepisu nie tylko nie usunie powstałych rozbieżności w orzecznictwie, ale stworzy sądom możliwość podejmowania nieograniczonego żadnymi przesłankami wyboru uproszczonej, mniej pracochłonnej formy sporządzenia uzasadnienia wyroku w postaci formularza, niezależnie od stopnia skomplikowania i obszerności sprawy. W materii tak ważnej nie należy wprowadzać rozstrzygnięć normatywnych, które powodowałyby tak liczne wątpliwości interpretacyjne i okazję do różnicowania sytuacji obywateli w zakresie dostępu do części motywacyjnej wyroku i jego skutecznej kontroli. Należy wskazać zwłaszcza na wymóg przewidywalności postępowania, a nawet prawo do przewidywalności rozstrzygnięcia⁹⁰, a także tzw. zasadę równości broni⁹¹. Przepis ten dekonstruuje możliwość przewidywania sposobu działania organów władzy publicznej - sądu, ponieważ legitymizuje arbitralny wybór formy sporządzonego uzasadnienia, nie przewidując żadnych doprecyzowujących przesłanek w zakresie jednej z form uzasadnienia. **Ten**

⁸⁷ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-sady-uzasadnienia-wyrokow-kpk-opinia> (dostęp: 1.10.2025 r.).

⁸⁸ <https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/druk.xsp?nr=409> (dostęp: 1.10.2025 r.).

⁸⁹ Wyroki SA we Wrocławiu z: 24.03.2022 r., II AKa 488/21, LEX nr 3372445; 30.06.2022 r., II AKa 267/21, LEX nr 3398657. Zob. wyroki SN z: 16.04.2021 r., V KA 1/20, LEX nr 3214396; 16.11.2021 r., IV KK 448/20, LEX nr 3391770; 15.12.2021 r., V KK 248/20, LEX nr 3343331; 19.01.2022 r., I KA 13/21, LEX nr 3370653. Sąd Najwyższy wprawdzie stoi na stanowisku, iż nie można czynić przy formularzach ocen *a priori*, przesądzając automatycznie o zagrożeniu rzetelności postępowania, niemniej w szeregu wypowiedziach zwrócił uwagę na możliwość odstąpienia od obowiązku wynikającego z art. 99a k.p.k. celem realizacji przez strony i sąd odwoławczy należytej kontroli instancyjnej. Sąd Najwyższy dostrzegał przykładowo, że wzór formularza nie zawsze zawiera wszystkie tabele, odpowiednio do złożoności stawianych w skardze zarzutów, chociażby na etapie drugoinstancyjnym (brak miejsca dla zarzutów niedopuszczalnych). Zob. wyrok SN z 11.08.2020 r., I KA 1/20, LEX nr 3061026 i postanowienie SN z 5.10.2022 r., IV KK 375/22, LEX nr 3514673.

⁹⁰ Wyrok TK z 17.10.2000 r., SK 5/99, LEX nr 44558.

⁹¹ Wyrok TK z: 6.12.2004 r., SK 29/04, LEX nr 140349 oraz 20.10.2010 r., P 37/09, LEX nr 607429.

stan rzeczy jest niezgodny nie tylko z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, ale także z art. 42 ust. 2 Konstytucji RP, statuującym prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Komplikacje dotyczą również zasady kontroli, gdyż przy wadliwym uzasadnieniu nie można mówić o warunkach dla sądu odwoławczego do pełnej i efektywnej kontroli. Próżno także szukać akceptacji wśród społeczeństwa dla powagi wymiaru sprawiedliwości, legitymizacji rozstrzygnięć i szacunku dla stanu sędziowskiego, który poprzez treść uzasadnienia formularzowego nie poddaje swoich rozstrzygnięć wystarczającej kontroli społecznej, a przesłanki wyboru konkretnej formy uzasadnienia wyłącza spod wszelkiej kontroli procesowej i społecznej. Sygnałem ostrzegawczym dla projektodawcy powinny być te stanowiska doktryny, które uznają, że wymiar sprawiedliwości, który przestaje uzasadniać swoje decyzje czy motyw, ryzykuje zyskanie miana wymiaru niesprawiedliwości, odbiera sobie powagę, humanizm, procesową sugestywność, otwierając zaś furtkę do arbitralności subiektywnej, co odbija się w społecznym postrzeganiu procesu podejmowania decyzji sądowych, tak pieczołowicie i z wielkim trudem odbudowywanemu⁹². **Powagi wymiaru sprawiedliwości nie przywróci dwutorowe uzasadnianie orzeczeń w wersji uproszczonej, formularzowej, jak również w wersji tradycyjnej. Zaproponowane rozwiązanie nie pogłębia zaufania do wymiaru sprawiedliwości i przewidywalności prawa, a także słuszności i braku arbitralności rozstrzygnięć, także tych determinujących wybór formy sporządzanego uzasadnienia.** Jak zdążył to również zauważyć Sąd Najwyższy, łącznie oceniany kierunek zmian normatywnych, jakie miały miejsce w ostatnich latach świadczy o bagatelizowaniu przez ustawodawcę wagi uzasadnienia wyroku sądu pierwszej i drugiej instancji, co obok wprowadzenia obligatoryjności korzystania z uzasadnień formularzowych w stanie *de lege lata* koresponduje z projektem uznaniowego wyboru przez skład orzekający formy uzasadnienia, niezależnie od ryzyka, jakie wiąże się z oceną rzetelności takiego postępowania.

Podobnie na krytykę zasługują zmiany w zakresie art. 100 § 1 k.p.k. Nie można się zgodzić z oceną, że mają one charakter doprecyzowujący. Dotychczasową treść art. 100 § 1a k.p.k. proponuje się przenieść do § 1, pozostawiając niezmienioną jedynie zasadę ustnego ogłaszania orzeczeń lub zarządzeń wydanych na rozprawie lub posiedzeniu jawnym. Nowe brzmienie art. 100 § 1 zd. 2 k.p.k. przewiduje jednak

⁹² S. Zabłocki, P. Hofmański, *III. Zagadnienia szczegółowe* [w:] *Artes serviunt vitae, sapientia imperat*. Księga jubileuszowa Profesora Tomasza Grzegorzczaka z okazji 70. urodzin, red. J. Kasiński, A. Małolepszy, P. Misztal, R. Olszewski, K. Rydz-Sybilak, D. Świecki, Warszawa 2019; J. Gudowski, *Normatywny, jurysdykcyjny i kulturowy kryzys uzasadnienia wyroku. Droga znikąd donikąd*, „Przegląd Prawa Cywilnego” 2020, nr 3, s. 441-459.

dodatkowo wyjątkowe odstępianie od promulgacji orzeczeń i zarządzeń wydanych również na rozprawie, przy tzw. pustej sali. Jest to powrót do jednolitej regulacji w kwestii promulgacji orzeczeń i zarządzeń wydawanych na rozprawie oraz na tzw. posiedzeniach jawnych, określonych w art. 95b § 2 k.p.k., która przed wprowadzeniem art. 100 § 1a k.p.k. funkcjonowała w procesie. **Szczególną wątpliwość, której wydaje się nie zauważać projektodawca, budzi dopuszczenie możliwości odstępiania od ogłoszenia wyroku w kontekście art. 45 ust. 2 zd. 2 Konstytucji RP („wyrok ogłaszany jest publicznie”).** Aktualna pozostaje zatem również krytyka rozwiązań wprowadzonych nowelizacją z 2019 r. w zakresie art. 100 § 1a k.p.k.⁹³, gdyż gwarancja publicznej publikacji, jaka wypływa z treści art. 45 ust. 2 zd. 2 Konstytucji RP, w takim samym stopniu dotyczy wyroków zapadłych na posiedzeniach, co również było podnoszone w krytycznych komentarzach do ustawy nowelizującej⁹⁴. Ustawa zasadnicza nie czyni zatem wyłomu, zarówno w zakresie forum, na którym wydawany jest wyrok (rozprawa czy posiedzenie), ani również w aspekcie uprzedniej jawności czy niejawności rozpoznania sprawy⁹⁵. Niewątpliwy pragmatyzm zaproponowanych rozwiązań nie może jednak przysłonić kolizji z gwarancjami konstytucyjnymi, które rodzą poważne skutki procesowe, o których przypomina aktualne orzecznictwo. Jak podkreślił Sąd Najwyższy choćby w postanowieniu z 9 marca 2022 r., w sprawie ozn. sygn. akt I KZP 8/21: „Brak ustnego ogłoszenia wyroku wydawanego na rozprawie głównej (art. 418 § 1 k.p.k.), niezależnie od wadliwej formy zastępującej ogłoszenie, w tym przy zastosowaniu art. 100 § 1a k.p.k., powoduje, że nie dochodzi do wydania wyroku. Dokument opatrzony nazwą ‘wyrok’, nawet jeżeli zostanie włączony do akt sprawy, nie wywołuje skutków prawnych, w szczególności nie uprawnia stron postępowania do wniesienia środka odwoławczego albo nadzwyczajnego środka

⁹³ Art. 100 § 1a został dodany przez art. 1 pkt 15 lit. b ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r., poz. 1694) obowiązujący od dnia 5 października 2019 r.

⁹⁴ J. Zagrodnik, Ł. Chmielniak, M. Klonowski, A. Rychlewska-Hotel [w:] J. Zagrodnik, Ł. Chmielniak, M. Klonowski, A. Rychlewska-Hotel, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz praktyczny do nowelizacji 2019*, Warszawa 2020, art. 100; K. Sychta [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Zagrodnik, Warszawa 2024, art. 100.

⁹⁵ P. Hofmański, *Uzasadnienie postanowienia o oddaleniu kasacji (na tle postanowienia Trybunału Konstytucyjnego)*, „Państwo i Prawo” 2005, nr 7, s. 48; A. Ziębiński, *Tryb zaskarżania wyroków karnych wydawanych na posiedzeniu a doręczenie informacyjne*, „Przegląd Sądowy” 2004, nr 11-12, s. 134-137; H. Paluszkievicz, 6.3.5.2. *Udział publiczności w posiedzeniu wyrokowym* [w:] *Pierwszoinstancyjne wyrokowanie merytoryczne poza rozprawą w polskim procesie karnym*, Warszawa 2008; D. Świecki, 5. *Ogłoszenie wyroku* [w:] *Metodyka pracy sędziego w sprawach o wykroczenia*, Warszawa 2007. Por. uchwała SN z 25.03.2004 r., I KZP 46/03, LEX nr 84320 wraz z glosą J. Zagrodnika, „Przegląd Sądowy” 2005, nr 9, s. 182.

zaskarżenia”⁹⁶. Oznacza to, że na rozprawie wyrok podlega ustnemu ogłoszeniu nawet wówczas, gdy na sali nie są obecne strony postępowania, ich pełnomocnicy, a także publiczność, choć nie jest już konieczne podawanie jego ustnych motywów⁹⁷. W ślad za Konstytucją RP, także ustawa procesowa deklaruje wprost wymóg publiczności ogłoszenia wyroku w art. 364 § 1 k.p.k. i w art. 418 § 1 k.p.k., stanowiącym *lex specialis* w stosunku do normy zawartej w art. 100 § 1a k.p.k., która wbrew postulowanym rozwiązaniom nadal nie ulega modyfikacji. Jak zaznaczono w uchwale Sądu Najwyższego z 2012 r.⁹⁸, **ustawodawca nie pozwolił także regulacją opisaną w art. 418a k.p.k. na odstępianie od nakazu wyrażonego w art. 418 § 1 k.p.k., gdyż „taka interpretacja w sposób jawny naruszałaby art. 45 ust. 2 zdanie 2 Konstytucji RP, który nakazuje publicznie ogłosić każdy wyrok, nie czyniąc od tego nakazu jakichkolwiek wyjątków. Postąpienie w sposób opisany w art. 418a k.p.k. jest jedynie czynnością komplementarną wobec jego publicznego ogłoszenia”**. Taka konkluzja najwyższej instancji pozostaje zresztą w zgodzie z wymaganiami określonymi w art. 14 ust. 1 MPPOiP, który nakazuje publicznie ogłosić każde orzeczenie wydane w sprawie karnej z zastrzeżeniem przypadków, gdy wyłączenia jawności wymaga interes młodocianych lub gdy sprawa dotyczy sporów małżeńskich albo opieki nad dziećmi. Podobnie art. 6 ust. 1 EKPC artykułuje, że każde orzeczenie (a więc nie tylko wyrok) musi być publicznie ogłoszone, co stanowi element rzetelnego postępowania⁹⁹. Na marginesie należy jeszcze dodać, że wyjaśnienie w przepisie, iż odstępianie od promulgacji dotyczy także niestawiennictwa publiczności nie wprowadza jakościowych zmian i stanowi swoiste *superfluum*, wobec dotychczasowego stwierdzenia „jeżeli nikt się nie stawił”.

Uwagi i zastrzeżenia należy także zgłosić do projektowanych zmian w zakresie zgłaszania zdania odrębnego (art. 114 k.p.k.). Projektodawca powraca do zasad obowiązujących przed nowelizacją z 2023 r., a więc do zasady, że zgłoszenie zdania odrębnego powoduje konieczność sporządzenia uzasadnienia orzeczenia w sytuacji, gdy nie podlega ono uzasadnieniu z urzędu. Strony mają zatem prawo do zapoznania się z częścią motywacyjną zwłaszcza wówczas, gdy w składzie orzekającym zrodziły się tak poważne rozbieżności, o czym świadczy złożone *votum separatum*, a które mogą

⁹⁶ Postanowienie SN z 9.03.2022 r., I KZP 8/21, LEX nr 3322326.

⁹⁷ Postanowienia SN z: 8.12.2020 r., II KK 148/20, LEX nr 3089629; 29.01.2021 r., II KK 319/20, LEX nr 3267919; 15.04.2021 r., II KK 111/21, LEX nr 3226697 oraz wyrok SN z 29.06.2023 r., IV KK 227/23, LEX nr 3577219.

⁹⁸ Uchwała SN (7) z 28.03.2012 r., I KZP 26/11, LEX nr 1125251.

⁹⁹ Warto podkreślić, że w polskiej wersji językowej wymóg publicznego ogłoszenia orzeczenia, ujęty w art. 6 ust. 1 Konwencji, został pominięty.

posłużyć stronie do sporządzenia skutecznego środka zaskarżenia¹⁰⁰. **Nie można wykluczyć ryzyka, że z pragmatycznych względów liczba formułowanych zdań odrębnych może ulec zmniejszeniu**, co nadal jednak nie przesłania konieczności zapewnienia prawa do każdorazowego zapoznania się z pełną argumentacją składu orzekającego, w tym stanowiskiem przegłosowanego. **Można tu podać w wątpliwość, czy termin na sporządzenie uzasadnienia orzeczenia oraz uzasadnienia *votum separatum* powinien być tak krótki, wynoszący dla każdej z tych czynności 7 dni**, co w świetle zasadniczego terminu dla sporządzenia uzasadnienia (14 dni), przewidzianego w art. 423 § 1 k.p.k., jest swoistą sankcją dla składu orzekającego, wykazującą się niejednomyślnością, stanowiąc dodatkowy mechanizm zniechęcający orzeczników do korzystania z instytucji *votum separatum*, mimo że służy ona wzmocnieniu niezawisłości sędziowskiej i realizacji niektórych elementów prawa do sądu, m.in. instancyjności czy prawidłowości uzasadniania rozstrzygnięć¹⁰¹. Zrównanie terminu dla sporządzania uzasadnień jest zasadne także ze względu na rozbieżności w doktrynie w zakresie możliwości skorzystania z przedłużenia terminów opisanych w art. 114 k.p.k. przez prezesa sądu na podstawie art. 423 § 1 *in fine* k.p.k. na czas oznaczony¹⁰². Z aprobatą należy odnieść się do rozwiązania, aby termin do sporządzenia uzasadnienia zdania odrębnego biegł z chwilą sporządzenia uzasadnienia orzeczenia, a nie wraz z terminem do sporządzenia uzasadnienia. Za słuszne należy uznać również utrzymanie regulacji przewidzianej w art. 114 § 5 k.p.k., przewidującej doręczenie wraz z uzasadnieniem również uzasadnienia zdania odrębnego. Powstaje pytanie, czy redakcja projektowanego przepisu nie powinna rozwiązać dotychczas zgłaszanych wątpliwości, czy w razie niesporządzenia uzasadnienia orzeczenia w terminie 7 dni, termin do sporządzenia uzasadnienia zdania odrębnego dla składającego *votum separatum* zaczyna biec już z chwilą upływu 7 dni do sporządzenia uzasadnienia wyroku czy też dopiero z chwilą faktycznego, spóźnionego sporządzenia uzasadnienia orzeczenia. Uchylenie § 4 rodzić może wątpliwości w zakresie terminu oraz biegu jego rozpoczęcia w zakresie zgłoszenia zdania odrębnego od uzasadnienia. Projektowany § 2 traktuje tylko o momencie złożenia zdania odrębnego od uzasadnienia, pomijając termin na jego uzasadnienie, podczas gdy § 3 dotyczy *expressis verbis* jedynie terminu na sporządzenie uzasadnienia zdania odrębnego od wydanego

¹⁰⁰ Wyrok SN z 19.05.1971 r., IV KR 83/71, LEX nr 20840.

¹⁰¹ S. Steinborn [w:] J. Grajewski, P. Rogoziński, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, LEX/el. 2016, art. 114; J. Świecki, *Zdanie odrębne w procesie karnym po nowelizacji z 7.07.2022 r.*, „Przegląd Sądowy” 2024, nr 3, s. 72-86; M. Grochowski, *Uzasadnienie voti separati a prawo do sądu. Zależności i gwarancje*, „Studia Prawnicze” 2014, nr 4, s. 49-60.

¹⁰² Por. T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego*. Tom 1. Artykuły 1-467. *Komentarz*, Warszawa 2014, s. 440.

orzeczenia. Rezygnuje się zatem ze wskazywania terminu na uzasadnienie zdania odrębnego od uzasadnienia, więc jedyny termin, który należałoby przyjąć, to 7 dni od podpisania uzasadnienia. **Powstaje pytanie, czy w kontekście zwłaszcza sędziów zawodowych, nie należałoby w art. 418 § 4 k.p.k. wprowadzić obligatoryjności podawania ustnych motywów zdania odrębnego, a nie tylko możliwości, poprzez dodanie jednocześnie zdania: „obowiązek ten nie dotyczy ławnika”.**

6. Zmiany w zakresie przeglądania akt i sporządzania odpisów.

Projektowany art. 159 k.p.k.

Uwagi

Projektowaną zmianę należy ocenić tylko w części pozytywnie, z krytyczną oceną w zakresie braku możliwości zaskarżenia odmowy udostępnienia akt po zakończeniu postępowania.

Zaproponowana zmiana w art. 159 k.p.k. uwzględnia stanowisko Rzecznika wyrażone w wystąpieniu z dnia 20 grudnia 2016 r. (Załącznik nr 7)¹⁰³ w zakresie umożliwienia zaskarżenia do sądu zarządzeń nieprokuratorskich organów prowadzących postępowanie przygotowawcze, w razie utrzymania w mocy zarządzenia prowadzącego postępowanie o odmowie udostępnienia akt lub sporządzenia odpisów lub kopii. Zmianą zasługującą na aprobatę jest także rozwiązanie przewidujące zażalenie nie tylko na odmowę udostępnienia akt, ale także na odmowę sporządzenia odpisów lub kopii akt. Z aprobatą należy się odnieść do uwzględnienia w nowym brzmieniu art. 159 k.p.k. prawa zatrzymanego do udostępnienia akt postępowania przygotowawczego, co stanowi realizację postulatów zgłaszanych przez mojego poprzednika (Załącznik nr 6)¹⁰⁴. Brak regulacji dostępu do akt osób zatrzymanych, które nie uzyskały statusu strony postępowania przygotowawczego pozostawał w kolizji z szeregiem norm konstytucyjnych, w tym z art. 2, art. 41 ust. 2 i art. 42 ust. 2 Konstytucji RP w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 51 ust. 3 Konstytucji RP. Co więcej, obecny stan prawny nie zapewnia pełnej kontradyktoryjności ani nie gwarantuje równości broni w rozumieniu art. 5 ust. 4 EKPC, jeśli zatrzymany i jego adwokat są pozbawieni pełnej wiedzy o prawnych i faktycznych podstawach zatrzymania, mających istotne znaczenie dla

¹⁰³ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/odmowa-udostepniania-akt-obronie-minister-sprawiedliwosci-nie-odpowiedzial-rpo-pisze-do-premiera> (dostęp: 8.10.2025 r.).

¹⁰⁴ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-zatrzymanie-brak-zarzutow-akta-sprawy-dostep-ms-odpowiedz> (dostęp: 2.10.2025 r.).

skutecznego kwestionowania zgodności z prawem detencji¹⁰⁵. Trzeba w końcu zauważyć, że zmiana w tym zakresie zadośćuczyni implementacji treści art. 7 ust. 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym¹⁰⁶.

Warto jednak podkreślić niekonsekwencję projektodawcy w zakresie wymienienia wśród osób uprawnionych do zaskarżenia odmowy udostępnienia akt w postępowaniu przygotowawczym, obok stron (art. 299 § 1 k.p.k.) również osoby zatrzymanego, która w świetle zaproponowanego w projekcie brzmienia art. 71 § 1 k.p.k. jest także stroną (przy uwzględnieniu, że czynność zatrzymania jest ukierunkowana na ściganie i materializuje się przesłanka dostatecznie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa). Wprawdzie uzasadnienie do projektu wyjaśnia cel gwarancyjny, adresowany do zatrzymanego, któremu nie przedstawiono zarzutów i następnie zwolniono. Powyższe każe jednak wątpić, czy zaproponowana w druku nr 1600 definicja podejrzanego w sposób zupełny obejmuje podejrzanego w różnych konfiguracjach procesowych, w sposób zapewniający takiej stronie klarowną informację o jej aktualnym statusie procesowym, przysługujących prawach i obowiązkach. Gwarancją rzetelnego postępowania jest także zapewnienie prawa do przewidywalności postępowania, zapewnienia stronom i innym uczestnikom postępowania spójności i logiki mechanizmów procesowych, jasnych i czytelnych reguł, którym podmioty te są poddawane w toku rozpoznawania ich sprawy¹⁰⁷.

Na krytykę zasługuje fakt, że nowa redakcja przepisu nie uwzględnia podstawy do zaskarżenia odmowy udostępnienia akt po zakończeniu postępowania, co wystarczyłoby zmodyfikować zamianą słów „w postępowaniu przygotowawczym” na sformułowanie „z postępowania przygotowawczego”. Nie da się bowiem pogodzić wykluczenia drogi sądowej dla tej decyzji z konstytucyjnym standardem prawa do sądu (art. 45 Konstytucji RP) oraz zasadą państwa prawa (art. 2 Konstytucji RP)¹⁰⁸.

7. Zmiany w zakresie postępowania dowodowego i czynności poszukiwawczych.

¹⁰⁵ M. Mrowicki, *Dostęp do akt zatrzymanego niebędącego stroną postępowania przygotowawczego*, „Państwo i Prawo” 2022, nr 2, s. 129-140.

¹⁰⁶ (Dz. U. UE. L. z 2012 r. Nr 142, str. 1).

¹⁰⁷ Wyrok TK 2.10.2006 r., SK 34/06, LEX nr 210785.

¹⁰⁸ A. Sakowicz, *Dostęp do akt zakończonego postępowania przygotowawczego po nowelizacji z 20.04.2021 r.* (w:) *W pogoni za rzetelnym procesem karnym. Księga dedykowana Profesorowi Stanisławowi Waltosowi*, red. D. Szumiło-Kulczycka, Warszawa 2022, s. 402.

Projektowane: art. 168a; art. 170 § 1 w pkt 5 i § 1a; art. 180 § 2; art. 198 § 1; art. 210; art. 318; art. 333 § 1a, w tym uchylone: art. 170 § 1 pkt 6; art. 198 § 1a k.p.k.

Uwagi

Projektowane zmiany należy ocenić krytycznie w części dotyczącej braku uregulowania sądowej kontroli postanowienia prokuratorskiego dotyczącego zgody następcej; braku wyraźnego poinformowania oskarżonego o stwierdzeniu naruszenia art. 301 § 1-9 lub art. 301a k.p.k. wraz ze stosownym pouczeniem, że wcześniejsze wyjaśnienia są objęte zakazem dowodowym; nieścisłości terminologicznych w projektowanym art. 189 pkt 3 k.p.k. oraz braku kompleksowych zmian, jakich wymaga udział biegłych w procesie karnym i stosowanie kontroli operacyjnej.

Projektowana zmiana art. 170 § 1 w pkt 5 i uchylony pkt 6 oraz § 1a w zw. z art. 333 § 1a k.p.k. zasługuje na pełną akceptację. Niewątpliwie zarówno szybkość, jak i sprawność postępowania posiada szczególne znaczenie aksjologiczne, zwłaszcza w kontekście konstytucyjnego prawa do sądu, nie jest jednak wartością absolutną i nadrzędną dla zapewnienia rzetelności postępowania karnego, w tym szczególnie dotarcia do prawdy materialnej i stworzenia oskarżonemu warunków do prowadzenia skutecznej obrony¹⁰⁹. Już na etapie procesu legislacyjnego, zanim wprowadzono w 2019 r. tę kontrowersyjną formę prekluzji dowodowej zgłaszano liczne, krytyczne uwagi. Podtrzymuję w tym zakresie stanowisko, jakie wówczas przedłożył Rzecznik VII kadencji (Załącznik nr 22)¹¹⁰, wskazując na dotychczas obowiązujące, a zarazem skuteczne instrumenty procesowe dla ochrony procesu karnego przed obstrukcją dowodową stron (art. 170 § 1 w pkt 5 czy art. 427 § 3 k.p.k.). Wybór przez oskarżonego odpowiedniej taktyki procesowej, przy ograniczonej kontradiktoryjności w postępowaniu przygotowawczym, stanowi element jego prawa do obrony i gwarancji płynących z prawa do milczenia, ciężaru dowodu i zasady domniemania niewinności. Obowiązująca prekluzja jest tym bardziej jaskrawa w swej wymowie, jeśli zważyć na jednoczesne zmiany wprowadzone w obszarze art. 378a § 1 k.p.k., umożliwiające prowadzenie

¹⁰⁹ P. Hofmański, *Przewlekłość procesu karnego w Polsce i środki jej zwalczania*, w: *Zagubiona szybkość procesu karnego. Jak ją przywrócić*, red. S. Waltoś, J. Czapska, Warszawa 2005, s. 57; M. Jeż-Ludwichowska, *Krytycznie o koncepcji prekluzji dowodowej*, w: *Iudicium et Scientia, Księga Jubileuszowa prof. R. Kmiecika*, red. A. Przyborowska-Klimczak, A. Tarach, Warszawa 2011, s. 551; R. Rynkun-Werner, *Postępowanie dowodowe a prawo do obrony. Kilka uwag na tle nowelizacji kodeksu postępowania karnego z 2019 r.*, „Państwo i Prawo” 2022, nr 12, s. 103-115.

¹¹⁰ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/uwagi-rpo-do-projektu-zmian-kodeksu-postepowania-karnego> (dostęp: 2.10.2025 r.).

postępowania dowodowego pod usprawiedliwioną nieobecność oskarżonego i jego obrońcy. Wprowadzenie postulowanej zmiany pozwoli zatem uzgodnić status oskarżonego w postępowaniu dowodowym z konstytucyjnymi, jak i europejskimi standardami prawa do obrony.

Inną godną uwagi odpowiedzią projektodawcy na usunięcie prekluzji, także służącą przyspieszeniu postępowania jest propozycja wprowadzenia w art. 333 § 1a k.p.k. wymogu wskazania też dowodowych, co niewątpliwie pozwoli precyzyjniej prokuratorowi wyselekcjonować materiał dowodowy, wzmocnić aspekty kontradiktoryjności, których do tej pory nie można było wyegzekwować od oskarżyciela publicznego, już z chwilą złożenia aktu oskarżenia do sądu.

Odnosząc się do zmian w art. 180 § 2 i art. 318 k.p.k. należy ocenić je pozytywnie jako odpowiedź na wystąpienia Rzecznika poprzedniej kadencji kierowane w celu zrównania osoby tłumacza przysięgłego z katalogiem innych osób, których przesłuchanie wymaga zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy przez sąd (Załącznik nr 23)¹¹¹. Podtrzymuję stanowisko, że na udział tłumacza przysięgłego w procesie karnym należy patrzeć nie tylko przez pryzmat procesowy, ale również uwzględniać kontekst międzynarodowy, zakładający niezbędny pierwiastek zaufania do działania organów państwa. Wdrożenie tej zmiany stanowi również odpowiedź na zarzuty wobec Polski zawarte w raporcie „Inside Police Custody 2”¹¹², w którym wskazuje się na niewystarczającą ochronę działań tłumaczy w postępowaniu karnym w Polsce i brak prawnego zakazu przesłuchania tłumacza na okoliczność treści rozmów obrońcy z oskarżonym, co stoi w wyraźnej opozycji do prawa do obrony, jak i do samej istoty prawa do tłumaczenia.

Przychylnie należy się odnieść również do wprowadzenia suspensywności na etapie rozpoznawania zażalenia i terminu na rozpoznanie zażalenia, które ma usprawnić procedurę zwolnienia z tajemnic przez określenie sądowi terminu 7 dni na rozpoznanie zażalenia. Z akceptacją należy przyjąć zmiany opisane w art. 318 k.p.k., które są odblaskiem elementów kontradiktoryjności, stwarzających obronie możliwość podjęcia polemiki z treścią opinii biegłego. Do tej pory strona była wprawdzie powiadamiana o fakcie powołania biegłego, podczas gdy sam moment sporządzenia opinii, nie był przedmiotem regulacji.

¹¹¹<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-przesluchanie-tlumacza-ws-rozmow-politykow-grozi-efekt-mrozacy> (dostęp: 2.10.2025 r.).

¹¹² Ed Lloyd-Cape „Inside Police Custody 2. An empirical study of suspects' rights at the investigative stage of criminal proceedings in nine EU countries”, grudzień 2018.

Projektowane brzmienie art. 210 k.p.k. zasługuje na akceptację, stanowi realizację wyroku ETPC z dnia 20 września 2018 r. w sprawie Solska i Rybicka przeciwko Polsce (skargi nr 30491/17 i 31083/17)¹¹³, dotyczącego uznania ekshumacji zwłok wbrew woli najbliższych za naruszające art. 8 EKPC, chroniący prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego. Jest to także wyraz realizacji postulatów Rzecznika VII kadencji, zgłaszanych jeszcze w 2016 r. i następnie ponawianych w 2019 r., już po wydaniu przedmiotowego wyroku (Załącznik nr 24)¹¹⁴. Mój poprzednik nadto zgłosił udział w postępowaniu zainicjowanym przed Trybunałem Konstytucyjnym pod sygn. akt P 18/17¹¹⁵, przedstawiając stanowisko, że art. 210 k.p.k. w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości złożenia zażalenia na zarządzenie wyjęcia zwłok z grobu jest niezgodny z art. 45 ust. 1, art. 47 i art. 78 Konstytucji RP oraz z art. 8 i art. 13 EKPC. W tym zakresie projektodawca słusznie postuluje dwie zasadnicze zmiany: wprowadzenie dla osób najbliższych zmarłego zażalenia na decyzję o przeprowadzeniu czynności procesowej wyjęcia zwłok z grobu wraz ze wstrzymaniem wykonalności postanowienia do czasu rozpoznania zażalenia, ze względu na niepowtarzalność czynności władczo wkraczającej w sferę dóbr osobistych w postaci kultu osoby zmarłej.

Jeśli zaś mowa o zmianie art. 168a k.p.k., to należy ten kierunek ocenić zasadniczo pozytywnie. Polega ona na przywróceniu pierwotnej redakcji tego przepisu i usuwa w ten sposób wątpliwości natury konstytucyjnej, które Rzecznik VII kadencji zawarł we wniosku do Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 maja 2016 r. o niezgodność komentowanego przepisu z art. 42 ust. 2, art. 45 ust. 1, art. 47, art. 51 ust. 2 i 4 Konstytucji RP w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, a także z art. 2, art. 7 i art. 40 Konstytucji RP, w związku z art. 3 i 6 EKPC. Na skutek wprowadzenia do składu orzekającego osoby, której wybór miał miejsce z naruszeniem Konstytucji RP, Rzecznik wycofał wniosek, a przedmiotowe postępowanie przed Trybunałem zostało umorzone. Ponowiłem jednak postulat zmiany redakcji przepisu również w wystąpieniu z dnia 28 lutego 2023 r. do Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Sejmu (Załącznik nr 25)¹¹⁶.

¹¹³ LEX nr 2549589.

¹¹⁴<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-za-prawem-do-zaskarzenia-decyzji-prokuratury-o-ekshumacji> (dostęp: 2.10.2025 r.).

¹¹⁵ Postępowanie w sprawie zostało umorzone, niemniej Trybunał w sprawie o sygn. akt S 2/19 w drodze postanowienia z dnia 11 lipca 2019 r. zasygnalizował Sejmowi i Senatowi istnienie uchybień w prawie na gruncie art. 210 k.p.k., których usunięcie jest niezbędne dla zapewnienia spójności systemu prawnego.

¹¹⁶<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-prawo-karne-propozycje-zmian-komisja-ustawodawcza-sejm> (dostęp: 2.10.2025 r.).

Komentowany art. 168a k.p.k. w brzmieniu po nowelizacji z 2016 r.¹¹⁷ spotkał się z szeroką i uzasadnioną krytyką zarówno doktryny, jak i orzecznictwa sądów powszechnych i Sądu Najwyższego. Nawet z punktu widzenia konieczności dotarcia do prawdy materialnej, ustawodawca nie był zmuszony wyposażać organy państwa, w tym zwłaszcza prokuratura, w dodatkowe środki umożliwiające pozyskiwanie materiału dowodowego i to w sposób zaprzeczający domniemaniu praworządności działania organów władzy publicznej i ich funkcjonariuszy. W świetle tego przepisu, wszelkie gwarancje procesowe wynikające z prawa krajowego, unijnego i międzynarodowego są w istocie iluzoryczne, bowiem ich naruszenie nie jest obwarowane żadną sankcją. Przeciwnie, przepis w stanie *de lege lata* wręcz zachęca do łamania procedur i popełniania przestępstw przez funkcjonariuszy organów ścigania, wskazując, że tak uzyskane dowody będą mogły być wykorzystane do uzyskania pożądanego wyniku procesu, podczas gdy powinny być automatycznie dyskwalifikowane. Kwestionowany przepis nakazuje sądom opieranie swojej działalności na tak zebranych dowodach, co pozostaje niezgodne z art. 51 ust. 4 Konstytucji RP. Czynności dowodowe ingerujące w wolności i prawa osobiste, jak każdy dowód muszą spełniać cele ogólne określone w art. 2 k.p.k. oraz cele szczególne wyznaczone konkretną czynnością, a przy tym muszą być konieczne (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) oraz odbywać się w granicach zakreślonych przez przepisy k.p.k. (art. 41 ust. 1; art. 49; art. 50), a środki dowodowe, uzyskane niezgodnie z prawem, podlegać usunięciu (art. 51 ust. 4 Konstytucji RP), w przeciwnym razie, nie powinny być uznane za czynności dowodowe¹¹⁸.

W pozostałym zakresie zgłoszone propozycje zasługują w całości lub w części na krytyczne uwagi. Zmiana w zakresie art. 198 § 1 i uchylenie § 1a k.p.k. choć zasługuje na akceptację, to jednak pozostaje rozwiązaniem niewystarczającym, gdyż sytuacja opiniowania przez biegłych wymaga dalszych, pogłębionych zmian, o które również RPO postuluje od lat w swoich wystąpieniach (Załącznik nr 26¹¹⁹; Załącznik nr 27¹²⁰). Wskazana propozycja legislacyjna jest w zasadzie powrotem do stanu prawnego poprzedzającego nowelizację z 2019 r. Należy w tym miejscu przypomnieć, że ostatnie zmiany w tym przepisie były ukierunkowane na

¹¹⁷ Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 437 z późn. zm.).

¹¹⁸ Zob. J. Skorupka, *Prawidłowość i proporcjonalność jako kryteria oceny czynności dowodowych*, „Palestra” 2019, nr 6, s. 5-18; R. Rynkun-Werner, *Kontrola operacyjna bez kontroli – kilka refleksji na kanwie postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z 28.06.2022 r. (SK 60/21)*, „Palestra” 2023, nr 4, s. 17-36.

¹¹⁹ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-przestepstwa-seksualne-biegli-sadowi-ms> (dostęp: 2.10.2025 r.).

¹²⁰ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-biegli-sadowi-wynagrodzenia-potrzeba-zmian-ms-odpowiedz> (dostęp: 2.10.2025 r.).

przyśpieszenie opiniowania przez biegłych poprzez wprowadzenie technologicznych udogodnień przekazywania materiałów z akt postępowania, a przy tym również wykluczenie przekazywania pełnych akt, co miało w założeniu pozwolić uniknąć sugestywności tych opinii i wzmocnić obiektywizm wyprowadzanych przez biegłych wniosków¹²¹. Należy się zgodzić z projektodawcą, że ustawodawca dysponuje wystarczającymi narzędziami zabezpieczającymi fachowość i rzetelność opiniowania przez biegłych, a konieczność dokonania selekcji materiału dowodowego przed przekazaniem go biegłemu, powinna każdorazowo należeć do organu wydającego decyzję o powołaniu biegłego. Aktualnie, z tego uprawnienia są wyłączone organy nieprokuratorskie, co nie sprzyja efektywności tej czynności, pozostającej na etapie postępowania przygotowawczego w kompetencji wyłącznie prokuratora, niezależnie od formy tego postępowania. Względne zakazy udostępnienia akt lub jedynie ich części zmuszają organy procesowe do przygotowania szeregu czynności sprawozdawczo – kancelaryjnych dla ustalenia przez ten organ, na jakich materiałach procesowych opierał się biegły, wydając swoją opinię, co z pewnością nie służy sprawności postępowania. Nadal wprawdzie biegły posiada prawo do zwrócenia się o wydanie poszczególnych dokumentów, ale musi wykazać, że nie ma możliwości wydania opinii bez udostępnienia materiałów, co przy dotychczasowym stanie *de lege lata* staje się normą, wydłużającą czas oczekiwania na opinię. Niewłaściwy zakres przekazanych materiałów może bowiem skutkować wydawaniem opinii nie spełniających walorów rzetelności, spójności i zupełności, podczas gdy organ procesowy powinien dążyć do tego, aby biegli dysponowali materiałem niezbędnym do wydania opinii i uwzględniać tę okoliczność przy jej ocenie, a zwłaszcza uznania ją za pełną¹²². W świetle przewidzianej możliwości przekazania akt w formie elektronicznej, wprowadzone zmiany nie wpłyną na sprawność postępowania, w tym utrudnienie możliwości dostępu do akt sprawy stronom¹²³. Z tej racji, to kompromisowe rozwiązanie należy uznać za optymalne dla zapewnienia fachowości opinii biegłych w rozsądnych granicach temporalnych.

Nadal jednak powyższa propozycja projektodawcy nie uwzględnia pozostałych, zgłaszanych przez Rzecznika postulatów. Biegły w systemie gwarancji prawa do

¹²¹ A. Kegel, Z. Kegel, *Przepisy o biegłych sądowych, tłumaczach i specjalistach. Komentarz*, Kraków 2004, s. 105.

¹²² Wyrok SN z 26.06.2002 r., III KK 207/02, LEX nr 53899.

¹²³ J. Mierzwińska-Lorencka [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do nowelizacji 2019*, Warszawa 2020, art. 198.

sądu pozostaje ciągle niedocenionym elementem¹²⁴. W szczególności, należy ujednolicić nomenklaturę w odniesieniu do wymaganej specjalizacji biegłych opiniujących w zakresie zaburzeń preferencji seksualnych w procesie karnym, w szczególności na gruncie art. 202 i 354a k.p.k. poprzez konsekwentne wskazywanie zarówno: lekarza seksuologa, jak i psychologa seksuologa, co do tego ostatniego należy też w drodze rozporządzenia ustalić proces certyfikacji jego uprawnień na potrzeby opiniowania w procesie karnym. Wymaga nadto sprecyzowania warunków wpisu na listę biegłych sądowych, dotyczący legitymowania się odpowiednim stażem pracy, np. wynoszącym minimum 5 lat i wymogiem braku karalności za umyślne przestępstwo i przestępstwo skarbowe wraz z ustaleniem ustandaryzowanej, okresowej (np. po upływie 5 lat) weryfikacji wiedzy, umiejętności, stosowanych metod badawczych, także pod kątem nadzoru nad terminowością i rzetelnością pracy.

Pragnę także ponowić postulat stworzenia scentralizowanego ośrodka szkoleniowego, potwierdzającego także kwalifikacje biegłych do wpisu na listę sądową oraz centralnego narzędzia ewidencyjnego biegłych, z wyszczególnieniem poszczególnych specjalności, wraz z rejestrem ich opinii, co pozwoli na efektywny ich dobór, także w zakresie terminowości i jakości pracy. Nadal również brakuje stosownej propozycji w zakresie obligatoryjnego opiniowania seksuologicznego i psychiatrycznego sprawców wykorzystywania seksualnego osób poniżej 15 roku życia. Oczekuję też na zmianę rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 kwietnia 2024 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu karnym¹²⁵, jak i w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu cywilnym¹²⁶, w których postulowałem przywrócenie możliwości dokumentowania przez biegłych wydatków (w szczególności materiałowych, amortyzacji aparatury badawczej oraz kosztów dojazdu na miejsce wykonania czynności) w przypadku braku faktur lub rachunków, za pomocą oświadczenia.

Projektowaną zmianę art. 168b § 1, 2 i 3 k.p.k. należy ocenić z pewnymi zastrzeżeniami, wynikającymi z ostatnich orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego.

¹²⁴ J. Uniejewski, *Rozdział XVIII. Niedostrzegany element. Biegły sądowy w systemie gwarancji prawa do sądu w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka* [w:] Dylematy wokół prawa do sądu, pod red. J. Ciapała, R. Piszko, A. Pyrzyńska, Warszawa 2022, s. 267-280. Por. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z: 5.11. 2002 r., Koral przeciwko Polsce, skarga nr 52518/99; 21.09.2000 r., Wojnowicz przeciwko Polsce, skarga nr 33082/96; 14.01.2003 r., Rawa przeciwko Polsce, skarga nr 38804/97.

¹²⁵ Dz. U. z 2017 r., poz. 2049.

¹²⁶ Dz. U. z 2020 r., poz. 989.

W nowym brzmieniu przepisu słusznie zaproponowano wprowadzenie zarówno reguły proporcjonalności i obowiązku zawiadomienia osoby, której dotyczy postanowienie o kontroli operacyjnej o jego treści (z możliwością odroczenia realizacji), czy konkretyzację podmiotową i przedmiotową treści decyzji o wykorzystaniu dowodowym. Z pewnością nie do zaakceptowania jest fakt, że z dniem z dniem 15 kwietnia 2016 r. wyeliminowano tzw. zgodę następczą sądu na wykorzystanie dowodowe materiałów uzyskanych w toku prowadzenia kontroli operacyjnej, ale poza jej pierwotnym zakresem podmiotowym i przedmiotowym, o czym obecnie, wbrew zasadzie wyływającej z art. 368 k.p.k., decyduje w postępowaniu sądowym niepodzielnie prokurator. Projektowany przepis określa zatem wyraźnie kompetencje prokuratora do wydania przedmiotowej decyzji w formie postanowienia na etapie postępowania przygotowawczego. **Omawiana propozycja nie przewiduje natomiast możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie prokuratora wydane w sprawie wykorzystania materiałów pozyskanych w wyniku kontroli operacyjnej w postępowaniu o inne przestępstwo, niż to objęte zarządzeniem o kontroli.** Na wadliwość tego unormowania wskazywał zarówno Sąd Najwyższy¹²⁷, jak również Trybunał Konstytucyjny w jednej z ostatnich rozpoznanych skarg z dnia 23 października 2024 r. w sprawie o sygnaturze akt SK 58/22, uznając aktualną regulację za niezgodną z art. 78 w związku z art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP¹²⁸. Złożyłem wniosek o przystąpienie do postępowania w przedmiocie tej skargi konstytucyjnej¹²⁹, ale ostatecznie zmuszony byłem wycofać się ze względu na wadliwe ukształtowanie składu orzekającego. **Należy zatem postulować, aby omawianą propozycję legislacyjną uzupełnić o możliwość zaskarżenia postanowienia prokuratorskiego do sądu.** W zakresie rozszerzenia w art. 168b § 2 k.p.k. terminu przestępstw ściganych z urzędu na przestępstwa lub przestępstwa skarbowe, należy zaznaczyć, że w świetle uchwały Sądu Najwyższego w sprawie o sygn. akt I KZP 4/18¹³⁰, jest to zmiana wyłącznie redakcyjna. Użyte w art. 168b k.p.k. sformułowanie "innego przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa skarbowego innego niż przestępstwo objęte zarządzeniem kontroli operacyjnej" obejmuje swoim zakresem wyłącznie te przestępstwa, co do których sąd

¹²⁷ Uchwała SN (7) z 28.06.2018 r., I KZP 4/18, LEX nr 2509692; wyrok SN z 29.11.2021 r., II KK 402/21, LEX nr 3343332.

¹²⁸ <https://trybunal.gov.pl/s/sk-58-22> (dostęp: 2.10.2025 r.).

¹²⁹ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-tk-dowody-z-inwigilacji-prokurator-odwolanie> (dostęp: 2.10.2025 r.).

¹³⁰ Uchwała SN (7) z 28.06.2018 r., I KZP 4/18, LEX nr 2509692.

może wyrazić zgodę na zarządzenie kontroli operacyjnej, w tym te, o których mowa w art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji¹³¹.

Podobnie do projektowanej zmiany art. 171 k.p.k. należy zgłosić zastrzeżenia.

Zmiana sprowadza się do zapewnienia realizacji nowych regulacji opisanych w art. 301 i 301a k.p.k., poprzez wprowadzenie nowego zakazu dowodowego, dotyczącego dowodów uzyskanych z pogwałceniem nowych standardów przesłuchiwania, a więc bez zapewnienia przesłuchiwanemu podejrzanemu udziału ustanowionego obrońcy. Projektowany zakaz dowodowy czyni zadość standardom wyznaczonym w orzecznictwie strasburskim¹³², jak również właściwej implementacji art. 8 ust. 2 dyrektywy 2013/48/UE, co postulował kilkakrotnie Rzecznik poprzednich kadencji (Załącznik nr 28)¹³³. Niemożliwość wykorzystania wyjaśnień uzyskanych z naruszeniem gwarancji praw podejrzanego sprzyja realizacji w procesie sprawiedliwości proceduralnej, równości broni, a przede wszystkim zapewnia podejrzanemu skuteczny dostęp do obrońcy w czasie przesłuchania. **Można oczywiście mieć wątpliwość, na ile względność zakazu dowodowego sprowadzająca się do możliwości rezygnacji przez podejrzanego z prawa do żądania udziału obrońcy w pierwszym przesłuchaniu, po jej odnotowaniu w protokole, nie będzie wykorzystywana, zarówno przez funkcjonariuszy, których czynności z udziałem podejrzanego nadal nie są *in genere* nagrywane, jak również przez samego oskarżonego, który na dalszym etapie postępowania może usiłować przekonać organ sądowy do uzyskania tej rezygnacji „siłą perswazji” organu przeprowadzającego czynność przesłuchania. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że w projektowanej regulacji brak wyraźnego poinformowania oskarżonego o stwierdzeniu naruszenia art. 301 § 1-9 lub art. 301a k.p.k. wraz ze stosownym pouczeniem, że wcześniejsze wyjaśnienia są objęte zakazem dowodowym.** Nie wystarczy pouczenie czynione na zasadzie art. 300 k.p.k., dokonywane jeszcze przed potencjalnym naruszeniem wskazanych przepisów. Pouczenie w zakresie wskazanego zakazu dowodowego, aby spełniało swoje procesowe funkcje, w tym gwarancje prowadzenia skutecznej obrony przez oskarżonego, przy jednoczesnym dyscyplinowaniu organów procesowych do przestrzegania wskazanych gwarancji, musi być przekazane oskarżonemu w momencie stwierdzenia takich naruszeń, a najpóźniej przy odebraniu wyjaśnień przed sądem. **Pouczenie to powinno wskazywać wyraźnie, że wcześniejsze wyjaśnienia nie będą**

¹³¹ Dz. U. z 2024 r., poz. 145.

¹³² Wyrok z dnia 27 listopada 2008 r., *Salduz przeciwko Turcji*, skarga nr 36391) i wyrok z dnia 31 marca 2009 r., *Płonka przeciwko Polsce* skarga nr 20310/02.

¹³³ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-dyrektywy-prawo-do-obrony-implementacja-ms-odpowiedz> (dostęp: 2.10.2025 r.).

podlegały ocenie, aby oskarżony był świadomy w jakich granicach wyjaśnienia odebrane z pogwałceniem art. 301 i 301a k.p.k. mogą determinować jego dalszą obronę, czy aktualizować konieczność zmiany kierunku obrony. Regulacja w projektowanym brzmieniu może okazać się nieefektywna wobec braku rzetelnej, kwalifikowanej informacji od organu, który zaniedbał standardów.

Należy w tym miejscu ponownie rozważyć rozszerzenie zakresu obowiązku nagrywania toku czynności protokołowanych w postępowaniu karnym (art. 147 k.p.k.) poprzez wprowadzenie obligatoryjności nagrywania dźwięku podczas czynności protokołowanych, umożliwiające odtworzenie wypowiedzi świadków i toku przeprowadzenia innych dowodów na dalszym etapie postępowania karnego, gdyby zaistniała taka potrzeba. Nagrywanie dźwięku podczas przesłuchania prowadzonego w toku postępowania przygotowawczego pozwoliłoby w szczególności, wespół z projektowanymi zmianami w art. 300 i 300a k.p.k., na ograniczenie ryzyka naruszania praw procesowych osób przesłuchiowanych (zwłaszcza tych rezygnujących z obrońcy lub pełnomocnika), w tym poprzez znaczne ograniczenie możliwości wywierania niedozwolonego wpływu na ich treść. Stanowiłoby to także wyższy poziom ochrony funkcjonariuszy publicznych, w szczególności policjantów i prokuratorów, przed pomówieniami o nadużycie uprawnień lub niedochowanie obowiązków (Załącznik nr 5)¹³⁴.

Projektowaną redakcję art. 189 pkt 3 k.p.k. należy ocenić krytycznie. Wprawdzie zmiana w tym przepisie jest wtórna do zmian dokonanych na gruncie nowej definicji podejrzanego, opisanej w art. 71 k.p.k. i stąd z treści przepisu **znika termin „osoba podejrzana”, niemniej w jego miejsce pojawia się sformułowanie „świadka podejrzanego o popełnienie przestępstwa będącego przedmiotem postępowania”, co budzi zasadnicze wątpliwości, zwłaszcza w świetle regulowanego w przepisie zwolnienia od złożenia przyrzeczenia.** Przyrzeczenie jest jedną z form procesowego, subiektywnego egzekwowania prawdziwości zeznań świadków, choć ostatecznie sprowadzającego się do wykorzystania jedynie pewnej symboliki. Katalog osób, których dotyczy komentowany przepis, jest z pewnością również szerszy zakresowo niż prawo do odmowy składania zeznań, określony w art. 182 § 3 k.p.k. Niemniej nadal, jak wobec każdego świadka, wyłączenie możliwości złożenia przyrzeczenia nie pozbawia sankcji karnej za składanie fałszywych zeznań z art.

¹³⁴ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-postepowanie-karne-nagrywanie-czynnosci-ms> (dostęp: 2.10.2025 r.).

233 k.k.¹³⁵. Dotychczasowe rozwiązanie, gwarantujące osobie podejrzaną (nieposiadającą *de lege lata* statusu strony, której nie przedstawiono zarzutów) zwolnienie od złożenia przyrzeczenia, przy jej dwuznacznej sytuacji procesowej, nie stwarzało większych zastrzeżeń. Z tej racji również o tym, czy osoba występująca w charakterze świadka jest osobą podejrzaną, decydował samodzielnie sąd (na zasadzie uprawdopodobnienia) na podstawie pozostającego w jego dyspozycji materiału dowodowego. Inaczej zaś należy to ocenić w świetle zmian, jakie projektuje się w treści art. 71 k.p.k., gwarantujących dotychczasowym osobom podejrzanym status podejrzanego, z szeregiem praw i obowiązków przynależnych stronie biernej w procesie. To zaś musi oznaczać, że projektodawca nie może w ogóle objąć dyspozycją art. 189 pkt 3 k.p.k. „świadka podejrzanego o popełnienie przestępstwa będącego przedmiotem postępowania”, gdyż nie może on we własnej sprawie złożyć zeznań, objęty gwarancjami prawa do obrony. **Powyższe prowadzi do wniosku, że z art. 189 pkt 3 k.p.k. należy usunąć sformułowanie „będącego przedmiotem postępowania lub”, gdyż wówczas wykładnia językowa prowadzi do wniosku, że każdy podejrzaný występowałby w podwójnej roli: podejrzanego i świadka, co jest nieakceptowalne.**

Do projektowanych zmian w art. 237 § 9 i art. 237a § 1 i 2 k.p.k. należy zgłosić zastrzeżenia dotyczące braku uregulowania sądowej kontroli postanowienia prokuratorskiego dotyczącego zgody następczej, co wiąże się z realizacją wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 października 2024 r. w sprawie o sygn. akt SK 58/22¹³⁶, do którego to postępowania w przedmiocie skargi konstytucyjnej przedstawiłem stanowisko¹³⁷. Z akceptacją należy się odnieść do nowego § 9 art. 237, który jest przywróceniem treści § 8, uchylonego w drodze nowelizacji z 2016 r. Zmiana ta jest również ściśle powiązana z modyfikacją dokonaną w art. 237a k.p.k. Tak jak wywiedziono we wniosku Rzecznika z dnia 29 kwietnia 2016 r. do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie o sygn. akt K 24/16¹³⁸, ustawodawca mocą nowelizacji z

¹³⁵ M. Kurowski [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX/el. 2024, art. 189; R. A. Stefański, S. Zabłocki [w:] R. A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz do art. 167-296*, Warszawa 2019, art. 189; K. Pawelec, 3.3.4. *Przyrzeczenie* [w:] *Zarys metodyki pracy obrońcy i pełnomocnika w sprawach przestępstw i wykroczeń drogowych*, Warszawa 2016.

¹³⁶ <https://trybunal.gov.pl/s/sk-58-22> (dostęp: 2.10.2025 r.).

¹³⁷ Wniosek o przystąpienie został cofnięty ze względu na nieprawidłowo ukształtowany skład orzekający <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-tk-dowody-z-inwigilacji-prokurator-odwolanie> (dostęp: 2.10.2025 r.).

¹³⁸ Wniosek został cofnięty ze względu na nieprawidłowo ukształtowany skład orzekający. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-wycofal-z-trybunalu-konstytucyjnego-wniosek-w-sprawie-tzw-nastepczej-zgody-na-podsluch> (dostęp: 2.10.2025 r.).

2016 r. doprowadził do tego, że czynności operacyjne podejmowane przez poszczególne służby oraz realizowana na podstawie przepisów k.p.k. kontrola i utrwalanie rozmów w sposób głęboki ingerują w następujące chronione konstytucyjnie dobra i gwarancje konwencyjne¹³⁹, jak: art. 47, art. 49, art. 50, art. 51 ust. 2 Konstytucji RP w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, a także z art. 45 ust. 1, art. 51 ust. 4 i art. 77 ust. 2 Konstytucji RP. **Niejawna ingerencja władzy w sferę prywatności jednostki musi mieć precyzyjną podstawę w ustawie, która zapobiega ryzyku arbitralności niejawnych działań organów władzy. Każdy zaś obywatel powinien wiedzieć, na podstawie jakiego przepisu ustawy i jakie zachowania narażają go nie tylko na ewentualną odpowiedzialność karną, ale umożliwiają prowadzenie wobec niego czynności operacyjno-rozpoznawczych, głęboko ingerujących w prywatność.** Aktualny stan prawny pozwala, aby zgoda następcza udzielana przez prokuratora, niepodlegająca kontroli sądu, była wykorzystywana także dla materiałów uzyskanych w wyniku kontroli operacyjnej (np. podsłuchu) dotyczącego nie tylko przestępstwa, w stosunku, do którego sąd może zarządzić inwigilację, lecz każdego przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa skarbowego. Oznacza to zatem, że zakres przedmiotowy zgody następczej udzielanej przez prokuratora jest niemal nieograniczony i nie dotyczy tylko przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego, w odróżnieniu do wąskiego zakresu zgody pierwotnej udzielanej przez sąd i zakreślonej do przestępstw wymienionych w § 3 art. 237 k.p.k. W konsekwencji, informacje uzyskane w wyniku takiej zgody mogą być wykorzystywane, a także przechowywane, bezterminowo, gdyż zarówno służby, jak i prokurator mają tu niczym nieskrępowaną swobodę. Z tych względów, zarówno przywrócenie zasady wykorzystywania zgody następczej tylko do przestępstw lub przestępstw skarbowych, do których możliwe jest zarządzenie kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych, jako również ograniczenie kognicji prokuratora do wydania przedmiotowej zgody w toku postępowania przygotowawczego, prowadzi do przywrócenia elementarnych zasad demokratycznego państwa prawnego, w ujęciu krajowym oraz rzetelnego postępowania w ujęciu konwencyjnym. Aktualne regulacje nie spełniają bowiem ani zabezpieczeń prawnych (*check and balances*), o których przypomina Trybunał w swoich orzeczeniach¹⁴⁰, ani podstawowych zasad: „przewidywalności” (*foreseeability*) prawa¹⁴¹ i

¹³⁹ Wyrok ETPC z dnia 4.05.2000 r. Rotaru przeciwko Rumunii, skarga nr 28341/95, LEX nr 76775.

¹⁴⁰ Postanowienie ETPC z 29.06.2006 r., *Weber i Saraviav. Niemcy*, skarga nr 54934/00, pkt 95; wyrok ETPC z 13.09.2018 r., 58170/13, *BIG BROTHER WATCH I INNI przeciwko WIELKA BRYTANIA*, LEX nr 2553428; wyrok ETPC z 19.06.2018 r., 35252/08, *CENTRUM FÖR RÄTTVISA przeciwko SZWECJA*, LEX nr 2504251.

¹⁴¹ Wyrok ETPC z 4.12.2015 r., *Roman Zakharov przeciwko Rosja*, skarga nr 7143/06, pkt 256.

„ścistej konieczności” (*strict necessity*)¹⁴², nakazującej prowadzić techniki operacyjne tylko dla zdobycia informacji niezbędnych, których nie można pozyskać w inny, mniej inwazyjny sposób.

Z aprobatą należy odnieść się do sprecyzowania przez projektodawcę treści postanowienia prokuratorskiego, co do elementów podmiotowych i przedmiotowych, wraz z doprecyzowaniem, że osobę, której dotyczy postanowienie należy zawiadomić o jego treści, z możliwością odroczenia tego do czasu zakończenia postępowania przygotowawczego. Zakreślone przez projektodawcę granice podmiotowo-przedmiotowe postanowienia, określające warunki dopuszczalności jednocześnie nadają czynności gwarancyjny charakter, wykluczając arbitralność i nieprzewidywalność organów, co w przeciwnym razie niweczyłoby konstytucyjną ochronę praw obywatelskich i sądową kontrolę nad ingerowaniem w ich istotę¹⁴³.

Obie formy kontroli i utrwalania rozmów, niezależnie od jej procesowej czy pozaprocesowej formy, wymagają kompleksowego przemyślenia i być może całościowego zastąpienia obecnych regulacji nowymi. **Nadal bowiem budzą wątpliwości relacje między kontrolą procesową i pozaprocesową, zakres możliwych do podjęcia działań, zakresy podmiotowe i przedmiotowe, nadzór sądowy nad czynnościami operacyjnymi, nadzór zewnętrzny nad działalnością służb, czas trwania kontroli operacyjnej oraz inne kwestie zasygnalizowane w moim wystąpieniu RPO z dnia 7 sierpnia 2025 r. (Załącznik nr 2)**¹⁴⁴.

Do najpilniejszych zmian obecnie zaliczam: doprecyzowanie zakresu podmiotowego kontroli operacyjnej – pozaprocesowej kontroli i utrwalania rozmów – przez konieczność wykazania związku osoby poddawanej niejawniej inwigilacji z przestępstwem albo prowadzonym postępowaniem na wzór art. 237 § 4 k.p.k.; wprowadzenie generalnego zakazu kontroli i utrwalania rozmów (procesowej i pozaprocesowej) osób wykonujących zawody zaufania publicznego (art. 180 § 2 k.p.k.) chyba, że we wniosku o zastosowanie kontroli operacyjnej zostanie wykazane, że dobro wymiaru sprawiedliwości wymaga, by tajemnica zawodowa została uchylona, a okoliczności, które są objęte tajemnicą, nie mogą być wykazane za pomocą innych środków i źródeł dowodowych; wprowadzenie generalnego zakazu kontroli i utrwalania

¹⁴² Wyrok ETPC z 12.01.2016 r., *Szabo i Vissy przeciwko Węgry*, skarga nr 37138/14, pkt 73.

¹⁴³ R. Koper, *Podmiotowe i przedmiotowe granice stosowania podsłuchu w procesie karnym*, „Ius Novum” 2019, nr 1, s. 26-44; S. Steinborn [w:] J. Grajewski, P. Rogoziński, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, LEX/el. 2016, art. 237.

¹⁴⁴ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-kontrola-operacyjna-przepisy-ms-mswia-koordynator-odpowiedz> (dostęp: 8.10.2025 r.).

rozmów (procesowej i pozaprocesowej) osób zobowiązanych do zachowania w tajemnicy informacji objętych tajemnicą obrońcą (art. 178 pkt 1 k.p.k.), tajemnicą spowiedzi (art. 178 pkt 2 k.p.k.) oraz tajemnicą psychiatryczną z art. 52 ust. 1 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego; wprowadzenie w przepisach ustaw policyjnych i o służbach specjalnych przepisów na wzór art. 239, 240 oraz 238 § 5 k.p.k., które umożliwiłyby osobie inwigilowanej uzyskanie informacji o prowadzonych działaniach operacyjnych, domaganie się zniszczenia materiałów zebranych w czasie kontroli oraz zaskarżenie decyzji sądu, na podstawie której działania operacyjne zostały podjęte albo w formie odesłania do stosowania wprost (albo odpowiednio) przepisów k.p.k.; wprowadzenie reguły, że postanowienie o kontroli operacyjnej doręcza się osobie, wobec której kontrola była stosowana, a doręczenie postanowienia może być odroczone na czas niezbędny ze względu na dobro sprawy, nie dłużej niż na okres 2 lat od zakończenia kontroli, a jeśli materiały z kontroli operacyjnej przekazano prokuratorowi i stały się one podstawą wszczęcia postępowania karnego albo włączono je do akt sprawy karnej, doręczenie postanowienia może być odroczone nie później niż do czasu zakończenia postępowania przygotowawczego; ustalenie, że na postanowienie dotyczące kontroli operacyjnej przysługuje zażalenie; wprowadzenie w przepisach ustaw policyjnych i o służbach specjalnych przepisów, które nakazywałyby przekazanie materiałów wytworzonych przez służby w związku z kontrolą operacyjną, tj. wniosków o zastosowanie lub przedłużenie kontroli operacyjnej wraz z uzasadnieniem oraz postanowień sądu w przedmiocie kontroli, tak by sąd orzekający w sprawie mógł zbadać legalność i zasadność prowadzenia czynności operacyjnych (kontrola *ex post*); wprowadzenie obowiązku podania nie tylko rodzaju stosowanego środka niejawnego inwigilacji, ale również konkretnego urządzenia technicznego; powiązanie maksymalnego czasu trwania kontroli operacyjnej z osobą i przestępstwem, o które jest podejrzana, a nie ze służbą, która prowadzi działania operacyjne tak, by niemożliwe było wydłużanie maksymalnych terminów w drodze „przekazywania” prowadzenia postępowania (Załącznik nr 29)¹⁴⁵.

8. Projektowane zmiany w zakresie postępowania odwoławczego, kasacyjnego i następczego.

¹⁴⁵ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-kontrola-operacyjna-przepisy-ms-mswia-koordynator-odpowiedz> (dostęp: 1.10.2025 r.). Szczegółowe uwagi przedstawia załącznik do tego wystąpienia pt. „Wykonanie wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Pietrzak i Bychawska-Siniarska i inni przeciwko Polsce (sprawa nr 72038/17 i 25237/18). Raport w przedmiocie koniecznych zmian w przepisach regulujących pozaprocesową oraz procesową kontrolę i utrwalanie rozmów”.

Projektowane: art. 29 § 2; art. 445 § 1a i 2; art. 454 § 1 i 1a, w tym uchylony art. 523 § 1a k.p.k.

Uwagi

Projektowane przepisy zasługują na akceptację, z uwagą o braku pouczenia niesłusznie skazanego, tymczasowo aresztowanego i zatrzymanego o terminie i warunkach złożenia wniosku o odszkodowanie i zadośćuczynienie.

Odnosząc się do proponowanego brzmienia art. 445 § 1a i 2 k.p.k. należy stwierdzić, że stanowi on realizację postulatów od wielu lat podnoszonych przez Rzecznika (Załącznik nr 30)¹⁴⁶, zarówno co do zakresu przedłużenia terminu na wniesienie apelacji (30 dni), jak i jego przesłanek (następuje *ex lege*, w razie przedłużenia terminu do sporządzenia uzasadnienia wyroku). Obowiązujący 14-dniowy termin na wniesienie apelacji często jest zbyt krótki, w szczególności w obszernych, wielowątkowych sprawach, gdzie akta sprawy mogą liczyć setki tomów zaś samo uzasadnienie wyroku – setki stron. Sąd może wydłużyć termin na sporządzenie uzasadnienia, jednak termin na wniesienie apelacji pozostaje sztywny. Celowa jest zatem modyfikacja terminu do wniesienia apelacji w sprawach karnych, ograniczona do rzeczywiście zawiłych, skomplikowanych orzeczeń, minimalizując zastosowanie przepisu w zakresie innych, ważnych przyczyn. Nadmierny formalizm w zakresie warunków wniesienia apelacji może prowadzić nie tylko do naruszenia prawa do zaskarżania orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji RP), lecz także wiązać się z udaremnieniem realizacji prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), a tym samym być uznany za sprzeczny z zasadą demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP).

Projektowane rozwiązanie w zakresie art. 454 § 1 i 1a oraz art. 29 § 2 k.p.k. także zasługuje na akceptację. Rzecznik VII kadencji (II.510.1319.2018) krytykował zmiany zawężające regułę *ne peius*, wprowadzające możliwość skazania przez sąd drugiej instancji zarówno w przypadku zaskarżenia wyroku warunkowo umarzającego, jak i wymierzenia przez ten sąd kary dożywotniego pozbawienia wolności na wniosek zawarty w apelacji. Celem ustawodawcy, dokonującego tak znacznego uszczuplenia zasad *ne peius* było przyspieszenie za wszelką cenę postępowania poprzez zwiększenie możliwości reformatoryjnego orzekania, przy jednoczesnym wzmacnianiu prekluzji dowodowej (art. 427 § 3a k.p.k.), ograniczaniu postępowania dowodowego w drugiej instancji (art. 452 k.p.k.) i redukcji kasatoryjności orzeczeń (art. 437 k.p.k.). Okoliczności

¹⁴⁶<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-wniesienie-apelacji-termin-obszerne-sprawy-ms-odpowiedz> (dostęp: 2.10.2025 r.).

tej sprzyjał wypracowany w orzecnictwie standard konstytucyjny dotyczący zasady dwuinstancyjności, w świetle którego zasady *ne peius* nie stanowią formalnej gwarancji dla realizacji reguł wpływających z treści art. 78 i art. 176 ust. 1 Konstytucji RP i należy je oceniać odrębnie. Trybunał Konstytucyjny w swoich orzeczeniach podkreśla, że dwuinstancyjność zapewnia takie zorganizowanie procedury sądowej, która pozwala na kontrolę rozstrzygnięcia podejmowanego przez sąd pierwszej instancji, a więc gdy spełniony jest postulat dwukrotnej oceny (*in gremio*) stanu faktycznego i prawnego sprawy oraz kontroli prawidłowości stanowiska zajętego przez sąd pierwszej instancji¹⁴⁷. Wspiera takie stanowisko również orzecznictwo Sądu Najwyższego, który wprowadzając zauważa, że reguły *ne peius* stanowią swoisty przywilej oskarżonego wynikający z poszanowania zasady *favor defensionis*, niemniej samą dwuinstancyjność należy postrzegać formalnie¹⁴⁸. Jak się okazuje, także standard strasburski jest tu węższy niż polskie gwarancje, stanowiąc w art. 2 ust. 2 Protokołu nr 7 do EKPC¹⁴⁹ o wyjątkach od prawa do odwołania i wymieniając wśród nich „uznanie osoby za winną i skazania w wyniku zaskarżenia wyroku uniewinniającego sądu pierwszej instancji”, co otwiera drogę do szerokiej reformatoryjności orzekania. Projektodawca słusznie jednak dostrzegł, że reguły *ne peius*, nawet jeśli nie stanowią gwarancji dwuinstancyjności, pełnią w polskim procesie rolę gwarancyjną dla samego oskarżonego. Retrospektywna analiza ich wprowadzenia¹⁵⁰ wskazuje, że ich pojawienie się w kodyfikacji z 1928 r. było podyktowane zabezpieczeniem prawa do obrony oskarżonego i zasady bezpośredniości w ramach ponownego orzekania. Trafnie to również podkreśla Trybunał Konstytucyjny w części orzeczeń, że w ramach konstytucyjnej gwarancji dwuinstancyjnego postępowania sądowego jako składowej zasady prawa do sądu, niezbędne jest poddanie kontroli instancyjnej rozumowania sądu prowadzącego do

¹⁴⁷ Wyroki TK: z 31 marca 2009 r., SK 19/08, LEX nr 487553 oraz z 13 lipca 2009 r., SK 46/08, LEX nr 505804. Por. wyrok TK z 11 marca 2003 r., SK 8/02, LEX nr 76817.

¹⁴⁸ Uchwała SN (7) z 23.03.2011 r., I KZP 28/10, LEX nr 738229 wraz glosą aprobowaną (J. Skorupka, *Postępowanie karne - orzekanie na niekorzyść a zmiana ustaleń faktycznych. Glosa do uchwały SN z dnia 23 marca 2001 r., I KZP 28/10*, OSP 2011, nr 10, s. 100). Por. D. Świecki, *Konstytucyjna zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego a możliwość reformatoryjnego orzekania w instancji odwoławczej w świetle wchodzącej w życie 1 lipca 2015 roku nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, w: *Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 roku. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji Jego 90. urodzin*, red. T. Grzegorzczak, J. Izdorek, R. Olszewski, D. Świecki, M. Zbrojewska, Warszawa 2014, s. 225–226; P. Hofmański, S. Zabłocki, *Dowodzenie w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym – kwestie modelowe*, w: *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011, s. 473–476.

¹⁴⁹ Protokół Nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzony dnia 22 listopada 1984 r. w Strasburgu (Dz. U. z 2003 r. Nr 42, poz. 364).

¹⁵⁰ Szerzej o genezie: M. Andrzejewska, *Reguły ne peius w myśli Profesora Mariana Cieślaka – kontynuacja czy zmierzch idei? w: Profesor Marian Cieślak – osoba, dzieło, kontynuacje*, pod red. W. Cieślak, S. Steinborn, Warszawa 2013, s. 587–601.

skazania, gdyż pozbawienie oskarżonego tej gwarancji narusza prawo do obrony oraz prawo do rzetelnego procesu¹⁵¹. Można także dostrzec, że na gruncie art. 14 ust. 5 MPPOiP gwarancje dwuinstancyjności, w tym „ponownego rozpatrzenia” postrzega się szeroko, a „każda osoba skazana za przestępstwo ma prawo odwołania się do sądu wyższej instancji w celu ponownego rozpatrzenia orzeczenia o winie i karze zgodnie z ustawą”¹⁵². W innym miejscu polski sąd konstytucyjny podkreśla, że sytuacja oskarżonego pozbawionego wolności przez pryzmat art. 41 ust. 2 i art. 176 ust. 1 Konstytucji RP doznaje szczególnej ochrony, co oznacza dodatkowe gwarancje proceduralne towarzyszące takiemu pozbawieniu wolności. Tym bardziej zatem powinno to mieć odzwierciedlenie przy orzekaniu kary najsurowszej w polskim systemie prawa karnego, szczególnie po raz pierwszy w drugiej instancji¹⁵³. Ilość zapadających rocznie wyroków dożywotniego pozbawienia wolności, sięgająca zaledwie kilkunastu, nie spowoduje strat w sprawności orzekania w sprawach karnych¹⁵⁴. Słusznie projektodawca odstępuje również od jednoinstancyjnych skazań zapadających po pierwszoinstancyjnym wyroku warunkowo umarzającym. Wprawdzie warunkowe umorzenie jest orzeczeniem rozstrzygającym kwestię odpowiedzialności karnej, ale nie jest formalnie skazaniem i sprowadza się do orzeczenia środków związanych z poddaniem sprawcy próbie, zapadających często w szczególnym warunkach posiedzenia w ramach art. 341 k.p.k., a więc przy rezygnacji oskarżonego z prowadzenia postępowania dowodowego, po uprzednim porozumieniu z pokrzywdzonym co do wysokości naprawienia szkody i przekonaniu podsądnego o lojalności procesowej organu państwa. Pominięto zatem okoliczność, że skazanie w drugiej instancji byłoby orzekaniem na aktach, dalekim od bezpośredniości, konstrukcją znacznie obniżającą gwarancje wynikające z zasady kontroli orzeczeń, co immanentnie łączy się z dochodzeniem do prawdy materialnej¹⁵⁵. Regres reguł *ne peius* jest regresem także gwarancji oskarżonego, w tym prawa do obrony w sensie materialnym jako miernika rzetelności postępowania. Mając na uwadze powyższe, projektowana zmiana art. 29 §

¹⁵¹ Postanowienie TK z 11 czerwca 2008 r., SK 48/07, LEX nr 438287.

¹⁵² Zob. R. Koper, *Sens i bezsens reguł ne peius w procesie karnym*, „Palestra” 2018, nr 1-2, s. 28-35.

¹⁵³ Wyrok TK z 13.07.2009 r., SK 46/08, LEX nr 505804; postanowienie TK z 9.11.2009 r., S 7/09, LEX nr 551227.

¹⁵⁴ Według Małego Rocznika Statystycznego Polski 2023 kar dożywotniego pozbawienia wolności było: w 2020 – 11, 2019 – 19, 2015 – 6, przy największym natężeniu tych wyroków w 2005 – 34, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/roczniki-statystyczne-gus/> (dostęp: 2.10.2025 r.).

¹⁵⁵ Zob. D. Szumiło – Kulczycka, *Opinia do projektu ustawy o zmianie ustawy – kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw*, druk poselski nr 3251, <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/opinieBAS.xsp?nr=3251> (dostęp: 13.11.2024 r.); S. Hypś, *Opinia dotycząca rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw* (druk nr 3251), <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/opinieBAS.xsp?nr=3251> (dostęp: 2.10.2025 r.).

2 k.p.k. ma charakter wynikowy i jest związana z przywróceniem zakazu orzekania przez sąd odwoławczy po raz pierwszy w tej instancji kary dożywotniego pozbawienia wolności.

Z akceptacją należy też przyjąć proponowane uchylene art. 523 § 1a k.p.k. jako tożsame ze stanowiskiem moim i Rzecznika VII kadencji (Załącznik nr 31)¹⁵⁶, co wielokrotnie prezentowane było w pismach do: Przewodniczącego Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 5 sierpnia 2020 r. i 1 marca 2022 r. (II.053.3.2020; II.511.9.2017) oraz do Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP z dnia 20 kwietnia 2023 r. (II.510.333.2023). Rozwiązanie przyjęte w art. 523 § 1a k.p.k. ma charakter ułomny, niespójny systemowo i nie zostało w należyty sposób rozważone. Podejmowane były w tym zakresie próby, aby nadać przepisowi bardziej gwarancyjny charakter, w tym aby dopuszczalność wniesienia kasacji ograniczyć do sytuacji, gdy albo nie toczyło się postępowanie odwoławcze, albo też zarzut rażącej niewspółmierności kary nie został podniesiony w apelacji żadnej ze stron, albo też nie został przez sąd odwoławczy rozpoznany - druk senacki nr 950 (Załącznik nr 32)¹⁵⁷. Uprawnienie Prokuratora Generalnego do wniesienia kasacji nadzwyczajnej opartej jedynie na zarzucie niewspółmierności kary stanowi zasadniczo wyłom od zasady stabilności orzeczeń sądowych, wywodzonej z prawa do rzetelnego procesu, wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Sąd Najwyższy rozpatrując taką kasację staje się sądem faktu (a nie sądem prawa), czyli w istocie sądem trzeciej instancji, gdyż kwestia niewspółmierności kary wiąże się z kwestionowaniem oceny okoliczności stanowiących podstawę wymiaru kary¹⁵⁸. Rozszerzanie zakresu przypadków, w których może być wnoszona kasacja, należy ocenić negatywnie, w szczególności, jeśli uprzywilejowanym w tym zakresie jest szczególny podmiot wymieniony w art. 521 k.p.k., reprezentujący w tej samej osobie organ egzekutywy¹⁵⁹. Projektowana zmiana art. 29 § 2 k.p.k. ma charakter wynikowy i jest związana z

¹⁵⁶ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-do-senatu-petycja-kasacja-niewspolmiernosc-kary> (dostęp: 2.10.2025 r.).

¹⁵⁷ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-senat-opinia-nowelizacja-kpk-kasacja-nadzwyczajna> (dostęp: 2.10.2025 r.).

¹⁵⁸ Por. S. Zabłocki, *Postępowanie kasacyjne a problem wymiaru kary*, „Palestra” 1996, nr 7-8, s. 6; M. Andrzejewska, *Niewspółmierność kary w postępowaniu kasacyjnym* [w:] *Postępowanie odwoławcze w znowelizowanym Kodeksie postępowania karnego. Od sprzeciwu do kasacji – gradacja środków zaskarżenia*, red. P. Czarnecki, M. Nowak, Kraków 2016, s. 289-301.

¹⁵⁹ M. Andrzejewska, *Ponownie o kasacji Ministra Sprawiedliwości w procesie karnym. Kilka aspektów konstytucyjnych i procesowych*, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2016, nr 15, s. 113-123.

komentowaną wyżej eliminacją kasacji nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego w zakresie rażącej niewspółmierności kary.

Odnosząc się zaś do projektowanych zmian w zakresie art. 555 k.p.k. należy powtórzyć, że w dużej mierze stanowią realizację postulatów zgłaszanych przeze mnie i Rzecznika VII kadencji (Załącznik nr 33)¹⁶⁰. Jest to powrót do wcześniejszej wersji omawianego przepisu, obowiązującej od dnia 1 lipca 2015 r., przewidującej 3-letni termin przedawnienia dla dochodzenia roszczeń. Nie ma powodu, aby wobec osób realizujących roszczenie z art. 77 ust. 1 Konstytucji RP nie obowiązywał równy standard gwarancji materialnoprawnych, niezależnie o tego, czy roszczenie jest dochodzone na gruncie prawa karnego, cywilnego czy administracyjnego. Przyjęty przez projektodawcę termin 3-letni pozwoli ostatecznie ujednolicić terminy karne i cywilne (art. 442¹ k.c.), co wzmocni zaufanie obywateli do państwa, a także sytuację tych wnioskodawców, którzy nie korzystają z fachowej pomocy pełnomocników, zapewniając skuteczniejsze dochodzenie odpowiedzialności Skarbu Państwa.

Należy przy tym postulować, aby projekt uzupełnić o zmianę terminologiczną podmiotu dochodzącego roszczeń w rozdziale 58 k.p.k. i określenie go mianem „poszkodowanego”, ewentualnie „wnioskodawcy”, co lepiej oddawałoby sytuację procesową podmiotu w tym postępowaniu, zważywszy, że nie występuje tutaj jako potencjalny sprawca czynu zabronionego i nie korzysta też z pomocy obrońcy, lecz pełnomocnika¹⁶¹.

Dostrzegam przy tym, że **zasadne jest wprowadzenie prawa do odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne utrzymywanie zarzutów lub oskarżenia** przez organ ścigania, obok istniejącego prawa do odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne pozbawienie wolności. Sam fakt niesłusznego utrzymywania zarzutów czy niesłusznego oskarżenia, nawet niepołączony z pozbawieniem wolności, może wyrządzić szkodę i krzywdę. Wieloletnie utrzymywanie stanu oskarżenia czy przedstawienia zarzutów może prowadzić do wyrządzenia znacznych szkód o charakterze materialnym, rodzinnym i moralnym, zwłaszcza gdy chodzi o osobę

¹⁶⁰ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-niesluszne-zarzuty-oskarzenie-odszkodowanie-zadoszczynienie-ms-odpowiedz> (dostęp: 2.10.2025 r.).

¹⁶¹ P. Cioch, *Odpowiedzialność Skarbu Państwa z tytułu niesłusznego skazania*, Warszawa 2007, s. 149–151; T. Woźny, *Charakter prawny postępowania o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie*, PiP 2004, nr 8, s. 63–64; J. Mierzwińska-Lorencka, *Komentarz do art. 552 Kodeksu postępowania karnego*, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do nowelizacji 2019*, Warszawa 2020, LEX teza nr 3; D. Świecki, *Komentarz do art. 552 Kodeksu postępowania karnego*, w: *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz aktualizowany*, LEX 2020, teza nr 27.

wykonującą zawód zaufania publicznego albo prowadzącą działalność gospodarczą. W tym celu art. 552 k.p.k. należałoby rozbudować o kolejne 3 kategorie poszkodowanych, którzy w aktualnym stanie prawnym są pozbawieni roszczeń odszkodowawczych przed sądem karnym. W tym zakresie należy wymienić: 1) osobę, wobec której niewątpliwie niesłusznie utrzymywano zarzuty; 2) osobę, którą niewątpliwie niesłusznie oskarżono, a następnie umorzono postępowanie z powodu oczywistego braku podstaw faktycznych oskarżenia; 3) osobę, którą niewątpliwie niesłusznie oskarżono w sprawach z oskarżenia prywatnego oraz w wypadku, o którym mowa w art. 55 § 1 k.p.k., przy czym w tych sytuacjach odszkodowanie i zadośćuczynienie powinno przysługiwać bezpośrednio od osoby, która wniosła akt oskarżenia (Załącznik nr 33)¹⁶².

Pragnę również przypomnieć o postulatach, jakie zgłosiłem w zakresie **bezstronności sądu w postępowaniach odszkodowawczych**. W tym celu zaproponowałem powołanie do tych spraw odrębnego wydziału w Sądzie Apelacyjnym w Warszawie, aby sędzia nie orzekał w sprawie odszkodowawczej, której wynikiem może być zainteresowany ze względu na podległość służbową (Załącznik nr 34)¹⁶³.

Dopełnieniem tych postulatów byłoby również zagwarantowanie rzetelnej informacji procesowej, a więc pouczenia o prawie i terminie do złożenia wniosku o odszkodowanie i zadośćuczynienie. Obecnie żaden przepis nie nakłada na organy procesowe obowiązku pouczenia o możliwości dochodzenia odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie czy zatrzymanie. Wydaje się, że w przypadku praw poszkodowanych oczywiście niesłusznym zatrzymaniem, tymczasowym aresztowaniem oraz skazaniem, względna swoboda ustawodawcy została przekroczona. Brak pouczeń procesowych - i o samym takim prawie, i o zasadach dochodzenia tych roszczeń od Skarbu Państwa - postrzegam jako nieakceptowalne z punktu widzenia art. 77 ust. 1 Konstytucji RP przeniesienie z jednostki na państwo ciężaru ryzyka nieprawidłowego i szkodliwego dla obywateli działania władzy publicznej, co również podnosiłem w wystąpieniu z dnia 3 sierpnia 2025 r. (Załącznik nr 35)¹⁶⁴.

II. Zmiany w Kodeksie wykroczeń.

¹⁶²<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-niesluszne-zarzuty-oskarzenie-odszkodowanie-zadoscuczynienie-ms-odpowiedz> (dostęp: 2.10.2025 r.).

¹⁶³ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-postepowania-odszkodowawcze-bezstronnosc-reprezentacja-sad-ms> (dostęp: 8.10.2025 r.).

¹⁶⁴<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-pouczenia-odszkodowania-niesluszne-skazanie-areszt-zatrzymanie-ms-odpowiedz> (dostęp: 2.10.2025 r.).

Projektowane: art. 119 § 1; art. 120 § 1; art. 122 § 1 i 2; art. 124 § 1 oraz art. 130 § 1 i 1a k.w.

Uwagi

Proponowane zmiany należy ocenić pozytywnie.

Jak uzasadnia to projektodawca, zmiany mają na celu rozwiązanie sytuacji wadliwego procedowania nad projektem ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 2024), w drodze której dokonano zmian odnoszących się do tzw. typów przepoławionych, w tym podwyższenia reżimu odpowiedzialności w sprawach o wykroczenia do progu 800 zł, co dotyczyło art. 119 § 1, art. 120 § 1, art. 122 § 1 i 2 oraz art. 124 § 1 k.w. Słusznie dostrzeżono, że wymienione przepisy prawa wykroczeń w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 7 lipca 2022 r. mogą być dotknięte wadą niekonstytucyjności. Rzecznik VII kadencji już wcześniej podnosił tożsame zarzuty, jednak nadal nie doczekały się one rozstrzygnięcia przez Trybunał Konstytucyjny (wniosek z dnia 30 września 2020 r., sygn. K 22/20¹⁶⁵). Niezależnie od tego Sąd Najwyższy w dniu 17 czerwca 2025 r. uwzględnił moją kasację w sprawie o sygn. akt II KK 462/24¹⁶⁶, **w tym zarzut prawa materialnego polegający na zastosowaniu przepisu w brzmieniu nadanym nowelizacją uchwaloną z naruszeniem procedury legislacyjnej.** Konwalidowanie wskazanych przepisów dotkniętych wadą niekonstytucyjności jawi się z punktu dotychczasowego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, jak również skutków wyżej cytowanego orzeczenia Sądu Najwyższego, kwestią pilną i konieczną. Trybunał Konstytucyjny w swoim dotychczasowym orzecznictwie wskazywał, że zasada trzech czytań "nie powinna być rozumiana w sposób czysto formalny, tzn. jako wymaganie trzykrotnego rozpatrywania tak samo oznaczonego projektu (...). Celem, któremu służy zasada trzech czytań, jest możliwie najbardziej dokładne i wnikliwe rozpatrzenie projektu ustawy, a w konsekwencji

¹⁶⁵Wyrok SN z 17.06.2025 r., II KK 462/24, LEX nr 3884280. Zob. <https://trybunal.gov.pl/sprawy-w-trybunale/art/novelizacja-kodeksow-w-zwiazku-z-zapobieganiem-przeciwdzialaniem-i-zwalczaniem-covid-19-naruszenie-procedury-legislacyjnej> (dostęp: 1.10.2025 r.).
<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-skarzy-do-tk-tarcze-antykryzysowe-sejm-nie-dochowal-wymogow-tworzenia-prawa> (dostęp: 1.10.2025 r.).

¹⁶⁶ LEX nr 3884280. Por. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-kodeks-novelizacja-naruszenie-procedury-legislacyjnej-kasacja> (dostęp: 1.10.2025 r.).

wyeliminowanie ryzyka niedopracowania lub przypadkowości przyjmowanych w toku prac ustawodawczych rozwiązań"¹⁶⁷.

III. Zmiany w ustawie z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (art. 19 ust. 5)¹⁶⁸; ustawie z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (art. 9e ust. 6; art. 14 ust. 1 pkt 2)¹⁶⁹, ustawie z dnia 21 czerwca 1996 r. o szczególnych formach sprawowania nadzoru przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych (art. 11n ust. 4)¹⁷⁰, ustawie z dnia 30 października 2002 r. o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach (art. 2 ust. 1 pkt 4)¹⁷¹, ustawie z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (art. 136 ust. 3 pkt 2)¹⁷², ustawie z dnia 8 grudnia 2017 r. o Służbie Ochrony Państwa (art. 42 ust. 5)¹⁷³, ustawie z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (art. 508 pkt 1 lit. d)¹⁷⁴.

Uwagi

Projektowane przepisy mają charakter wynikowy, związany ze zmianą definicji osoby podejrzanej w k.p.k., służą systemowemu ujednoliceniu pojęć, stąd uwagi poczynione na gruncie projektowanego art. 71 k.p.k., pozostają tu aktualne.

IV. Zmiany w Kodeksie karnym.

Projektowane: art. 60 § 3 w zw. z art. 259b; art. 233 § 1, 1a, 3, 4 i 4a oraz art. 305 § 1 i 2 k.k.

Uwagi

Projektowane zmiany należy ocenić pozytywnie, choć projektodawca w obszarze instytucji tzw. małego świadka koronnego pominął wiele innych kwestii wymagających zmiany. Projektodawca wykazuje się ponadto niekonsekwencją, zastrzegając w uzasadnieniu projektu, że na tym etapie nie podejmuje się

¹⁶⁷ Wyrok TK z 14.07.2020 r., Kp 1/19, LEX nr 3028994. Por. też wyroki TK z: 24 marca 2004 r., sygn. K 37/03, LEX nr 107954; 24 marca 2009 r., sygn. K 53/07, LEX nr 485866; 16 kwietnia 2009 r., sygn. P 11/08, LEX nr 488896; 7 listopada 2013 r., sygn. K 31/12, LEX nr 1393910; 9 grudnia 2015 r., sygn. K 35/15, LEX nr 1939545.

¹⁶⁸ Dz. U. z 2025 r. poz. 636 i 718.

¹⁶⁹ Dz. U. z 2025 r. poz. 914.

¹⁷⁰ Dz. U. z 2025 r. poz. 529.

¹⁷¹ Dz. U. z 2025 r. poz. 173, z późn. zm.

¹⁷² Dz. U. z 2023 r. poz. 615, z późn. zm.

¹⁷³ Dz. U. z 2025 r. poz. 34, z późn. zm.

¹⁷⁴ Dz. U. z 2025 r. poz. 825.

modyfikacji w zakresie sankcji karnych, gdyż nie sprzyja to pewności prawa i wymaga pogłębionych analiz, a jednocześnie czyni jednak takie dwa odstępstwa w modyfikowaniu wymiaru kary w art. 233 i 305 k.k.

1. Projektowany art. 60 § 3 w zw. z art. 259b k.k.

Zmiany w zakresie art. 60 § 3 k.k. znajdują się od dawna w zainteresowaniu Rzecznika. Analiza wskazanego zagadnienia została zainicjowana przez mojego poprzednika w wystąpieniach skierowanych do Ministra Sprawiedliwości, w szczególności w pismach z dnia 18 listopada 2019 r., 31 maja 2020 r. i 18 grudnia 2020 r., zawierających wnioski o dokonanie analizy instytucji tzw. małego świadka koronnego i podjęcie odpowiednich zmian legislacyjnych w tym zakresie. Ponowiłem te postulaty także w wystąpieniu z dnia 4 września 2024 r. i powtórzonym w dniu 18 września 2025 r. (Załącznik nr 36)¹⁷⁵.

Nie tylko przywrócenie decyzyjności sądu w zakresie instytucji tzw. małego świadka koronnego jest problemem wymagającym legislacyjnej interwencji. **Zachodzi potrzeba systemowego ujednolicenia dobrodziejstw w zakresie odpowiedzialności karnej wobec "małego świadka koronnego", zapewnienie obligatoryjnego nagrywania przesłuchań z udziałem "małego świadka koronnego", egzekwowanie współpracy przez "małego świadka koronnego" na etapie sądowym pod rygorem utraty statusu tzw. małego świadka koronnego, czy też wznowienia postępowania na podstawie art. 540a k.p.k., wprowadzenie negatywnych przesłanek dla uzyskania statusu "małego świadka koronnego" i egzekwowania instytucji przewidzianych w art. 434 § 4 k.p.k. oraz w art. 540a k.p.k.**

Zmiana zaproponowana w druku poselskim nr 1600 nie rozwiązuje w sposób całościowy problemów, jakie narosły w toku stosowania tej instytucji, a podejmuje tylko zagadnienie uzależnienia sądu od decyzji prokuratorskiej, co nie wyczerpuje wszystkich zagadnień. Tożsamą jakościowo pozostaje także zaproponowana zmiana w art. 259b k.k. polegająca na odstąpieniu od związania sądu wnioskiem prokuratora co do zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary oraz warunkowego zawieszenia jej wykonania, którą należy ocenić pozytywnie.

2. Projektowany art. 233 § 1, 1a, 3, 4 i 4a k.k.

W odniesieniu do zaproponowanych zmian w art. 233 k.k. należy przypomnieć, że Rzecznik Praw Obywatelskich VII kadencji w wystąpieniu do Ministra Sprawiedliwości z

¹⁷⁵ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-maly-swiadek-koronny-problemy-ms-kolejne> (dostęp: 1.10.2025 r.).

dnia 14 maja 2018 r. sformułował szereg postulatów, których uwzględnienie mogłoby przyczynić się do zwiększenia konstytucyjnych i prawno-międzynarodowych gwarancji osoby narażonej na represję karną państwa¹⁷⁶. Zapatrywania takiego nie zmienia ani samo zamieszczenie w Kodeksie karnym krytykowanej regulacji art. 233 § 1a k.k.¹⁷⁷, ani podejmowana na tle tego przepisu aktywność orzecznicza Sądu Najwyższego¹⁷⁸. Zasada *nemo tenetur se ipsum accusare* uważana jest powszechnie za naczelną zasadę procesu karnego w demokratycznym państwie prawa, a zagrożenie dla jej respektowania aktualizuje się szczególnie na okoliczność pierwszego przesłuchania osoby faktycznie podejrzewanej, która pomimo wysuwanych wobec niej podejrzeń, często nadal jest przesłuchiwana przez organy procesowe w charakterze świadka. **Uchylenie art. 233 § 1a k.k. przyczyni się z pewnością do ochrony przed (pośrednim lub bezpośrednim) zmuszaniem do aktywnego uczestniczenia w postępowaniu, z którego mogłyby wynikać niekorzystne skutki dla oskarżonego** (Załącznik nr 13¹⁷⁹). Dowodem błędnego stosowania przez sądy powszechne tego przepisu są kolejne kasacje kierowane przez Rzecznika, prowadzące do uniewinnienia osób za czyn opisany w art. 233 § 1a k.k.¹⁸⁰. Przytoczone kwestie dotyczące niekonstytucyjności art. 233 § 1a k.k. są też nadal przedmiotem rozważań Trybunału Konstytucyjnego w sprawie P4/20¹⁸¹, gdzie zadano Trybunałowi pytanie dotyczące konstytucyjności omawianego przepisu, podkreślając, że stawia jednostkę w sytuacji kolizyjnej, zaś fakt zachowania milczenia może być również bardzo wymowny dla organów ścigania. Rzecznik Praw Obywatelskich VII kadencji przyłączył się do tego postępowania¹⁸².

Zasługuje na akceptację uchylenie § 4a art. 233 k.k. W 2016 r. wprowadzono także nowy typ czynu zabronionego, polegający na nieumyślnym przedstawieniu przez biegłego, rzeczoznawcę lub tłumacza fałszywej opinii, ekspertyzy lub tłumaczenia mającego służyć za dowód w postępowaniu sądowym lub innym postępowaniu prowadzonym na

¹⁷⁶ K. Żyła, *Prawo do obrony a przesłuchanie osoby podejrzanej w procesie karnym*, „Folia Iuridica Universitatis Wratislaviensis” 2021, vol. 10 (1), s. 180-181; M. Matusiak-Frącczak, *Ochrona wymiaru sprawiedliwości a prawo do obrony (art. 233 § 1a k.k. w świetle standardu EKPC)*, „Państwo i Prawo” 2023, nr 10, s. 79-96.

¹⁷⁷ P. Zakrzewski [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. J. Majewski, Warszawa 2024, art. 233.

¹⁷⁸ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia z 9 listopada 2021 r., I KZP 5/21, LEX nr 3253397.

¹⁷⁹ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-proponuje-przesluchanie-jako-swiadka-osoby-faktycznie-podejrzanej-tylko-z-udzialem-adwokata> (dostęp 3.10.2025 r.).

¹⁸⁰ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-falszywe-zeznania-prawo-do-obrony-kasacja-sn> (dostęp: 1.10.2025 r.); <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-swiadek-falszywe-zeznania-kasacja-sn> (dostęp: 1.10.2025 r.).

¹⁸¹ <https://trybunal.gov.pl/s/p-4-20> (dostęp: 1.10.2025 r.).

¹⁸² <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-karanie-swiadka-za-nieprawde-obawy-przed-zarzutami-niekonstytucyjne> (dostęp: 1.10.2025 r.).

podstawie ustawy i narażeniu w ten sposób na istotną szkodę interesu publicznego. Wprowadzenie karalności tzw. fałszywych – nieumyślnych opinii biegłych, nie posłużyło do zwiększenia stopnia ochrony wymiaru sprawiedliwości przed wprowadzaniem w błąd organów procesowych, co też spotkało się z krytyką doktryny¹⁸³. Niefortunne połączenie zarówno znamienia fałszywości i nieumyślności, może w praktyce powodować trudności w rozróżnieniu opinii niejasnej czy niepełnej od nieumyślnie sfalszowanej. Inną kwestią jest okoliczność, na ile nieumyślność można tu połączyć z faktem dokonania fałszu, nie popadając w swoistą sprzeczność. Hybrydalność przepisu, zawierającego zarówno klauzulę nieumyślności, obniżającej poziom społecznej szkodliwości oraz znamię narażenia na istotną szkodę interesu publicznego, dla odmiany zwiększające poziom społecznej szkodliwości czynu, obnaża istnienie niezdecydowania ustawodawcy co do podjęcia decyzji, jakie zachowania chce poddać kryminalizacji¹⁸⁴. Jak słusznie też podkreślono w doktrynie, eskalacja odpowiedzialności biegłego za wydaną opinię przyczynia się zaś do sukcesywnego zmniejszania się i tak już niedostatecznej liczby osób uczestniczących w procesie w takim charakterze¹⁸⁵.

V. Zmiany w Kodeksie karnym wykonawczym.

Projektowane: art. 8a § 2, art. 43le § 3, art. 160 § 6, art. 161 § 1, art. 215 § 1, art. 217b § 1a, w tym uchylone: art. 9 § 5–8; art. 22 § 2a; art. 43lj § 1a; art. 43llb § 3 k.k.w.

Uwagi

Projektowane zmiany należy ocenić pozytywnie.

Istotę wprowadzonych modyfikacji można sprowadzić do 2 rodzajów zagadnień. Z jednej strony usprawnienia postępowania wykonawczego i przywrócenia równowagi stron postępowania na tym etapie poprzez rezygnację z wiodącej roli prokuratora, w

¹⁸³ M. Budyn-Kulik, *Kilka uwag o przestępstwie z art. 233 k.k. (składanie fałszywych zeznań), po nowelizacji z 11 marca 2016 r.*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio G” 2016/1(63), s. 36; *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2021, s. 1360; *Kodeks karny. Część szczególna, t. 2, Komentarz do artykułów 222–316*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017; M. Burdzik, 4.2.1. *Zaburzenia psychiczne biegłego a zarzut przedstawienia fałszywej opinii* [w:] *Osoba z zaburzeniami psychicznymi jako uczestnik procesu karnego*, Warszawa 2025.

¹⁸⁴ J. Hanc, A. Skowron, *Przebiegły biegły. O fałszywej opinii biegłego w procesie karnym słów kilka*, PiM 2017, nr 3, s. 42-77; T. Widła, *Odpowiedzialność karna za wydanie fałszywej opinii*, Palestra 2018, nr 10, s. 13-20.

¹⁸⁵ M. Burdzik, M. Frasz, A. Nowak, *Efekt regresji w pracy biegłego lekarza a (nie)funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości*, „Państwo i Prawo” 2022, nr 7, s. 77-95; M. Nowak, *Wątpliwości związane z odpowiedzialnością prawną biegłego sądowego w świetle znowelizowanego art. 233 § 4a k.k.*, „Zeszyty Prawnicze” 2017, nr 2, s. 75-102.

tym obligatoryjnego udziału w poszczególnych posiedzeniach czy możliwości złożenia przez niego sprzeciwu lub w inny sposób wstrzymania wykonalności zapadłego postanowienia sądu penitencjarnego oraz decyzji komisji penitencjarnej. Szereg zmian sprowadza się zatem do przekształcenia obowiązkowego udziału prokuratora w posiedzeniach w udział fakultatywny. Wydaje się, że nawet doniosłość problematyki wykonania kary i dbałość o osiągnięcie celów, dla których została wymierzona, ochrona interesu społecznego czy uprawnionego interesu pokrzywdzonych, nie wymaga aż takiego, jak dotychczas wzmocnienia udziału i roli prokuratora na etapie wykonywania kary. Po drugie, zaproponowane zmiany są następstwem zapewnienia pełnej poufności kontaktów podejrzanego z obrońcą na gruncie k.p.k. (art. 73 k.p.k. w nowym brzmieniu) i przeniesieniu tych rozwiązań na grunt postępowania wykonawczego, a w związku z tym, także wzmocnienia ochrony tajemnicy obrończej oraz tajemnicy, którą związany jest pełnomocnik niezależnie od tego, w jakiej sprawie został ustanowiony lub wyznaczony, reprezentując sprawcę, który jest tymczasowo aresztowany. Tych zmian o charakterze niewątpliwie gwarancyjnym dla osadzonych, nie sposób ocenić krytycznie, zwłaszcza, że w niektórych kwestiach podejmowałem już wystąpienia. W szczególności w kontekście projektowanego art. 217b § 1a k.k.w. zwracałem uwagę, że obieg terminowej dokumentacji między obrońcą a osobą aresztowaną może trwać wiele tygodni, rodząc poważne problemy z realizacją prawa do obrony (Załącznik nr 37)¹⁸⁶.

VI. Zmiany w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt¹⁸⁷.

Projektowany art. 35 § 3 u.o.z.

Uwagi

Projektowaną zmianę należy ocenić krytycznie w zakresie braku dookreślenia, w jakich sytuacjach sąd odstępuje od orzekania przepadku w sytuacji, gdy sprawca nie jest właścicielem zwierzęcia; braku wyłączenia przepadku, gdy orzekanie o nim pozostaje bezprzedmiotowe (śmierć zwierzęcia); braku uwzględnienia możliwości orzeczenia przepadku zwierzęcia na wypadek m.in. umorzenia postępowania karnego ze względu na niepoczytalność sprawcy; braku modyfikacji strony podmiotowej sprawcy znęcania nad zwierzęciem, aby było możliwe wypełnienie znamion także z zamiarem ewentualnym .

¹⁸⁶<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-korespondencja-aresztowany-obronca-problemy-sw-odpowiedz> (dostęp: 2.10.2025 r.).

¹⁸⁷ Dz. U. z 2023 r. poz. 1580; dalej: u.o.z.

Podjęcie inicjatywy ustawodawczej ukierunkowanej na poprawienie dobrostanu zwierząt zasługuje na aprobatę, jednak w formie zgodnej z podstawowymi zasadami prawa karnego i regulacją konstytucyjną. Przy wyroku skazującym możliwe (a nawet konieczne) jest orzeczenie przepadku zwierzęcia, także jeśli sprawca znęcania nie jest jego właścicielem, np. zwierzę należy do osoby prawnej, której sprawca jest pracownikiem lub współnikiem. W tym zakresie podejmowałem już inicjatywy (Załącznik nr 38)¹⁸⁸, a w ostatnim czasie przedkładałem również opinię do obywatelskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie zwierząt oraz zmianie niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 700 (Załącznik nr 39)¹⁸⁹, który w zakresie warunków orzekania o przepadku raził nieprecyzyjnością, w tym znaczącym rozszerzeniem zakresu orzekania o przepadku zwierzęcia, nie wyłączając umorzenia lub warunkowego umorzenia postępowania. Cytowany projekt dopuszczał objęcie przepadkiem nie tylko sprawcy - właściciela, ale także innej osoby uprawnionej, która nie zachowując ostrożności wiedziała, przewidywała lub mogła przewidzieć, że sprawca traktuje zwierzę w sposób określony w art. 6 ust. 2 u.o.z. Analizowanie tej kwestii w tym miejscu nie jest konieczne, bowiem do projektu ustawy przedłożono szczegółowe i krytyczne stanowisko Sądu Najwyższego¹⁹⁰ oraz Prokuratora Generalnego¹⁹¹, które należy w tym miejscu podzielić.

Aktualna propozycja orzekania przepadku, choć odstępuje od błędów popełnionych w druku nr 700, to generuje kolejne zastrzeżenia. W szczególności nie można zaakceptować proponowanych unormowań przewidujących fakultatywne orzeczenie przepadku zwierzęcia również w sytuacji, gdy sprawcą nie jest właściciel, bez jednoczesnego dookreślenia dalszych warunków limitujących w tym zakresie autonomię sędziowską. Wprawdzie komentowany druk sejmowy nr 1600 wskazuje na fakultatywność przepadku i zawężenie do wyroków skazujących, ale bez zakreślenia jakichkolwiek ram podmiotowych dla skorzystania z tego dotkliwego środka wobec właściciela, który nie pozostaje jednocześnie sprawcą. **To rozwiązanie powoduje dotkliwe konsekwencje, co oznacza, że wzbudza zastrzeżenia z perspektywy art. 2 i art. 64 ust. 3 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.** Podstawową wadą zaproponowanego rozwiązania jest brak możliwości miarkowania przez sąd decyzji co do środka reakcji karnoprawnej orzekanej w sytuacji, gdy właściciel nie pozostaje

¹⁸⁸<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-interwencyjny-odbior-zwierzat-przepisy-mrirw-odpowiedz> (dostęp: 1.10.2025 r.).

¹⁸⁹https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2025-02/Do_Sejmu_ochrona_zwierzat_projekt_opinia_13_02_2025.pdf (dostęp: 6.10.2025 r.).

¹⁹⁰ <https://orka.sejm.gov.pl/Druki10ka.nsf/0/5BD24BFBB84A8E7CC1258BDB00454F8D/%24File/700-008.pdf> (dostęp: 6.10.2025 r.).

¹⁹¹ <https://orka.sejm.gov.pl/Druki10ka.nsf/0/81150B3DE04BDA8DC1258BEE004E0CEC/%24File/700-011.pdf> (dostęp: 6.10.2025 r.).

sprawcą czynów opisanych w art. 35 ust.1, 1a i 2 u.o.z. **Należałoby zaproponować, aby w tym przypadku nie chodziło o każdego właściciela, który w żaden sposób nie zawinił przekazaniu zwierzęcia osobie sprawcy, ale dotyczyło właścicieli, którzy chcieli albo przewidywali i godzili się, że sprawca traktuje zwierzę w sposób określony w art. 6 ust. 2 u.o.z.**

Podtrzymuję również pogląd, że **w art. 35 ust. 3 u.o.z. winna zostać wprost wyrażona możliwość orzeczenia przepadku zwierzęcia, także w razie umorzenia postępowania karnego ze względu na niepoczytalność sprawcy**, gdyż kwestia ta budzi uzasadnione wątpliwości z uwagi na wyłączenie wynikające z art. 116 k.k. Ustawa powinna zatem przewidywać możliwość orzeczenia przepadku wyłącznie w sytuacjach analogicznych do określonych w art. 45a k.k., co stanowiłoby dopełnienie projektowanej regulacji. Mogłoby to dotyczyć zarówno: niepoczytalności sprawcy, okoliczności wyłączającej ukaranie sprawcy czynu zabronionego, albo nawet śmierci sprawcy, umorzenia postępowania z powodu jego niewykrycia, zawieszenia postępowania w sprawie, w której nie można ująć sprawcy, albo nie może on brać udziału w postępowaniu z powodu choroby psychicznej lub innej ciężkiej choroby, a jednocześnie zebrane dowody wskazują, że w razie skazania zostałyby orzeczone przepadek.

Projektodawca przy formułowaniu przepadku winien rozdzielić sytuacje, gdy orzekanie o nim pozostaje bezprzedmiotowe, a więc poprzez nastąpienie skutku przestępnego opisanego w art. 35 ust. 1 u.o.z. Od dawna przedmiotem krytyki w doktrynie jest odwołanie się przepisu art. 35 ust. 3 u.o.z. do przestępstwa bezprawnego pozbawienia życia zwierzęcia. Wobec nieżyjącego zwierzęcia orzekanie przepadku pozostaje bezprzedmiotowe. Jedyną sytuacją, w której przepadek pozostaje realny, jest popełnienie przestępstwa z art. 35 ust. 1 u.o.z. w formie stadialnej usiłowania, a tego również projektowane brzmienie art. 35 ust. 3 u.o.z. nadal nie przesądza¹⁹².

W związku z powyższym, należy zaproponować, aby projektowany art. 35 ust. 3 u.o.z. brzmiał następująco: „W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1, 1a lub 2 lub stwierdzenia, że sprawca dopuścił się czynu zabronionego w stanie niepoczytalności, albo jeżeli zachodzi okoliczność wyłączająca ukaranie sprawcy czynu zabronionego, sąd orzeka przepadek zwierzęcia, jeżeli sprawca jest jego właścicielem. Jeżeli zebrane dowody wskazują, że w razie skazania zostałyby orzeczone przepadek, sąd może go orzec także w razie śmierci sprawcy, umorzenia postępowania z powodu jego niewykrycia, a

¹⁹² M. Goettel, „Czasowe odebranie” oraz „przepadek” jako szczególne środki prawnej ochrony zwierząt, „Studia Prawnoustrojowe” 2011, nr 13, s. 142; C. Kąkol, *Przepadek jako prawnokarna reakcja na popełnione przestępstwo przeciwko ochronie zwierząt*, „Przegląd Sądowy” 2024, nr 7-8, s. 120-121.

także w przypadku zawieszenia postępowania w sprawie, w której nie można ująć sprawcy albo nie może on brać udziału w postępowaniu z powodu choroby psychicznej lub innej ciężkiej choroby. Jeżeli sprawca nie jest właścicielem zwierzęcia, sąd może orzec jego przepadek, jeśli właściciel chciał albo przewidywał i godził się, że sprawca traktuje zwierzę w sposób określony w art. 6 ust. 2. W razie śmierci zwierzęcia, przepadku nie orzeka się”.

VII. Zmiany w ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka¹⁹³.

Projektowane: art. 3 ust. 1; art. 10a; art. 16a i art. 27 ust. 1a i 2 u.o.p.p.ś.

Uwagi

Projektowane zmiany należy ocenić pozytywnie jedynie w zakresie, w którym dotyczą implementacji dyrektywy 2017/541 w sprawie zwalczania terroryzmu i zastępująca decyzję ramową Rady 2002/475/WSiSW oraz zmieniająca decyzję Rady 2005/671/WSiSW¹⁹⁴, natomiast krytycznie oceniam brak uwzględnienia dotychczas zgłaszanych postulatów w zakresie rozszerzenia zakresu ochrony o charakterze podmiotowym i przedmiotowym, czy usprawnienia i sprecyzowania elementów proceduralnych w toku udzielanej ochrony.

Należy je uznać za konieczne nie tylko z punktu widzenia zobowiązań normatywnych nałożonych w drodze cytowanego aktu unijnego, ale również przez wzgląd na *ratio legis* przedmiotowej ustawy, służącej najbardziej kompleksowemu zapewnieniu ochrony i pomocy pokrzywdzonym i świadkom, niezależnie, czy mamy do czynienia *in concreto* z przestępstwem o charakterze terrorystycznym.

Projektując zmiany w przedmiotowej ustawie, projektodawca nadal nie przychylił się do zgłaszanych przeze mnie uwag w wystąpieniu z dnia 3 października 2024 r. (Załącznik nr 18)¹⁹⁵. Podtrzymuję potrzebę zarówno w zakresie rozszerzenia zakresu ochrony o charakterze podmiotowym i przedmiotowym, czy usprawnienia i sprecyzowania elementów proceduralnych w toku udzielanej ochrony. Tylko przykładowo pozwolę sobie przypomnieć, że podnosiłem konieczność rozszerzenia zakresu regulacji u.o.p.p.ś. również na postępowanie uregulowane w ustawie z dnia 9

¹⁹³ Dz. U. z 2015 r. poz. 21; dalej: u.o.p.p.ś.

¹⁹⁴ Dz.U.U.E.L.2017.88.6 z dnia 2017.03.31; dalej: dyrektywa 2017/541.

¹⁹⁵ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-ochrona-pokrzywdzonego-swiadka-ustawa-ms> (dostęp: 1.10.2025 r.).

czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich¹⁹⁶ oraz w sprawach o wykroczenia; w tym rozszerzenie zakresu udzielanych środków ochrony, zwłaszcza wobec nieletnich poprzez utajnienie miejsca nauki dla zapewnienia bezpieczeństwa pokrzywdzonym oraz świadkom i ich bliskim jeszcze uczącym się, rozszerzenie katalogu osób legitymowanych do objęcia ochrony i pomocy na gruncie art. 3 ust. 2 u.o.p.p.ś. poprzez uwzględnienie również osób pozostających na utrzymaniu pokrzywdzonego czy świadka, zwłaszcza wspólnie zamieszkujących, przyznanie osobom najbliższym autonomii procesowej, zarówno na etapie inicjowania procedury, wyrażania zgody na złożenie wniosku przez organ procesowy, rozpoznawania wniosku (w tym ustalania właściwości organu) i utrzymania ochrony i pomocy po ustaniu tej, udzielonej świadkowi i pokrzywdzonemu; czy rozszerzenie katalogu przestępstw, których popełnienie przemawia za wdrożeniem środka w postaci ochrony osobistej o czyny określone w art. 190 § 1 k.k., art. 190a § 1 k.k. czy art. 193 § 1 k.k.

VIII. Zmiany w Kodeksie karnym skarbowym¹⁹⁷.

Projektowane: art. 48 § 5; art. 122 § 2; art. 132a i art. 153 § 1 k.k.s.

Uwagi

Projektowane zmiany należy ocenić pozytywnie.

Część zmian sprowadza się wyłącznie do zmiany definicji podejrzanego, proponowanej w niniejszym projekcie i konieczności ujednolicenia przyjętej terminologii lub jest konsekwencją uchylecia w art. 73 k.p.k. przepisów ograniczających poufność kontaktów z obrońcą, co nie wymaga w tym miejscu dodatkowego komentarza poza to, co zostało już zaakcentowane przy projektowanym brzmieniu art. 71 i 73 k.p.k. Jeśli zaś mowa o zmianie w art. 153 § 1 k.k.s. jest ona również wynikowa wobec tego, co proponuje projektodawca w art. 310 § 2 k.p.k.

Należy się zgodzić z argumentacją przedstawioną w uzasadnieniu, że nadzór nad prowadzonym postępowaniem, także na etapie przedłużania śledztwa o kolejne okresy powyżej roku powinien zostać powierzony prokuratorom bezpośrednio przełożonym. Słusznie dostrzega się w tym wyeliminowanie niepotrzebnej migracji akt sprawy do jednostki nadrzędnej, odformalizowanie i przyspieszenie realizacji nadzoru, a jednocześnie zapewnienie bardziej skutecznego, doraźnego wpływu na pracę prokuratora referenta, gdy osobą dokonującą nadzoru jest bezpośrednio przełożony.

¹⁹⁶t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 978 z późn. zm.

¹⁹⁷ Dz. U. z 2025 r., poz. 633; dalej: k.k.s.

IX. Zmiany w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych¹⁹⁸, ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych¹⁹⁹ oraz ustawie z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze²⁰⁰.

Uchylone: art. 115c p.u.s.p.; art. 158b p.p.; art. 70 § 1 p.u.s.w.

Uwagi

Projektowane zmiany należy ocenić pozytywnie.

Zmierzają one bowiem do zlikwidowania szkodliwych rozwiązań obowiązujących na gruncie wymienionych ustaw ustrojowych, pozwalających, aby dowody uzyskane do celów postępowania karnego w trybie określonym w art. 168b, art. 237 lub art. 237a k.p.k. lub uzyskane w wyniku stosowania kontroli operacyjnej mogły zostać wykorzystane w postępowaniu dyscyplinarnym. O nieproporcjonalności posługiwania się takimi środkami dowodowymi w postępowaniach, których cel i charakter tego nie uzasadnia należycie, nie trzeba w tym miejscu przekonywać, co słusznie zostało dostrzeżone przez projektodawcę na gruncie przygotowywanej nowelizacji.

X. Zmiany w Kodeksie w sprawach o wykroczenia²⁰¹.

Projektowane: art. 20 § 3; art. 39 § 1a; art. 41 § 4; art. 46 § 4; art. 101 § 1a, 1b, 1c i 4 oraz art. 115 § 2 k.p.s.w.

Uwagi

Projektowane zmiany należy ocenić pozytywnie.

Przedewszystkim sformułowane zmiany w zakresie art. 101 k.p.s.w. odpowiadają treści postulatów przeze mnie zgłoszonych (Załącznik nr 40)²⁰², w ramach których wskazano, że art. 101 k.p.s.w. nie powinien różnicować przesłanek do wznowienia postępowania mandatowego względem przesłanek do wznowienia postępowania sądowego z art. 113 k.p.s.w. w zw. z art. 540 k.p.k. Z zestawienia regulacji na poziomie postępowania karnego i postępowania w sprawach o wykroczenia widać, że w art. 101 k.p.s.w. obecnie brakuje przesłanki wskazanej w art. 540 § 1 pkt 1 k.p.k. oraz w art. 540 § 2 pkt a *in*

¹⁹⁸ t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2250 z późn. zm.; dalej: p.o.s.w.

¹⁹⁹ t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 334 z późn. zm.; dalej: p.u.s.p.

²⁰⁰ t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 390 z późn. zm.; dalej: p.p.

²⁰¹ Dz. U. z 2025 r. poz. 860; dalej: k.p.s.w.

²⁰² <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-postepowania-mandatowe-wznawianie-ms-odpowiedz> (dostęp 1.10.2025 r.).

principio k.p.k. Uzupełnienie art. 101 k.p.s.w. o dwie wskazane przesłanki wznowienia postępowania mandatowego zapewni realizację prawa do sądowej kontroli decyzji organu pozasądowego o nałożeniu kary grzywny w drodze mandatu karnego z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Dodatkowo, komentowana propozycja legislacyjna (art. 101 § 1c i 4 k.p.s.w.) ze względu na zróżnicowanie kierunkowości podstaw wznowienia po ich rozbudowaniu przedmiotową nowelizacją, konsekwentnie wymagała uwzględnienia tej okoliczności w dalszym orzekaniu. Tak samo, jak określenie sposobu wykazywania podstawy uchylenia mandatu w postaci przesłanki *propter falsa*.

Projektodawca na gruncie zmian brzmienia art. 41 § 4 k.p.s.w. uzgodnił jednolity zakres przedmiotowy tajemnic, wzorując się na katalogu obowiązującym na gruncie art. 180 § 2 k.p.k., od których zachowania w sprawach o wykroczenia sąd nie może zwolnić. W ten sposób, ze względu na małą (z reguły) szkodliwość społeczną wykroczeń, utrzymano nadal brak możliwości po stronie sądu w sprawie o wykroczenie, miarkowania niezbędności dla dobra wymiaru sprawiedliwości, czy możliwości ustalenia danej okoliczności na podstawie innego dowodu, jak odbywa się to przed sądem karnym. Słusznie dodano do wskazanego katalogu: tajemnicę doradcy podatkowego, tłumacza przysięgłego oraz tajemnicę Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej.

Istotnym *novum* pozostaje nowy art. 39 § 1a k.p.s.w. wprowadzający na płaszczyźnie postępowania w sprawach o wykroczenia odpowiednik art. 168a k.p.k. Pozostałe zmiany mają również charakter wynikowy, stanowiąc konsekwencję propozycji zaprojektowanych na gruncie art. 72 i 73 czy art. 555 k.p.k., stąd nie wymagają w tym miejscu ponownej rekapitulacji. Warto tylko dostrzec, że ustawodawca na gruncie omawianego postępowania, podobnie jak podnosiłem to w kontekście postępowania karnego, nie wprowadza osobnego, kwalifikowanego pouczenia o terminie dochodzenia odszkodowania i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę za niesłuszne ukaranie lub zatrzymanie. Ujednolicenie terminów, nawet poprzez ich wydłużenie będzie rozwiązaniem niewystarczającym, jeśli ustawodawca nie zapewni w tym zakresie odpowiednich pouczeń stron, udzielanych odpowiednio do momentu procesowego, w którym dochodzi do aktualizacji przesłanek do zainicjowania tego postępowania, co było także przedmiotem moich ostatnich wystąpień (Załącznik nr 35)²⁰³.

Podsumowanie

²⁰³<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-pouczenia-odszkodowania-niesluszne-skazanie-areszt-zatrzymanie-ms-odpowiedz> (dostęp: 1.10.2025 r.).

Projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 1600, obok wielu zasługujących na akceptację rozwiązań, w większości implementujących zaległe zobowiązania normatywne nałożone na nasze państwo, albo uchylających niekonstytucyjne regulacje, monopolizujące zakres uprawnień prokuratora przed sądem, zawiera też wiele rozwiązań znajdujących się w gestii ustawodawcy prowadzącego politykę karną, które z tego względu nie podlegały ocenie w ramach niniejszej opinii. W opiniowanym projekcie nie brak jednak i takich propozycji, które budzą zastrzeżenia co do ich zgodności z Konstytucją i prawem międzynarodowym, wprowadzających nefunkcjonalne rozwiązania, które na obecnym etapie procesu legislacyjnego powinny być przedmiotem pogłębionej analizy.

Mając na uwadze powyższe, stosownie do art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich²⁰⁴, zwracam się do kierowanej przez Panią Poseł Komisji Nadzwyczajnej ds. zmian w kodyfikacjach z uprzejmą prośbą o uwzględnienie uwag zawartych w niniejszej opinii. Serdecznie proszę również o przekazanie niniejszej opinii wraz z załącznikami wszystkim członkom Komisji Nadzwyczajnej ds. zmian w kodyfikacjach oraz – o ile jest to możliwe – o zadysponowanie zamieszczenia jej na stronie internetowej Sejmu RP.

Z wyrazami szacunku

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

- Pan Marszałek Sejmu RP Szymon Hołownia (ePUAP);
- Pan Poseł Marek Ast Przewodniczący Komisji Ustawodawczej Sejmu RP (ePUAP);
- Pan Senator Krzysztof Kwiatkowski Przewodniczący Komisji Ustawodawczej Senatu RP (ePUAP);
- Pan Minister Sprawiedliwości Waldemar Żurek (ePUAP).

²⁰⁴ Ustawa z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r., poz. 1264).

Załączniki nr:

- 1.** Pytanie prawne RPO z dnia 8.07.2025 r. do MS ws. warunkowego przedterminowego zwolnienia z kary dożywotniego pozbawienia wolności (II.510.1446.2024).
- 2.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 7.08.2025 r. do MS, MSWiA oraz Ministra Koordynatora Służb Specjalnych ws. kontroli operacyjnej i utrwalania rozmów (II.519.109.2015).
- 3.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 31.07.2025 r. do MS ws. publicznego rozpowszechniania informacji z postępowania przygotowawczego (II.501.2.2025).
- 4.** Wystąpienie RPO z dnia 25.04.2024 r. do KGP ws. składania przez cudzoziemców nieznających języka polskiego zawiadomień o przestępstwie II.510.186.2024).
- 5.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 7.06.2022 r. do MS ws. nagrywania wyjaśnień, zeznań oraz rozpraw (II.519.1039.2017).
- 6.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 19.03.2023 r. do MS ws. dostępu do akt zatrzymanego, któremu nie przedstawiono zarzutów (II.511.437.2019).
- 7.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 22.11.2018 r. do PRM ws. dostępu do akt tymczasowo aresztowanego (II.511.773.2016).
- 8.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 20.12.2016 r. do MS ws. dostępu do akt podejrzanego w postępowaniu przygotowawczym (II.511.773.2016).
- 9.** Opinia RPO z dnia 24.07.2023 r. do ustaw z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, druk senacki nr 1039 (II.510.619.2023).
- 10.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 13.11.2018 r. do MS ws. doręczania dokumentacji procesowej w UE (II.511.768.2018).
- 11.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 3.04.2020 r. do MS ws. praw osób niepoczytalnych do zbadania swej sprawy w postępowaniu kasacyjnym (II.510.130.2020).
- 12.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 21.12.2020 r. do Komisji Ustawodawczej Senatu RP ws. organu właściwego do decydowania o zawieszeniu w czynnościach podejrzanego adwokata lub radcy prawnego (II.519.1789.2020).
- 13.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 14.05.2018 r. do MS ws. przesłuchania osoby faktycznie podejrzanego w charakterze świadka (tzw. świadek z asystą) (II.510.35.2018).

- 14.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 26.07.2018 r. do MS ws. skuteczności zażaleń na areszty (II.566.3.2017).
- 15.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 22.01.2024 r. do MS ws. długotrwałości stosowania i przedłużania tymczasowego aresztowania (II.510.1292.2015).
- 16.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 13.01.2020 r. do Marszałka Senatu ws. dostępu do subsydiarnego aktu oskarżenia (II.518.4.2019).
- 17.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 30.07.2019 r. do Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji ws. wykonalności poręczenia majątkowego (II.510.930.2019).
- 18.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 3.10.2024 r. do MS ws. propozycji zmian w ustawie z 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (II.510.101.2024).
- 19.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 10.07.2019 r. do MS ws. zaskarżenia oddalenia wniosku o wyłączenie sędziego w I instancji (II.511.410.2019).
- 20.** Opinia RPO z dnia 19.01.2021 r. do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 867 (II.510.61.2021).
- 21.** Opinia RPO z dnia 11.07.2024 r. do poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego, druk nr 409 (II.510.562.2024).
- 22.** Opinia RPO z dnia 19.12.2018 r. do projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, druk UD465 (II.510.1319.2018).
- 23.** Pismo RPO z dnia 21.12.2018 r. do Prokuratury Krajowej ws. przesłuchania tłumacza (II.519.1184.2018).
- 24.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 15.01.2019 r. do MS ws. zaskarzania przez osoby najbliższe decyzji o ekshumacji (II.519.941.2016).
- 25.** Pismo RPO z dnia 28.02.2023 r. dla Sejmowej Komisji Ustawodawczej ws. propozycji zmian w prawie karnym (II.510.139.2023).
- 26.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 3.10.2024 r. do MS ws. opiniowania przez biegłych sądowych w sprawach przestępstw seksualnych (II.510.999.2024).
- 27.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 19.06.2024 r. do MS ws. wynagradzania biegłych sądowych (II.7002.2.2022).
- 28.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 8.08.2024 r. do MS ws. implementacji dyrektyw 2013/48/UE i 2016/1919/UE (II.5150.9.2014).

- 29.** Wykonanie wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Pietrzak i Bychawska-Siniarska i inni przeciwko Polsce (sprawa nr 72038/17 i 25237/18). Raport z dnia 3.07.2025 r. w przedmiocie koniecznych zmian w przepisach regulujących procesową oraz pozaprosesową kontrolę i utrwalanie rozmów (II.519.109.2015).
- 30.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 8.07.2024 r. do MS ws. terminu na wniesienie apelacji (II.5150.7.2015).
- 31.** Pismo RPO z dnia 5.08.2020 r. do senackiej Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji ws. przyznania RPO uprawnienia do wniesienia kasacji nadzwyczajnej z uwagi na rażącą niewspółmierność orzeczonej kary (II.053.3.2020).
- 32.** Opinia RPO z dnia 20.04.2023 r. do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, druk senacki nr 950 ws. zmiany art. 523 § 1a k.p.k. (II.510.333.2023).
- 33.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 27.01.2025 r. do MS ws. odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne skazanie oraz niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie, zatrzymanie oraz utrzymywanie zarzutów i oskarżenia (II.513.1.2016).
- 34.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 10.02.2025 r. do MS ws. bezstronności sądu orzekającego w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne skazanie oraz niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie czy zatrzymanie (II.510.972.2021).
- 35.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 3.08.2025 r. do MS ws. pouczenia o prawie do odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne skazanie oraz niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie i zatrzymanie (II.510.792.2025).
- 36.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 4.09.2024 r. do MS ws. instytucji tzw. małego świadka koronnego (II.510.981.2018).
- 37.** Pismo RPO z dnia 14.10.2024 r. do Zastępcy Dyrektora Generalnego Służby Więziennej ws. problemu z realizacją dyspozycji art. 217b § 1a k.k.w. (IX.517.1584.2024).
- 38.** Wystąpienie generalne RPO z dnia 23.01.2023 r. do MRiRW ws. interwencyjnego odbioru maltretowanych zwierząt (II.7202.1.2019).
- 39.** Opinia RPO z dnia 13.02.2025 r. do Wicemarszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Przewodniczącej Komisji Nadzwyczajnej do spraw ochrony zwierząt w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie zwierząt oraz zmianie niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 700 (II.401.1.2025).

40. Wystąpienie generalne RPO z dnia 15.02.2024 r. do MS ws. podstaw do wznowienia postępowania mandatowego (II.510.873.2023).